

Milla Ruhanen ja
Tuomas Martikainen

MAAHANMUUTTAJAPROJEKTIT: hankkeet ja hyvät käytännöt

Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 22/2006

Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos

Iso Roobertinkatu 20-22 A
PL 849
00101 Helsinki
(09) 228 050

ISBN 951-9450-40-8 (nid.)
ISBN 951-9450-39-4 (PDF)

ISSN 1455-2191

Helsinki 2006

www.vaestoliitto.fi

SISÄLLYSLUETTELO

ALKUSANAT

1. JOHDANTO	6
2. HANKKEET	9
2.1 Kotoutuminen	9
2.1.1 Yleiset kotoutumishankkeet	9
2.1.2 Lapset ja nuoret	13
2.1.3 Pakolaiset ja turvapaikanhakijat	15
2.1.4 Vajaakuntoiset ja vammaiset	18
2.2 Koulutus	19
2.2.1 Yleiset koulutushankkeet	19
2.2.2 Ammatillinen koulutus	23
2.2.3 Opisto- ja korkeakoulutasoinen koulutus	26
2.3 Monikulttuurisuus ja syrjinnän torjuminen	27
2.4 Työllistyminen	29
2.4.1 Yleiset työllistämishankkeet	29
2.4.2 Työyhteisöt	35
2.4.3 Vaikeasti työllistyvät	37
2.4.4 Verkostot ja välittäjähenkilöt	40
2.5 Naiset ja perhe	42
3. HYVÄT KÄYTÄNNÖT	51
3.1 Kotoutumisvaihe	51
3.1.1 Oman elämän hallinta ja verkostoituminen	51
3.1.2 Palvelut	51
3.2 Koulutus	53
3.2.1 Puutteellinen koulutus	53
3.2.2 Ammatillinen koulutus	53
3.2.3 Opisto- ja korkeatason koulutus	54
3.2.4 Koulutuksen tukitoimenpiteet	54
3.3 Monikulttuurisuuden edistäminen	55
3.4 Työelämään valmennus ja työssä tukeminen	56
3.4.1 Valmentavat henkilöt	56
3.4.2 Tukipalvelut	57
3.5 Internet	59

3.6	Neuvontapalvelut.....	60
3.7	Luovat menetelmät	61
3.8	Naiset ja perhe.....	62
3.8.1	Naiset.....	62
3.8.2	Perhe	63
3.9	Hyvien käytäntöjen käyttöönotto	65
4.	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	67
	Lähteet.....	71
	Hakemisto: hankkeet – hyvät käytännöt.....	75

Alkusanat

Tämä selvitys on osa Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksella meneillään olevaan tutkimusta, jonka tarkoitus on edistää maahanmuuttajanaisten työllistymistä ja työssä viihtymistä Suomessa. Työ nivoutuu osaksi Työterveyslaitoksen johtamaa MONIKKO-hanketta (<http://www.monikko.net>), joka käsittelee sukupuolten tasa-arvoa monimuotoisissa työyhteisöissä.

Halusimme heti osahankkeen alkuvaiheessa selvittää *mitä hankkeita on jo aikaisemmin tehty*. Koska kyseinen aihepiiri kuitenkin kiinnostaa monia muitakin, päätimme julkaista tämän alun perin sisäiseksi selvityksesi tarkoitetun raportin. Lisäksi kävimme keskustelemassa lukuisten tutkijoiden, virkamiesten ja projektityöntekijöiden kanssa, jotta saisimme tarkemman kuvan siitä *mitä jatkossa kannattaisi tehdä*. Näitä kysymyksiä käsitellään hankkeen tulevissa julkaisuissa.

”Maahanmuuttajaprojektit: hankkeet ja hyvät käytännöt” on katsaus 139:ään Suomessa viimeisten vuosien aikana toteutettuun projektiin tai vastaavaan hankkeeseen, joiden tarkoituksena on ollut tavalla tai toisella edistää maahanmuuttajien elämää Suomessa. Tässä selvityksessä ei varmastikaan ole mukana kaikkia hankkeita, sillä niin häkellyttävä on hankkeiden määrä. Lisäksi etenkin jo päättäneistä projekteista on usein vaikea löytää tietoa. Varmasti moni on jäänyt huomiotta ja yksityiskohtien suuresta määrästä johtuen mukana saattaa olla myös valitettavia virheellisyysiä. Pahoittelemme näitä puutteita.

Uskomme selvityksemme kuitenkin antavan melko hyvän kuvan maahanmuuttajahankkeista, niiden painopisteistä sekä keskeisistä käytännöistä. Näiden tuloksellisuutta ei tässä yhteydessä ole ollut mahdollista arvioida. Raportista löytyvät hyvien toimintamallien kuvaukset auttavat projektityöntekijöitä ja muita aihepiirin kanssa toimivia löytämään sopivia ja inspiroivia toimintatapoja. Näin pyörää ei tarvitse keksiä uudelleen, mikä oli mottomme kun lähdimme tätä selvitystä tekemään.

Suurimman työn tässä raportissa on tehnyt valt. yo. Milla Ruhanen, joka Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen korkeakouluharjoittelijana ollessaan istui viikkoja nettiä selaten ja kooten tietoja yhteen. Harjoittelun loputtua allekirjoittanut viimeisteli työn ja oma lisäpanokseni on lähinnä johtopäätöksissä sekä työn rakenteessa. Käsikirjoitusta ovat kommentoineet useat projektityöntekijät, virkamiehet ja tutkijat ETMU-verkoston (<http://www.etmu.fi>) kautta. Lisäksi kuuluu erityismaininta hyvistä vinkeistä työministeriön MoniQ-hankkeen projektikoordinaattorille Eva Lindbergille.

Haluan lopuksi kiittää Milla Ruhasta erinomaisesta työstä ja hyvästä yhteistyöstä. Samoin lämpimät kiitokseni osoitan kaikille kommentteja ja informaatiota tarjonneille tutkijoille ja muille asiantuntijoille.

Julkaisun kieliasun tarkisti assistentti Stina Fågel ja taitosta vastasi julkaisusihiteeri Mika Takoja. Heille myös lämmin kiitos.

Turussa, 23.3.2006
Tuomas Martikainen, FT, Tutkija

1. Johdanto

Tämän raportin päätarkoituksena on kartoittaa jo toteutuneita tai käynnissä olevia hankkeita, jotka parantavat maahanmuuttajien koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia sekä työssä viihtymistä sekä helpottavat heidän kotoutumistaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Mukana on myös laajemmin kotoutumiseen liittyviä hankkeita. Toinen keskeinen tavoite on etsiä projekteissa toteutettuja hyviä käytäntöjä eli toimintamalleja ja tuoda niitä näin laajempaan tietoisuuteen. Olemme olleet erityisen kiinnostuneita projekteista, jotka kohdistuvat maahanmuuttajanaisiin ja ottavat myös heidän perheensä huomioon.

Milla Ruhanen aloitti projektien kartoituksen tutustumalla ensin Kuntoutussäätiön seminaarista ”Työllistymisen tukemisen hyviä käytäntöjä” (Helsinki, 22.9.2005) saamaansa materiaaliin, eli Majakka Beacon -projektin loppuraporttiin (Härkäpää & Peltola, 2005) sekä Equal-ohjelman kansallisesta teematyöstä saatuihin tuloksiin (Ala-Kauhaluoma, Lempola & Härkäpää, 2005). Lisäksi hän tutustui *Yhteinen Ääni* -raporttiin (2004) sekä *MoniQ*-julkaisuun (Työministeriö, 2005a). Vastaavia julkaisuja ovat lisäksi mm. Eila Jaakkolan & Terhi Juntusen toimittama *Kotomaa – Uusimaa: Maahanmuuttajien osaaminen voimavaraksi* (Uudenmaan TE-keskus) ja Pekka Rissasen et al. (2004) *Sillanrakentajat* (Helsingin kaupungin tietokeskus).

Näiden jälkeen Milla Ruhanen etsi hankkeita tekemällä hakuja Google-hakukoneen kautta sekä etsimällä Euroopan Sosiaalirahaston (ESR) projekteja tietopalvelun kautta (<http://www.esr.fi>). Samoin haettiin Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) projektirekisteristä (<http://www.ray.fi>) tietoja. Monessa tapauksessa yksi projekti johti toiseen ikään kuin itsestään. Lisäksi raportin kommenttikierros tarjosi useita hyviä vinkkejä puuttuvista projekteista. Lopulta jouduimme ajankäytöllisistä syistä lopettamaan projektien etsimisen helmikuussa 2006.

Projektien haku on ollut varsin aikaa vievää ja saatavilla oleva tieto on usein sirpaleista. Tätä voidaan pitää merkittävänä ongelmana; on hyvin vaikea siirtää projektien käytäntöjä eteenpäin, jos niistä on erittäin työlästä löytää aineistoa. Vaikka monet hankkeet keskittyvätkin käytännön toimintaan, eivät hyväksi koetut toimintatavat siirry muualle ainakaan laajemmin, mikäli niihin liittyvä osaaminen jää yksittäisten toimijoiden tiedoksi. Lisäksi monet nettisivut lopettavat toimintansa hankkeiden loputtua, jolloin tietojen saatavuus vaikeutuu entisestään, koska vain osa projekteista on muutoin tehnyt laajempia hankekuvauksia. Kaikilla hankkeilla ei myöskään ole omia nettisivuja, mitä voi pitää puutteena.

Yhteensä raportti kattaa 139 projektia ja muuta hanketta. Etenkin jatkohankkeita käsitellään usein yhdessä, joten alla olevat luvut eivät siksi täysin täsmää. Raportti etenee siten, että aloitamme tarkastelemalla erillisiä projekteja. Olemme jakaneet ne viiteen kokonaisuuteen. Ensin tarkastellaan maahanmuuttajien kotoutumista tukevia projekteja (30), sitten koulutukseen (22) ja monikulttuurisuuden edistämiseen (6) liittyviä

hankkeita. Seuraavaksi katsomme työllistämishankkeita (44). Lopuksi tarkastelemme naisia ja perheisiin liittyviä hankkeita (27).

Usein projektit kohdistuvat useampaan kuin yhteen osa-alueeseen, mikä hankaloittaa niiden jaottelua. Tämän takia samaa aihepiiriä saatetaan käsitellä eri yhteyksissä, vaikka tietty projekti on mainittu vain yhdessä kohdassa. Hankkeen otsikon yhteydessä on mainittu sen toimintavuodet. Osa hankkeista on kuitenkin hakenut jatkoaikaa ja jotkut on keskeytetty, joten tiedot saattavat olla muuttuneet sen jälkeen, kun ne tarkastettiin tätä raporttia varten.

Toiseksi tarkastelemme projekteissa toteutettuja hyviä käytäntöjä, joita on etsitty samalla kun olemme tutustuneet hankkeisiin. Mukana on myös jonkin verran muualta löydettyjä toimintatapoja. Ensisijaisena tarkoituksena ei ole ollut listata kaikkia mahdollisia käytäntöjä, vaan etsiä sellaisia käytäntöjä, jotka ovat tuoneet jotakin uutta maahanmuuttajien parissa tehtävään työhön. Kartoituksen perusteella on kuitenkin myös mahdollista tarkastella mitkä käytännöt toistuvat projekteissa useimmin ja mitkä taas ovat jääneet kenties vain yhden projektin varaan.

Projekteja ja hyviä käytäntöjä on mahdollista luokitella monin tavoin. MoniQ -sateenvarjohankkeessa projekteja on luokiteltu sen mukaan, minkä *palvelun piiriin* ne liittyvät. Mallissa projektit on jaettu koulutukseen, työyhteisön ja rekrytoinnin tukitoimenpiteisiin, työvoimatoimiston-, vaikeasti työllistyvien ja muihin palveluihin. Mallin käytön ongelmana on tässä yhteydessä mielestämme sen palvelulähtöisyys.

Yhteinen Ääni -julkaisussa puolestaan projekteja on jaoteltu sen mukaan, mihin *työllistymispolun vaiheeseen* ne sijoittuvat. Tässä mallissa projektit on jaoteltu kotoutumis-, koulutus- ja työnhakuvaiheeseen sijoittumisen mukaisesti. Viimeisen vaiheen eli työllistymisen vaihtoehtona on mallissa esitetty syrjäytyminen. Näkemysmme mukaan Yhteinen Ääni -hankkeen malli on kuitenkin liian työelämälähtöinen – maahanmuuttajat nähdään siinä ennen kaikkea työvoimaresursseina. Tämän vuoksi malliin on hankala sijoittaa esimerkiksi sukupuolinäkökulmaa ja joitakin erityisryhmiä, jotka ovat osaksi työvoiman ulkopuolella. Myös perhenäkökulman huomioon ottavia projekteja on hankala sijoittaa malliin. Mielestämme työllistymispolun päätepiste ei myöskään ole työllistyminen, vaan prosessi jatkuu vielä sen jälkeenkin: työelämässä täytyisi myös viihtyä ja uralla löytyä etenemismahdollisuuksia. Lisäksi voidaan kysyä, haluavatko kaikki edes työllistyä: täysipainoista elämää voi elää muutenkin – esimerkiksi kotona lasten kanssa.

Edellä mainittujen seikkojen vuoksi luotiin jaottelu, joka on yhdistelmä palvelu- ja työvoimalähtöisiä malleja. Olemme käyttäneet mallia aineiston luokitteluun. Lähdemme liikkeelle *kotoutumisesta*, joka on jaettu oman elämän hallintaan ja verkostoitumiseen sekä palveluihin. Seuraavaksi mallissa esitellään *koulutukseen* liittyviä hyviä käytäntöjä. Ne on jaoteltu yleiseen, ammatilliseen, opisto- ja korkeakoulutasoiseen koulutukseen.

Monikulttuurisuutta edistävät ja *syrjintää* ehkäisevät hankkeet on myös laitettu erikseen. Sitten katsotaan *työelämään* liittyviä käytäntöjä, jotka jakautuvat vielä yleisiin hankkeisiin, erityisryhmiin, työyhteisöön ja verkostoihin. Malliin on liitetty myös *Internet*, *neuvontapalvelut*, *luovat menetelmät* sekä *naiset ja perheet* omiksi osioikseen sekä viimeisenä, mutta kaikkein tärkeimpänä *hyvien käytäntöjen siirtäminen käytäntöön*. Selvityksen keskeiset havainnot kootaan yhteenveto-osiossa. Hakemistot auttavat etsimään jotakin tiettyä hanketta tai käytäntöä.

2. Hankkeet

2.1 Kotoutuminen

2.1.1 Yleiset kotoutumishankkeet

Aboavita (2001–2004)

Aboavita oli kahdeksan Turun alueen koulutusorganisaation yhteinen projekti. Se toteutettiin vuosina 2001–2004. Aboavitan tavoitteena oli helpottaa maahanmuuttajien kotoutumista sekä löytää uusia hyviä käytäntöjä, joiden avulla helpotettaisiin maahanmuuttajien työllistymistä ja ehkäistäisiin syrjäytymistä. Aboavita oli osa EU:n alueella toimivaa Equal-ohjelmaa. Aboavita-projekti perustui syrjäytymisvaarassa olevien maahanmuuttajien elämäntilanteiden kartoitukseen, ammatti- ja kielitaidon sekä työkyvyn testaukseen, ammatillisten kiinnostusalueiden selvittämiseen sekä selkeän urasuunnitelman tekemiseen.

● Julkaisut

1. Mäkelä, Matti & Huhtamäki, Aija (toim.) (2004) *Aboavita – erään projektin anatomia*. Turku: Aboavita.
2. *Yhteinen ääni – hankekuvaukset ja hyvät käytännöt* (2004) Kerava.

● Yhteystiedot: <http://www.aboavita.net>

Avain (2000–2003)

Avain-projekti on toiminut Helsingin alueella. Projekti toteutettiin ajalla 1.10.2000–31.12.2003. Hankkeen rahoittajana oli Euroopan Sosiaalirahasto. Hankkeen kohderyhmänä olivat maahanmuuttajat. Projekti koostui kolmesta alahankkeesta, jotka olivat: Maahanmuuttajien neuvontapiste, Perhetukityöhanke ja Päiväkotihanke.

● Julkaisut:

1. Rissanen, Pekka yms. (2004) *Sillanrakentajat. Nuorisotyöttömyyteen ja maahanmuuttajien kotoutumiseen kohdistuneiden projektien arviointi suurilla kaupunkiseuduilla*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

● Yhteystiedot: <http://www.esr.fi>

IkäMAMU -verkostoprojekti (2003–)

Vanhustyön keskusliiton IkäMAMU -verkostoprojektin tavoitteena oli luoda liiton yhteyteen ikääntyviin maahanmuuttajiin kohdistuvan työn osaamiskeskus. Projektin aikana pyrittiin vaikuttamaan kotouttamislakiin, kuntien kotouttamisohjelmiin ja vanhuspoliittisiin strategioihin, jotta maahanmuuttajakaikihmisten erityistarpeet tulisivat myös niissä huomioiduiksi. Projekti järjesti vuosittain valtakunnallisen seminaarin, jossa keskityttiin ikääntyvien maahanmuuttajien erityis-

kysymyksiin. Projektissa luotiin IkäMAMU-tiedotusverkosto ja omat kotisivut. Projekti tuotti ikääntyviin maahanmuuttajiin liittyviä selvityksiä, oppaita ja lehtiartikkeleita. IkäMAMU-projekti oli tukemassa useita eri ikääntyviin maahanmuuttajiin kohdistuvia hankkeita. Projektia toteutettiin RAY:n avustuksen turvin. Julkaisut löytyvät projektin kotisivuilta. Ikääntyviin maahanmuuttajiin keskittyvä työ on 1.3.2006 lukien Vanhustyön keskusliiton vakinaista toimintaa.

● Julkaisut:

1. Pirkko Telaranta ja Maarit Huovinen (2005) Katoavatko sanat? Opas muistista huolestuneille.
2. Carola Berts och Annika Lindén (2005) Med en resväska fylld av minnen - en studie kring äldre flyktingars uppfattningar om flyktingskapets inverkan på livet och att åldras i Närpes.
3. Sirkku Kosunen (2004) Hyviä käytäntöjä: Esimerkkejä ikääntyville maahanmuuttajille kohdennetuista toimintamuodoista ja projekteista marraskuussa 2004.
4. Sari Takala & Mervi Rossi (2004) Omassa kodissa - omilla mausteilla.
5. IkäMAMU -verkostoprojekti on ollut yhtenä rahoittajana tukemassa Kulttuuriosuuskunta Komeetan tuottamaan Kananvillasii tyynylöi ja luumuviinaa –dokumenttia. Dokumentissa kaksi vanhaa pariskuntaa Bosniasta ja Kurdistanista sekä kaksi yksineläjää Bosniasta ja Venäjältä kertovat elämästään ja selviytymisestä Suomessa.
6. IkäMAMU -verkostoprojekti on myös ollut yhtenä rahoittajana tukemassa Euro Tv-News /Opetusohjelmat -tuotantoa Uusi yhdenvertaisuuslaki -opetusohjelmavideon tuottamisessa.

● Yhteystiedot: <http://www.vanhustyonkeskusliitto.fi/ikamamu>

Kotopolku (2001–)

Kotopolku-projekti alkoi 1.4.2001. Toiminnan kohderyhmänä ovat maahanmuuttajat. Hanke mm. edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tukee maahanmuuttajien aloitteita ja hankkeita sekä tarjoaa yhteistoimintamahdollisuuksia järjestöille. Hankkeessa on kehitetty kotoutumiskaari-toimintamalli. Projektia rahoittaa Raha-automaattiyhdistys ja sitä hallinnoi Suomen Punainen Risti. Hankkeella on laajat kotisivut, josta löytää lisätietoja.

● Julkaisut:

1. Berki, Silvana (2004) *Diversity on Multicultural Working Place in Finland?* Pirkanmaan ammattikorkeakoulu.
2. Bukareva, Hilma (2004) Artikkelit huumeista Venäjän Klubin *Russkij Svet* -lehdessä, toukokuu 2004.
3. Bukareva, Hilma (2004) Maahanmuuttajan kotoutuminen. Teoksessa *Työkalupakki työllisyydenhoidon palveluprosesseista*, 29. Työn tiet -projekti. Julkaisuja 2/2004.
4. Liukkonen, Johanna (2004) Kotoutumiskaari syntyy muistellen. *Monitori* 3/2004, 23–25.
5. Janhonen-Abruquah, Hille (2004) Maahanmuuttajan – uussuomalaisen – arki. *Tebo TTS Kotitalousnumero* 6 / 2004, 22–25.
6. Matikainen, Johanna (2003) The Finnish Red Cross in Refugee Resettlement. A Case Study: Developing the Integration Time Line as a Tool for Integration in Kotopolku Project. *Journal of International Migration and Integration* 4: 2, 273–295.
7. Matikainen, Johanna (2004) Kotoutumiskaari paljastaa kotoutumisen kriittiset pisteet. *Ihmisoikeusraportti* 2/2004, 6-7.
8. Matikainen, Johanna ja Sinkkonen, Päivi (2004) Rasismia kitkettiin viikon ajan Tampereella! *SAK Pirkanmaa* 2/ 2004, 24–25.

9. Matikainen, Johanna (2002) *Askeleita Kotopolulla. Linjoja kotoutumiskaassa. Kulttuurisesti monimuotoisen työyhteisön kehittäminen*. Johtamisen erikoisammattitutkinto, opinnäytetyö.
10. Väitalo, Mika (2004) *Adjusting to Finland Using Empowering Exercises to Help Immigrants in Their Acculturation Process*. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.

● **Yhteystiedot:** <http://www.kotopolku.redcross.fi/>

MamuSet (2003–2005)

Settlementtien maahanmuuttajatyön arviointi- ja kehittämisprojekti (MamuSet) (2003–2005) on Suomen Settlementiliiton toteuttama ja RAY:n rahoittama projekti, jonka tavoitteena on edistää maahanmuuttajien täysivaltaista, osallista ja aktiivista asemaa Suomessa. Tavoitteena on kehittää settlementtien maahanmuuttajatyötä paikallisella ja valtakunnallisella tasolla. Hanke tukee maahanmuuttajatyötä tekevien settlementtien verkostoitumista, arviointiosaamista, settlementeissa tehtävän maahanmuuttajatyön tutkimusta ja tuottaa settlementtien monikulttuurisesta yhteistyöstä käsikirjan.

● **Yhteystiedot:** <http://www.settlementiliitto.fi/prosetti/>
verkostoon kuuluvat settlementit:

<http://www.settlementiliitto.fi>, <http://www.hmlsettlementi.fi>, <http://www.kalliola.fi>, <http://www.linnala.net>, <http://www.settlementilouhela.fi>, <http://www.naapuri.fi>, <http://www.oulunsettlementi.fi>, <http://www.puijola.net>, <http://www.rovala.fi>

Monet (1998–2003)

Monet-projekti toteutettiin vuosina 1998–2000 ja sen jatko projekti vuosina 2001–2003. Projekti toimi Tampereen seudulla. Projektin kohderyhmänä olivat pitkäaikaistyöttömät ja toimeentulotukiriippuvaiset työ- ja sosiaalishallinnon asiakkaat sekä maahanmuuttajat, joilla oli ammattitaidollisia puutteita. Projektissa kehitettiin uutta sosiaalisen kuntoutuksen mallia. Projektin toteuttajina olivat Settlementti Naapuri ry. ja Yhdessä selviytymisen tuki ry. Hanketta rahoittivat Sosiaali- ja Terveysministeriö ja Euroopan Sosiaalirahasto.

● **Julkaisut:**

1. Rissanen, Pekka yms. (2004) *Sillanrakentajat. Nuorisotyöttömyyteen ja maahanmuuttajien kotoutumiseen kohdistuneiden projektien arviointi suurilla kaupunkiseuduilla*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

● **Yhteystiedot:** <http://www.yst.net/>

Monikulttuurinen Kotka -projekti (2001–2003)

Monikulttuurinen Kotka -projekti (2001–2003) oli Etelä-Suomen lääninhallituksen osittain rahoittama ESR-hanke, jota hallinnoi Kotkan kaupungin nuorisotoimi. Monikulttuurinen Kotka -projektin tavoitteena oli luoda toimintatapa, jolla maahanmuuttajien tukipalveluja koordinoidaan kaupungissa, lisätä viranomaisten ja kolmannen sektorin yhteistyötä ja tiedonvaihtoa maahanmuuttajien kanssa tehtävässä työssä, tukea maahanmuuttajien omia järjestöjä ja niiden käynnistymistä sekä lisätä kulttuurien välistä vuorovaikutusta ja suvaitsevaisuutta. Projektin tärkein tulos oli se, että Kotkaan aikaan saatiin kaupunginvaltuuston hyväksymä Kotkan maahanmuutto-ohjelma 2004–2010 laaja-alaisella yhteistyöllä.

Monikulttuurisuus voimavaraksi Pohjois-Karjalassa (2001–2004)

Projektin kohderyhmänä olivat ensisijaisesti Pohjois-Karjalassa asuvat maahanmuuttajat, mutta sen lisäksi myös kuntien työntekijät, maahanmuuttajien parissa työskentelevät viranomaiset, seurakunnat, oppilaitokset, järjestöt, yhdistykset, työnantajat ja vastaanottokeskuksen työntekijät. Projekti toimi Pohjois-Karjalan alueella vuosina 2001–2004. Sen tavoitteena oli auttaa maahanmuuttajia kotoutumisessa ja työllistymisessä, lisätä suvaitsevaisuutta ja poistaa etnistä syrjintää.

● Julkaisut:

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

● Yhteystiedot: http://esrlomake.mol.fi/esrtiepa/kuvaus_S00677.html

Yhdessä (1996–1998)

Yhdessä-projekti oli Turun kaupungin sosiaalikeskuksen hanke, joka toteutettiin vuosina 1996–1998. Hanke edisti suvaitsevuutta, monikulttuurisuutta ja maahanmuuttajien työllistymistä. Hanke myös linkitti erillisiä projekteja toisiinsa, ja sen yhteydessä toimi lukuisia vapaaehtoistyöntekijöitä. Rahoitus hankittiin eri kanavia myöten ja se oli osaltaan luomassa myöhemmälle vakiintuneelle toiminnalle. Hankkeen tuloksena perustettiin mm. Yhdessä-yhdistys, joka on jatkanut eri projektien toteuttamista.

● Julkaisuja:

1. Rissanen, Pekka yms. (2004) *Sillanrakentajat. Nuorisotyöttömyyteen ja maahanmuuttajien kotoutumiseen kohdistuneiden projektien arviointi suurilla kaupunkiseuduilla*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

● Yhteystiedot: esim. <http://www.yhdessa.org/>

2.1.2 Lapset ja nuoret

Fariid (2004–2007)

Fariid-projekti toimii vuosina 2004–2007. Se pyrkii tukemaan maahanmuuttajalasten- ja nuorten kotoutumista sekä ehkäisemään heidän syrjäytymistään. Hanke koostuu kolmesta osaprojektista, jotka ovat Tyttötyö-, Katutyön kautta poikatoimintaan ja Lastentoimintaprojekti. Projektit toimivat Helsingin seudulla. Niitä organisoii Kanava ry. ja rahoitti RAY.

- **Yhteystiedot:** <http://www.kanavary.com/projektifariid.php>

Kimppakyydissä - maahanmuuttajanuoret työhön ja koulutukseen (2004–2006)

Kimppakyydissä - maahanmuuttajanuoret työhön ja koulutukseen –projekti toimii 1.8.2004–31.12.2006. Kyseessä on EU:n Urban II –ohjelmaan kuuluva hanke, jonka tavoitteena on koota verkosto, joka tukee Hakunilan palvelualueella peruskoulun päättäviä, 15-17-vuotiaita sekä kaikkia 17-25-vuotiaita maahanmuuttajajoukkoa, jotka ovat vaarassa syrjäytyä työelämästä. Projektin ideana on yhdistää opiskelu, työ ja tulevaisuuden suunnittelu mielekkääksi poluksi. Samalla suunnitellaan työ- ja koulutusvalmentajan tuella jatko-opiskelu- ja työllistymispolkuja sekä oman elämän hallintaa. Toimintaa sisältyy mm. koulukäyntejä ja työpaikkavierailuja.

- **Yhteystiedot:** <http://www.urbanfinland.info/>

Kirjo – monikulttuurisuus yhdistysten voimavaraksi (2004–2006)

Projektin tarkoituksena on vahvistaa Kotkassa, Haminassa ja Pyhtäällä toimivien, nuorisotyötä tekevien yhdistysten valmiuksia vastata monikulttuuristumisen tuomiin uusiin haasteisiin ja vahvistaa yhdistysten roolia hyvien etnisten suhteiden edistämiseksi ja syrjinnän ja rasismien vastaisessa toiminnassa. Tavoitteena on nuorisotoiminnan laadun parantaminen vakiinnuttamalla monikulttuurinen työote nuorisotyötä tekeviin alueen yhdistyksiin.

- **Yhteystiedot:** <http://www.kotka.fi/index.asp?link=596>

Lapset yli rajojen (2005–2007)

Lapset yli rajojen -monikulttuurisuusprojekti toteutetaan vuosina 2005–2007. Sen toteuttajaorganisaatio on Cassandra ry. ja rahoittaja RAY. Projekti tuottaa monikulttuurisia taidetyöpajoja päiväkotij- ja kouluikäisille lapsille. Työpajojen ohjaajina toimivat ensisijaisesti uussuomalaiset taiteilijat. Projektin tavoitteena on suvaitsevaisuuden lisääminen, maahanmuuttajalasten kiinnittäminen suomalaiseen yhteiskuntaan, kantasuomalaisten päiväkotij- ja koululaislasten asenteiden muokkaaminen suvaitsevaisemmiksi.

- **Yhteystiedot:** <http://www.kassandra.fi/>

Moniku (2005–2007)

Sosiaalinen vahvistaminen pääkaupunkiseudun monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa eli Moniku-hanke toimii vuosina 2005–2007. Hankkeen tavoitteena on yhtenäistää pääkaupunkiseudun monikulttuurista varhaiskasvatusta.

- Yhteystiedot: <http://www.socca.fi/hankkeet/moniku.htm>

Nuoret yli rajojen (2004–2005)

Kassandra ry. tuottaa teini-ikäisille uus- ja kantasuomalaisille tytöille monikulttuurisia taidetyöpajoja, joita pidetään sekä koulu- että vapaa-aikana. Työpajojen ohjaajina toimivat ensisijaisesti uussuomalaiset naispuoliset taiteilijat. Toiminnan tarkoituksena on auttaa tyttöjä löytämään lahjakkuutensa, pääsemään monenlaisiin harrastuksiin ja helpottaa erilaisten ihmisten ystävystymistä. Hanketta tukee Opetusministeriö.

- Yhteystiedot: <http://www.kassandra.fi/>

SYKE (2003–2005) – NUMA-SYKE (2006–)

SYKE-projekti oli tarkoitettu peruskouluiän ylittäneiden (15–25-vuotiaiden) espoolaisten ja kirkkonummelaisten luku- ja kirjoitustaidottomien sekä heikon koulutaustan omaavien maahanmuuttajanuorten syrjäytymisen ehkäisyyn ja kotoutumisen tukemiseen. Hanketta hoiti Espoon maahanmuuttajatyön palveluyksikkö ja sitä rahoitti Etelä-Suomen lääninhallitus. Hankkeen päätavoitteena oli nuorten voimavaraistaminen yksilöllisesti räätälöityjen kotoutumispolkujen avulla sekä verkostotyön kehittäminen näiden nuorten tukemiseksi. Projektissa pystyttiin menestyksellisesti tukemaan nuorten kotoutumista opetuksen ja psykososiaalisen tuen keinoin. Vuoden 2006 alusta toiminta on jatkunut projektina. Elokuussa 2006 toiminta vakinaistuu eli Espooseen tulee pysyvästi luku- ja kirjoitustaidottomien opetusryhmä Matinkylän koulun yhteydessä toimivan NUMA:n (nuorten maahanmuuttajien opetus) yhteyteen. Psykososiaalinen tuki tulee pysyväksi osaksi NUMA-SYKE:n toimintaa. Maahanmuuttajapalveluihin tulee vakituinen toimi sosiaali- ja terveysalan koulutuksen saaneen ammattihenkilölle, joka tulee työskentelemään NUMA-SYKE:ssä.

- Yhteystiedot: <http://www.espoo.fi/default.asp?path=1;28;11884;11489;11605;40406;40495>

Venpro-Pycnpo (2003–2005)

Venpro-projekti toteutettiin Helsingin Diakonissalaitoksen toimesta ja RAY:n tuella vuosina 2000–2003. Sen kohderyhmänä olivat venäjänkieliset maahanmuuttajanuoret, joilla oli huumeongelmia. Heille tarjottiin hoidon tarpeen arviointia Kurvin huumeopoliiklinikalla, tukea katkaisu- ja vieroitus-hoidon aikana, venäjänkielisiä perhe- ja verkostotapaamisia sekä vanhempien tukikäyntejä.

- Yhteystiedot: <http://www.hdl.fi/diakoniaprojektit/venpro2.htm>

Visa (2004–2006)

Visa-projekti on Helsingin Diakonissalaitoksen toteuttama ja RAY:n tukema. Se toteutetaan vuosina 2004–2006. Projekti kohdistuu sekä maahanmuuttaja- että suomalaisnuoriin, joille se tarjoaa toimeettomuuden vastapainoksi korkeatasoista koripallovalmennusta seitsemänä päivänä viikossa.

- **Yhteystiedot:** <http://www.hdl.fi/diakoniaprojektit/visa.htm>

2.1.3 Pakolaiset ja turvapaikanhakijat

BANYAN (2001–2004)

Banyan-projekti oli YHDESSÄ-yhdistys ry:n koordinoima, Euroopan pakolaisrahaston ja Turun kaupungin rahoittama projekti, jonka kohderyhmän muodostivat yli kolme vuotta Suomessa asuneet pakolaistaustaiset henkilöt. Projektin tavoitteena oli syrjäytymiskiirteen katkaiseminen ja kotoutumisprosessin aktivoiminen erilaisia toimintamahdollisuuksia tarjoamalla sekä kohdeyhteisöjen aktivointi ja yhteisöjen järjestämisen oman toiminnan tukeminen. Projekti tarjosi ensimmäisen portaan työelämävalmennusta ja työharjoittelupaikkoja, joiden yhteydessä kehitettiin kieli- ja muita työelämässä tarvittavia taitoja. Projekti toimi yhteistyössä maahanmuuttajatyötä tekevien viranomaisten ja muiden toimijoiden kanssa Turussa.

- **Yhteystiedot:** <http://www.yhdessa.org/banyan.htm>

Becoming Visible – Becoming more visible (2002–2007)

Becoming Visible -projekti oli kolmivuotinen Equal-yhteisöaloiteohjelman rahoittama hanke, joka toteutettiin vuosina 2002–2004. Sen kohderyhmänä olivat ensisijaisesti vastaanottokeskuksissa rekisteröidyt turvapaikanhakijat ja vastaanottokeskusten työntekijät. Projekti kehitti vastaanottokeskusten työ- ja opintotoimintaa luoden turvapaikanhakijoille mahdollisuuden opiskella tai työskennellä odottaessaan turvapaikkapäätöstä. Projekti kehitti uusia yhteistyömalleja vastaanottokeskusten, aikuiskoulutuskeskusten, kansalaisopistojen ja yritysten välille. Becoming Visible yhdisti viisi itsenäistä osaprojektia, jotka toimivat Tampereen, Turun, Punkalaitumen, Joutsenon ja Perniön vastaanottokeskuksissa.

Becoming more visible -projekti on jatkoa Becoming Visible -hankkeelle. Se toteutetaan ajanjaksolla 2004–2007. Siihen osallistuvat Kajaanin, Tampereen, Turun ja Vaasan vastaanottokeskukset. Projektissa kehitetään edelleen Becoming Visible -projektissa luotuja käytäntöjä.

- **Julkaisut:**

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.
2. *Yhteinen ääni – hankekuvaukset ja hyvät käytännöt* (2004) Kerava.

- **Yhteystiedot:** <http://www.becomingmorevisible.net/>

Comprehensive Cultural Orientation for Finland-bound Refugees (2004–2007)

Projekti on alkanut marraskuussa 2004 ja se jatkuu marraskuuhun 2007 asti. Projektin kohteena ovat Suomeen asutettavat kiintiöpakolaiset. Se tarjoaa yli 15-vuotiaille Suomeen saapuville pakolaisille kotoutumiskoulutusta yhteistyössä IOM:n (International Organization for Migration) pakolaisten kotimaissa sijaitsevien toimistojen kanssa. Projektin yhteistyökumppaneina ovat Työministeriö ja kunnat, joihin pakolaisia asutetaan. Työministeriö on projektin rahoittaja.

- **Yhteystiedot:** <http://iom.fi/content/view/44/8>

Kidutettujen kuntoutuskeskus (1993)

Kidutettujen kuntoutuskeskus on toiminut vuodesta 1993 alkaen Helsingissä. Se tarjoaa terapia- palveluja kotimaassaan kidutetuille pakolaisille ja turvapaikanhakijoille sekä heidän perheilleen ja tiedottaa pakolaisviranomaisia ja terveydenhuollon henkilöstöä tutkimustuloksista. Vuonna 2003 Kidutettujen kuntoutuskeskus valmisti sosiaali- ja terveysministeriön tilauksesta valtakunnallisen selonteon maahanmuuttajien mielenterveyspalvelujen saatavuudesta ja tarpeesta maassamme. Vuonna 2004 Kidutettujen kuntoutuskeskuksessa käynnistettiin seurantatutkimus, joka tuotti Suomesta toistaiseksi puuttunutta tietoa kidutuksen uhrien kokemuksista, terveydentilasta, hoidosta ja hoidon vaikuttavuudesta.

- **Yhteystiedot:** http://www.hdl.fi/maahanmuuttajat/kidutettujen_kunt.htm

Kotocross (2003–2005)

Kotocross oli Suomen Punaisen Ristin hanke, jonka kohteena olivat Suomeen muuttavat kiintiöpakolaiset. Hankkeen tavoitteena oli tukea pakolaisten alkuvaiheen vastaanottoa ja kotoutumista vapaaehtoistyön avulla sekä kehittää yhteistyötä kunnan viranomaisten ja järjestöjen välillä. Hanketta toteutettiin noin kymmenellä kiintiöpakolaisella vastaanottavalla paikkakunnalla ja toimijoina olivat SPR:n paikallisosastot. Hankkeen aikana järjestettiin monenlaista toimintaa pakolaisille, työllistettiin henkilöitä tukemaan pakolaisten kotoutumista ja mallinnettiin näitä toimintoja. Kotocross rahoitettiin Euroopan Pakolaisrahastosta ja toteutettiin 1.2.2003 – 31.3.2005 välisenä aikana. Lisätietoja saa SPR:n keskustoimiston pakolaistiimistä.

- **Julkaisut:**

1. Kettunen, Iita (2004) *Kotocross – kiintiöpakolaisten kotoutumisen tukena*. Suomen Punainen Risti.

- **Yhteystiedot:** <http://www.redcross.fi/>

MORE (2004–2005)

MORE eli ”Modelling of National Resettlement Process and Implementation of Emergency Measures” oli Euroopan Pakolaisrahaston rahoittama hanke, joka vastasi pakolaisten uudelleenasettelusta Suomessa ja Irlannissa. Projektin päämääränä oli kehittää kattavia uudelleenasettelumalleja, joita voidaan hyödyntää EU:n jäsenmaissa ja muissa maissa. Tavoitteena oli parantaa ja nopeuttaa pakolaisten integraatiota. Projekti kartoitti myös eurooppalaisia hyviä käytäntöjä. Projektin kohderyhmänä olivat eri maihin uudelleenaseteltavat pakolaiset, mutta myös viranomaiset, kansalaisjärjestöt, pakolaisjärjestöt ja pakolaisasioiden parissa toimivat kansainväliset järjestöt. Projektin vastuutahona Suomessa oli Työministeriö. Projekti toimi vuosina 2004 ja 2005.

● Julkaisu:

1. Ekholm, Elina, Magennis, Sophie & Salmelin, Leni (Eds.) (2005) *Shaping our Future: A Practical Guide to the Selection, Reception and Integration of Resettled Refugees*. Helsinki: Edita Prima Oy. (Suomeksi: *Uusi Alku – käsikirja pakolaisten valinnasta, vastaanotosta ja kotoutumisesta*)
2. Ekholm, Elina, Magennis, Sophie & Salmelin, Leni (toim.) (2005) *Uusi Alku – käsikirja pakolaisten valinnasta, vastaanotosta ja kotoutumisesta* Helsinki: Edita Prima Oy.

● Yhteystiedot: <http://www.more.fi/>

Sumuvalo (2002–2003)

Sumuvalo-hanke toteutettiin vuonna 2002–2003 Euroopan pakolaisrahaston (ERF) tuella. Projektin toteutti Settlementi Naapuri ry. yhdessä Turun kristillisen opiston kanssa. Projektin tavoitteena oli mm. tukea kriisissä olevien ja traumatisoituneiden pakolaisten kotoutumista, kouluttaa pakolaistaustaisia vertaisryhmien vetäjiä ja pakolaisten kanssa toimivia tahoja sekä kehittää kriisi- ja traumatyön menetelmiä paremmin pakolaistyöhön sopiviksi.

● Yhteystiedot: http://www.settlementiliitto.fi/prosetti/projektin_selailu_1.php?id=67

Tuettuna itsenäiseen elämään (2000–2001)

Kontiolahden vastaanottokeskuksen ryhmä- ja perheryhmäkotit Lukkarilassa toteutettiin Euroopan Pakolaisrahaston rahoittama projekti Tuettuna itsenäiseen elämään – keinoja pakolaisnuoren auttamiseksi vuosina 2000–2001. Sen tuloksena kehiteltiin yli 18-vuotiaille pakolaisnuorille tukirinkimalli, joka toimii edelleen. Lisäksi julkaistiin käsikirja, jota käytetään yhä Lukkarilassa.

● Julkaisu:

1. Päivi-projekti (2001). *Tuettuna itsenäiseen elämään. Keinoja pakolaisnuoren auttamiseksi*, loppuraportti. Kontiolahden vastaanottokeskus. Euroopan pakolaisrahasto.
2. *Ikkunat auki – Pakolaisnuoren käsikirja* (2001). Tuettuna itsenäiseen elämään -keinoja pakolaisnuoren auttamiseksi. Kontiolahden vastaanottokeskus. Joensuun yliopistopaino. Joensuu.
3. Myyryläinen, Miia (2001). Tutkimus ilman huoltajaa tulleen pakolaisnuoren sopeutumisesta itsenäiseen elämään. Opinnäytetyö. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.

● Yhteystiedot: <http://kansalaistalo.jns.fi/lukkarila/>

YTY – Elämänhallintaa yhteistyöllä (2003–2005)

YTY oli Euroopan Pakolaisrahaston tukema hanke, joka toimi Tampereella aikavälillä 1.3.2003–28.2.2005. Hankkeen kohderyhmänä olivat pakolaiset. YTY:n tavoitteina oli luoda uusia toimintamalleja perinteiseen viranomais- ja virastokeskeiseen asiakastyöhön, tuottaa uusia, yksilöllisiä ja perhe- ja ryhmäkeskeisiä tiedon antamisen tapoja, ja vahvistaa pakolaisia kotoutumissuunnitelman sisäistämässä siten, että he voivat siihen sitoutua ja kokea sen itselleen tärkeäksi.

● Julkaisut:

1. YTY – elämänhallintaa yhteistyöllä -projekti. Loppuraportti. Euroopan pakolaisrahasto ja Tampereen kaupunki. 2005.

● Yhteystiedot: <http://www.tampere.fi/sosiaalipalvelut/maahanmuuttajat/projektit/>

2.1.4 Vajaakuntoiset ja vammaiset

Hilma – vammaisten maahanmuuttajien palvelut (2002–)

Hilma – vammaisten maahanmuuttajien palvelut -projekti toimi vuosina 2002–2005 Helsingin Invalidien Yhdistys r.y.:n. Hanke oli RAY:n rahoittama. Projektin tarkoituksena oli tukea ja edistää vammaisten ja vajaakuntoisten maahanmuuttajien kotoutumista ja itsenäistä selviytymistä. Projekti on tuottanut kartoituksen maahanmuuttajataustaisista vammaispalveluiden käyttäjistä pääkaupunkiseudulla sekä Vammaisen maahanmuuttajan palveluoppaan, joka on käännetty usealle eri kielelle. Lisäksi projekti kehitti vertaistukitoimintaa sekä piti yllä tuki- ja neuvontapalvelua.

Hilma-projektin päätyttyä sen toimintaa jatkaa Vammaisfoorumi r.y.:n alaisena Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskuksena 1.3.2006 lähtien. RAY on myöntänyt tukikeskukselle toiminta-avustusta 2006 alkaen. Tukikeskuksen tavoitteena on tarjota tietoa ja koulutusta viranomaisille ja järjestöille koskien vammaisten maahanmuuttajien tilannetta ja erityistarpeita. Se myös tukee vammaisjärjestöjä niiden maahanmuuttajatyössä. Tukikeskuksessa toimii tuki- ja neuvontapalvelu.

● Yhteystiedot: <http://www.hiy.fi/>

MajaVa (2000–2003)

MajaVa – vammaisten ja vajaakuntoisten maahanmuuttajien erityisopetuksen kehittäminen -projekti toteutettiin ajalla 1.11.2000–31.12.2003. Projekti toimi Länsi-Suomen alueella.

● Julkaisut:

1. *Maahanmuuttajien erityisopetus, Luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien kouluttaminen.* ESR, Tampereen Aikuiskoulutuskeskus, 2003.

● Yhteystiedot: <http://www.tak.fi/projektit/majava/>

Vik-tori (2002–2005)

Vik-tori oli Equal-yhteisöaloiteohjelman hanke, jota rahoitti Euroopan Sosiaalirahasto. Se toteutettiin vuosina 2002–2005. Hankkeen kohderyhmänä olivat vajaakuntoiset ja vammaiset, joiden kuntoutumis- ja työvälineeksi kehitettiin Internet-pohjainen kommunikointiverkko, Virtuaalikuntouttaja. Hanke toteutettiin Helsingin, Järvenpään, Jyväskylän, Kuopion ja Rovaniemen alueilla. Hanketta koordinoi Invalidiliitto ry.

● **Yhteystiedot:** <http://www.invalidiliitto.fi/portal/kuntoutuskeskus/ilkk/projektit/vik-tori-projekti/>

2.2 Koulutus

2.2.1 Yleiset koulutushankkeet

AITO (2001–2004)

Aito on Leonardo da Vinci -ohjelmaan kuuluva pilottiprojekti, joka toteutettiin vuosina 2001–2004. Projektia koordinoi Suomessa Kotkan ammatillinen koulutuskeskus. Pilottiprojektissa kehitettiin kansainvälisen yhteistyön avulla maahanmuuttajien oppimisympäristöjä laajentavia malleja, joiden avulla voidaan helpottaa maahanmuuttajien toisen kielen oppimista. Kielen oppimistilanteet yhdistettiin käytännön tilanteisiin, kuten asiointiin virastoissa, asiakaspalvelutilanteisiin, ammatilliseen koulutukseen ja työelämään.

Projekti etsi, kehitti, vertaili ja levitti Euroopan-laajuisesti parhaita käytäntöjä sekä tuotti opetusmateriaalia ja koulutusmalleja. Projektissa kehitettiin myös PC- ja Internet-kielenopetussovellus, johon voidaan tehdä projektissa kehitetyn mallin mukaan aitoihin käytännön tilanteisiin pohjautuvia harjoituksia.

● **Julkaisut:**

1. Mielonen, Riitta & Pakarinen & Timo *Koti Kotkassa-oppimateriaali*. Kotkan ammatillinen koulutuskeskus.
2. *Yhteinen ääni – hankekuvaukset ja hyvät käytännöt* (2004) Kerava.

● **Yhteystiedot:** <http://aikuiskoulutus.kotka.fi/aito/>

Kaakkois-Suomen Majakka (2002–2005)

Kaakkois-Suomen Majakka – pienten paikkakuntien maahanmuuttotyön ja työllistymisen malli – oli Euroopan Sosiaalirahaston alainen hanke, joka toteutettiin Kotkassa, Kouvolassa ja Mikkilissä. Projekti aloitettiin toukokuussa 2002 ja se oli kolmivuotinen. Projektin kohderyhmänä olivat Kotka-Hamina-seudulla ja Kouvola-Kuusankoski-alueella sekä Mikkelin seudulla asuvat maahanmuuttajat, jotka olivat vaarassa syrjäytyä huonojen kieli-, työelämä- ja yhteiskunnallisten kompetenssiensa vuoksi. Erityiskohderyhmänä olivat maahanmuuttajanaiset. Toissijaisena kohderyhmänä olivat pienten paikkakuntien maahanmuuttajatyötä tekevät henkilöt ja viranomaiset. Projekti pyrki voimavaroja yhdistämällä tarjoamaan koulutusmahdollisuuksia alueellaan asuville heterogeenisille maahanmuuttajaryhmille, joissa oli erityistarpeita esimerkiksi suomen kielen tason, koulutustaustan tai etnisen alkuperän mukaan.

● **Julkaisut:**

1. Yhteinen ääni – hankekuvaukset ja hyvät käytännöt (2004) Kerava.
2. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

● **Yhteystiedot:** <http://www.tsl.fi/projektit/ks-majakka/index.html>

Kombi 3 (2001–2005)

Kombi 3 -projekti toimi Etelä-Karjalassa, Lappeenrannan alueella ajalla 1.7.2001–30.6.2005. Projektin rahoitti Euroopan Sosiaalirahasto. Sen kohderyhmänä olivat työttömät maahanmuuttajat, jotka olivat syrjäytymisvaarassa ja joilla oli jokin työnsaantia hankaloittava terveydellinen tai sosiaalinen haitta. Projektilla parannettiin maahanmuuttajien työllistymistä kolmen erilaisen koulutusmallin avulla.

● **Julkaisut:**

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

● **Yhteystiedot:** <http://www.laptuote.fi/kombi3.php>

Kotopolku (2000–2004)

Kotopolku-projekti toimi jyvaskylänseudulla 1.11.2000–31.5.2005. Hankkeen toteutti Keski-Suomen TE-keskuksen työvoimaosasto. Kotopolku-projekti jakaantui kolmeen alaprojektiin, jotka olivat Palapeli, Parahiks ja Monioppi. Palapelin tavoitteena oli järjestää työvoimakoulutukseen rinnastettavaa koulutusta. Projektissa annettiin myös valtaväestölle tietoa maahanmuuttajista ja maahanmuuttoprosessista. Parahiks-alaprojektin tavoite oli antaa 48 maahanmuuttajalle koulutus, jonka avulla heidän on mahdollista työllistyä. Koulutus annettiin Jyväskylän aikuisopistossa ja työväenopistossa. Koulutusmallin kehittäminen on jatkunut projektin jälkeen Opi-koulutuksessa. Moniopin tavoite oli kouluttaa 15 maahanmuuttajaa tai romania lähihoitajiksi ja työllistää heidät koulutuksen jälkeen. Tavoitteena oli myös monikulttuurisen lähihoitajien oppisopimuskoulutusmallin luominen. Jyväskylän aikuisopisto kehitti projektin aikana koulutusmallin, joka soveltuu hyvin jatkossakin maahanmuuttajaopiskelijoille. Koulutusmalli perustuu lähiopetusjaksojen pidentämiseen lisäviikkojen avulla ja henkilökohtaisen ohjauksen tehostamiseen.

● **Julkaisut:**

1. Hautanen, Anna-Kaisa (2004) ”Ihan hyvä kun sain ammatti”. Monioppi-projektissa oppisopimuksella lähihoitajiksi opiskelleiden maahanmuuttajien työllistymisen edellytykset. Jyväskylän ammatikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysala, Sosiaalialan koulutusohjelma.

● **Yhteystiedot:** <http://www.esr.fi>

Kulttuurilaboratorio (2001–2004)

Kulttuurilaboratorio oli Euroopan Sosiaalirahaston Equal-yhteisöaloiteohjelmaan kuuluva projekti. Se toteutettiin vuosina 2001–2004 Helsingissä. Projektin tavoitteena on monikulttuurisuuden lisääminen oppilaitoksissa ja hyvien kulttuurienvälisten suhteiden edistäminen. Projektissa sovellettiin Muutoslaboratorio-menetelmää pedagogisen kehittämisen välineenä. Kulttuurilaboratorio toimi foorumina, joka kokosi yhteen erilaisia ihmisiä vaikuttamaan opiskeluunsa ja luomaan uutta kulttuurisia rajoja ylittävää toimintaa.

● Julkaisut:

1. Teräs, Marianne & Lampinen, Edit (2004) *Kulttuurilaboratorio. Yhteenvetoraportti*. Kopio Niini Oy.
2. Haataja, Mari (2004) *Opettajan taskukirja kulttuurienvälisestä opetuksesta*. Kopio Niini Oy.
3. Haataja, Mari & Salonen, Mervi (2004) *MAVA-opiskelijan taskukirja*.
4. Haataja, Mari yms. (2004) *Finding good practises – transnational and intercultural integration of im migrants in the European labour market*. Kopio Niini Oy.
5. Teräs, Marianne (2004) *Kulttuurilaboratorio maahanmuuttajakoulutuksessa, maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen kehittäminen Helsingin sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksessa vuosina 2001–2004*. Helsingin opetusviraston julkaisusarja B4.
6. *Yhteinen ääni – hankekuvaukset ja hyvät käytännöt* (2004) Kerava.
7. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

● Yhteystiedot: <http://www.hesote.edu.hel.fi/projektit/kulttuurilaboratorio/>

Lukibussi (2002–2004)

Lukibussi oli Kuntaliiton tiedotuskampanja, joka kiersi eri puolilla Suomea, lähes jokaisessa kunnassa, kertomassa oppimisvaikeuksista päättäjille, eri alojen ammattilaisille, suurelle yleisölle ja oppimisvaikeuksista kärsiville henkilöille. Lukibussi-hanke toteutettiin vuosien 2002–2004 kuluessa. Kampanjan tarkoituksena oli tiedon levittäminen ja paikallisten monialaisten yhteistyöverkostojen luominen. Lukibussi-hankkeen rahoittajana oli Opetusministeriö ja se kuului Equal-yhteisöaloiteohjelmaan.

● Julkaisut:

1. Härmäläinen, Riitta, Salin, Riitta & Valkama, Airi (2004) *Kromosomeista kaksoiskonsonantteihin: Lukibussin matkakirja*. Helsinki: Kuntaliitto.
2. Lukibussi-materiaalipaketti.

● Yhteystiedot: <http://www.lukibussi.net/>

Mamu-opetussuunnitelma (2003–)

Maahanmuuttajien koulutuksen kehittämis- ja kokeiluhanke on yhdeksän kansanopiston yhteistyöhanke, jossa on tavoitteena sekä kehittää että kokeilla maahanmuuttajien pitkäjänteistä koulutusta kotouttamiskoulutuksesta täydentävään koulutukseen. Tavoitteena on luoda opetussuunnitelma mallinnos, joka palvelee maahanmuuttajia oppijoina sekä kansanopistokenttää maahanmuuttajien opetuksen järjestäjinä sekä opistojen yhteistyöverkostoja. Hankkeessa on taustatukena Suomen kansanopistoyhdistys. Hankkeessa ovat mukana seuraavat opistot: Alkio-opisto, Jyväskylän kristillinen opisto, Lahden kansanopisto, Pohjois-Karjalan opisto, Rovala-opisto, Turun kristillinen opisto, Työväen Akatemia, Valkealan kristillinen opisto ja Viittakiven opisto.

- **Yhteystiedot:** <http://www.alkio.fi/docs/projektit.html>

Mennään maailmalle! Välineitä kansainvälisyyteen ja monikulttuuriseen työelämään (2003–2004)

Mennään maailmalle! Välineitä kansainvälisyyteen ja monikulttuuriseen työelämään -projektin kohdetyhmänä olivat keskisuomalaisten kuntien, organisaatioiden ja yritysten työntekijät, jotka tarvitsevat kansainvälisyyteen liittyviä taitoja työssään. Erityisenä kohderyhmänä olivat henkilöt, jotka kohtaavat maahanmuuttajia työtehtävissään sekä henkilöt, jotka toimivat kansainvälisissä projekteissa ja hoitavat kansainvälisiä markkinointitehtäviä. Hankkeessa suunniteltiin ja toteutettiin keskisuomalaisille työelämän toimijoille suunnattu, osallistujien tarpeista lähtevä kansainvälisyyskoulutusohjelma yhteistyössä paikallisten organisaatioiden kanssa. Koulutuksen aihealueita olivat mm. etninen monimuotoisuus työelämässä, kulttuurien välinen viestintä ja kansainvälinen markkinointiviestintä. Hankkeen rahoituksesta vastasi Euroopan Sosiaalirahasto (Keski-Suomen Liitto) ja projekti toimi ajalla 1.2.2003–31.12.2004. Projektin toteutti Jyväskylän kesäyliopisto.

- **Yhteystiedot:** <http://www.esr.fi/>

Palapeli (2004–2007)

Palapelin on Jyväskylän seudulla toimiva Euroopan Sosiaalirahaston rahoittama hanke. Projektin toteuttaa Keski-Suomen TE-keskuksen työvoimaosasto. Hanke alkoi 1.1.2004 ja päättyi 31.12.2007. Projektin kohderyhmänä ovat maahanmuuttajat ja eri toimijat, jotka järjestävät yhdessä Palapelin henkilökunnan kanssa oppitunteja. Opetus jakaantuu kolmeen osa-alueeseen, jotka ovat suomen kielen opetus, yhteiskunta- ja kulttuuriopinnot sekä oppilaitoksiin ja työelämään tutustuminen. Maahanmuuttajat on jaettu viiteen eri tasoryhmään ja jokaisella tasolla on omat tavoitteensa. Yksi ryhmistä on tarkoitettu luku- ja kirjoitustaidottomille maahanmuuttajille. Erityisesti huomioidaan maahanmuuttajanaiset ja heidän osallistumisensa erilaiseen yhteiskunnan toimintaan. Opi-koulutukseen osallistuu vuosittain kaksi ryhmää maahanmuuttajia. Projekti tekee yhteistyötä työnantajien ja heidän kanssaan työskentelevien projektien kanssa, jotta maahanmuuttajille löydetäisiin ammattitaitoa vastaavia polkuja työelämään. Tiedotuksen osalta kohderyhmänä on myös valtaväestö.

- **Yhteystiedot:** <http://www.te-keskus.fi/keski-suomi>

Pro Maahanmuuttajayrittäjä (2004–2005)

Pro Maahanmuuttajayrittäjä -koulutuksen tavoite oli auttaa ja tukea maahanmuuttajayrittäjää kehittämään omaa yritystään tai perustamaan oma yritys. Koulutuksen aikana käytiin monipuolisesti läpi kaikki yritystoiminnan osa-alueet. Se sisälsi tietoa markkinoinnista, yritystaloudesta, verotuksesta ja ihmisten johtamisesta. Koulutuksessa tutustuttiin erilaisiin palveluihin ja rahoitusmahdollisuuksiin, jotka on tarkoitettu yrittäjille. Yrityskohtainen konsultointi antoi vastauksia yritysten arkipäivän ongelmiin. Pro Maahanmuuttajayrittäjä -koulutuksen järjesti Oulun seudun ammattikorkeakoulun Täydennyskoulutus. Euroopan Sosiaalirahasto, Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus ja Ouluseutu Yrityspalvelut rahoittavat koulutuksen.

- **Yhteystiedot:** <http://www.oamk.fi/tako/hankkeet/?osio=mamu>

VULLNET (2005–2006)

VULLNET eli maahanmuuttajien tietotekniset kansalaistaidot -projekti on Turussa 2005-2006 toteutettava hanke. 'Vullnet' on albanian kieltä ja tarkoittaa 'tahto', 'motivaatio'. Vullnettiä rahoittaa Turun kaupungin ihminen@turku-hanke ja ESR-tavoite 2 -ohjelma. Projektia hoitaa Yhdessä-yhdistys Turussa. Projektin tavoitteena on järjestää matalan kynnyksen atk-opetusjaksoja maahanmuuttajille. Kohderyhminä erityisesti kotiäidit, naiset, iäkkäät ja työttömät. Lisäksi kerätään tietoa tiedotus- ja rekrytointitavoista sekä opetusmenetelmistä, jotka palvelevat juuri maahanmuuttajia. Kurssilla opiskellaan tietokoneen peruskäyttöä, tekstinkäsittelyn perusteita, tiedonhaku Internetistä ja sähköpostin käyttöä. Tarpeen mukaan paikalla on lastenhoitaja, joka hoitaa yli 3-vuotiaita lapsia. Lastenhoitopalvelu on ilmainen.

- **Yhteystiedot:** <http://www.yhdessa.org/vullnet.html>

2.2.2 Ammatillinen koulutus

AMMA - Ammatillinen koulutus maahanmuuttajille (2003–2005)

Amman tavoitteena oli vähentää keskeyttämisiiä, saavuttaa parempia oppimistuloksia ja innostaa nuoria hakeutumaan ammatillisiin opintoihin. Oppilaitoksen henkilökunnan kannalta tavoitteena oli tukea opettajia heidän työssään ja antaa koulutusta monikulttuurisen työympäristön haasteisiin. Toiminta-aikana tuotetaan selkokielistä maahanmuuttajanuorille kohdennettua oppimista tukevaa materiaalia, esim. oppilaitoksen ja opetusalojen esittely, ammatinvalintaportfolio ja alakohdaisia sanastoja. Projekti työllisti kokopäiväisesti kaksi tukihenkilöä, jotka toimivat Vantaan ammatillisessa koulutuskeskuksessa ja Avoimessa oppimiskeskuksessa maahanmuuttajanuorten tukena. Toteuttaja; Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia.

- **Yhteystiedot:** <http://www.hyvan.helsinki.fi/amma/>

KOHO (2002–2005)

KOHO-projektin kohderyhmänä ovat terveydenhoitoalan maahanmuuttajat, joiden koulutus ei riitä siihen, että he voisivat toimia Suomessa lähihoitajina. Lisäksi välillisenä kohderyhmänä ovat kuntien ja yksityissektorin kasvatus-, nuoriso- ja hoitoalan työntekijät. Projekti toteutetaan Kotkan, Haminan, Kouvolan ja Kymenlaakson seuduilla ajanjaksolla 1.1.2002–31.12.2005. Projektin tavoitteena on tarjota maahanmuuttajille mahdollisuus kouluttautua 19 kuukaudessa lähihoitajiksi. Projekti on Euroopan Sosiaalirahaston rahoittama.

● Julkaisut:

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

● Yhteystiedot: <http://www.esr.fi/>

Maahanmuuttajapolku (2004–2006)

Maahanmuuttajapolku toteutetaan Helsingin seudulla ja Uudellamaalla ajalla 1.1.2004–31.12.2006. Projekti kehittää työyhteisöjen monikulttuurisuutta tarjoamalla ammatillista koulutusta maahanmuuttajille ja monikulttuurisuuskoulutusta työnantajille. Projektin rahoittaja on Euroopan Sosiaalirahasto.

● Julkaisut:

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

● Yhteystiedot: <http://www.te-keskus.fi/>

Metalliala tutuksi nuorille, naisille ja maahanmuuttajille (2002–2004)

Projekti toteutettiin ajalla 2.1.2002–29.10.2004 Hämeessä ja Forssan seudulla. Projektin toteutti Forssan ammatillinen aikuiskoulutuskeskus ja rahoitti Euroopan Sosiaalirahasto. Sen kohderyhmänä olivat nuoret, naiset ja maahanmuuttajat, joilla ei ollut aikaisempaa koulutusta tai työkokemusta metallialalta. Tavoitteena oli työllistää naisia metallialalle täsmäkoulutuksen kautta.

● Yhteystiedot: <http://www.esr.fi/>

Mukana Menossa (2002–2004)

Mukana Menossa -projekti oli Helsingin Diakonissalaitoksen toteuttama ja RAY:n tukema hanke. Se toteutettiin vuosina 2002–2004. Projektin kohderyhmänä olivat ne toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa olevat opiskelijat, jotka olivat vaarassa keskeyttää opintonsa.

● Julkaisut:

1. Korhonen, Minna & Lyytikäinen, Merja & Virokannas, Elina (2004) *"Funtissa apu on lähellä." Mukana Menossa -projektin kulku ja tulokset*. Helsingin Diakonissalaitoksen raportteja 3/2004. Helsinki.

● Yhteystiedot: http://www.hdl.fi/diakoniaprojektit/mukana_menossa.htm

MUNDO (2004–2007)

Mundo eli Maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen mediakoulutus- ja työssäoppimisprojekti alkoi 1.11.2004 ja päättyi 31.10.2007. Projekti kuuluu Euroopan Sosiaalirahaston Equal-ohjelmaan. Projektia hallinnoi YLE ja se toimii Uudenmaan alueella. Projektin tarkoituksena on lisätä monikulttuuristen asioiden ymmärrystä mediassa ja median kautta suuren yleisön keskuudessa sekä parantaa maahanmuuttajataustaisten media-ammattilaisten työllistymistä suomalaisessa mediassa.

- **Yhteystiedot:** <http://www.yle.fi/mundo>

Osuma (2001–2006)

Osuma – oppisopimuksella uusia mahdollisuuksia maahanmuuttajille – toteutetaan Päijät-Hämeen alueella ajalla 1.1.2001–30.9.2006. Hankkeen pääasiallisena kohderyhmänä ovat alueella asuvat maahanmuuttajat, yritysten henkilöstöasioista vastaavat työntekijät sekä oppisopimuskoulutukseen osallistuvien koulujen opettajat. Maahanmuuttajille tarjotaan oppisopimukseen valmentava kuuden kuukauden pituinen koulutus, jonka aikana järjestetään myös työssäoppimisjaksoja.

- **Julkaisut:**

1. *Maahanmuuttajat työpaikalla. Opas monikulttuurisiin kohtaamisiin.*
2. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

- **Yhteystiedot:** <http://www.salpaus.fi/kvopinnot/osuma.html>

SATU (2003–2005)

SATU eli maahanmuuttajista sairaanhoitajia Turkuun toteutettiin Turun ja Varsinais-Suomen alueella ajalla 1.3.2003–30.4.2005. Projektin kohderyhmään kuuluivat maahanmuuttajat, jotka olivat saaneet sairaanhoitoalan koulutuksensa EU- tai ETA-alueen ulkopuolella. Tavoitteena oli pätevoittää osallistujat ammattikorkeakoulutasoisen lisäkoulutuksen kautta toimimaan ammatissaan sekä tarjota moniammatillista valmentavaa koulutusta. Projektin rahoittajana oli Euroopan Sosiaalirahasto.

- **Julkaisut:**

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

- **Yhteystiedot:** <http://www.esr.fi/>

2.2.3 Opisto- ja korkeakoulutasoinen koulutus

Avoin Oppimiskeskus (2001–2003)

Avoin Oppimiskeskus -projekti toteutettiin 1.1.2001–31.12.2003 Helsingissä. Siitä vastasi Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa. Projektin kohderyhmänä olivat maahanmuuttajat, erityisesti korkeasti koulutetut henkilöt. Kansainväliseen kulttuurikeskus Caisaan perustetussa avoimessa oppimiskeskuksessa koulutettiin maahanmuuttajataustaisia henkilöitä neuvontatyöntekijöiksi. Projektissa tuotettiin Infopankki-palvelu maahanmuuttajille.

● Julkaisut:

1. Korhonen, Ulla (toim.) (2003) *Avoin Oppimiskeskus -projekti 2001–2003. Loppuraportti*. Helsinki.

● Yhteystiedot: <http://www.infopankki.fi/page/4be56b3a-f240-49ab-817d-2991259e68c8.aspx>

Pätevä (2001–2004)

Pätevä-projekti toteutettiin Pohjois-Karjalan alueella vuosina 2001–2004. Sen kohderyhmänä olivat korkeakoulu- tai opistotutkinnon suorittaneet maahanmuuttajat, joilla ei ollut pätevyyttä toimia Suomessa omalla alallaan tai joilta puuttui työkokemusta. Lisäksi kohderyhmänä olivat yrittäjyydestä kiinnostuneet maahanmuuttajat, alle 35-vuotiaat maahanmuuttajat sekä kaupan ja palvelualan henkilöstö. Projektin tavoitteena oli motivoida siihen osallistuvia ammatillisiin perus- tai jatko-opintoihin tai yrittäjyyteen, lisätä työllistymisvalmiuksia ja ehkäistä syrjäytymistä.

● Julkaisut:

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

● Yhteystiedot: <http://www.joensuu.fi/tkk/projektit/pateva/index.htm>

Specima (2000–2006)

Projektin kohderyhmänä ovat korkeakoulutasoisen tutkinnon suorittaneet maahanmuuttajat, jotka eivät ole muodollisesti tai taidollisesti päteviä harjoittamaan ammattiaan Suomessa. Projekti on koko Suomen laajuinen ja sen toteuttavat Työministeriö ja Turun työvoimatoimisto vuosina 2000–2006. Projektin tavoitteena on parantaa korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksia täydennyskoulutuksen avulla.

● Julkaisut:

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

● Yhteystiedot: <http://www.esr.fi/>

2.3 Monikulttuurisuus ja syrjinnän torjuminen

Etna / Nova Etna -verkosto

Etna -verkosto perustettiin 1999, jolloin se keskittyi etniseen yhdenvertaisuuteen työelämässä, ja laati aihepiiristä koulutuskansion. Vuonna 2003 verkostoa laajennettiin aihepiiriltään ja sen jälkeen se on toiminut Nova Etna -nimisenä. Nykyisin verkostoon kuuluu 70–80 eri alojen asiantuntijaa, joista monet edustavat eri syrjinnän vaarassa olevia ryhmiä. Verkoston tavoitteena on toteuttaa etnistä yhdenvertaisuutta, monimuotoisuutta ja kaikkinaista syrjimättömyyttä edistävää toimintaa alueellisesti ja paikallisesti. Verkostossa syrjintäkysymyksiä lähestytään moniperusteisesti, useamman syrjintäperusteen yhteisvaikutuksen pohjalta. Verkostoon kuuluu monien eri ammattiryhmien edustajia ja muita asiantuntijoita, jotka edustavat sekä kansalaisjärjestöjä ja muita kolmannen sektorin toimijoita että viranomaistahoja, koulutusta ja työelämän osapuolia. Verkosto järjestää alueellisia tapaamisia ja tapahtumia ja tarjoaa asiantuntijoita syrjinnän ja rasismin vastaiseen koulutukseen.

- **Yhteystiedot:** <http://www.join.fi/seis/novaetna>

Join (2002–2004)

Join-projekti toteutettiin ajalla 1.9.2002–31.8.2004. Hanke toimi koko Suomen alueella. Projektin tavoitteena oli ehkäistä etniseen alkuperään, ikään, sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen, vammaisuuteen tai uskonnolliseen vakaumukseen kohdistuvaa syrjintää ja kehittää viranomaisten palveluita kaikille yhdenmukaisiksi. Hankkeessa kehitettiin Tasa-arvon tikapuut, jonka tarkoituksena on tutkia erilaisten yhteisöjen tasa-arvon tilaa ja löytää keinoja sen edistämiseksi.

- **Julkaisut:**

1. JOIN! – *Joint Promotion of Anti-discrimination at Local Level*. 1.9.2002–31.8.2004. Raportti JOIN-projektin tuloksista loppuseminaaria varten.
2. Reuter, Niklas (2004) *The Join! - project Final evaluation Report*. Net effect Oy.

- **Yhteystiedot:** <http://www.join.fi/>, <http://www.join.fi/tikapuut/>

Join In (2004–2006)

Join In -projekti on yleiseurooppalainen hanke, jonka tavoitteena on ehkäistä syrjintää kehittämällä yhteiskunnallisten tahojen, kuten viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen yhteistyötä syrjinnälle alttiina olevien ryhmien oikeuksien ja osallistumisen turvaamiseksi yhteiskunnan eri osa-alueilla. Suomen Join In -projektikumppaneina toimivat työministeriö, opetusministeriö, Ihmisoikeusliitto, Vammaisfoorumi, SETA, ENAR sekä Helsingin, Hämeenlinnan ja Vantaan kaupungit. Projekti on osa Euroopan Komission syrjinnän vastaista ohjelmaa ja hanketta hallinnoi Etelä-Suomen lääninhallitus.

- **Yhteystiedot:** <http://www.join-in.info/>

RASMUS-verkosto (2002–)

Rasmus-verkosto on perustettu helmikuussa 2002. Hankkeella ehkäistään rasismia ja edistetään monikulttuurisuutta Suomessa. Rasmus-verkostoon kuuluu kansalaisjärjestöjä, maahanmuuttajajärjestöjä, uskonnollisia yhteisöjä, tutkijoita ja yksittäisiä kansalaisia. Rasmus-verkostolla on nettisivujen lisäksi oma postituslista. Lisäksi naisilla ja tutkijoilla on oma postituslistansa. Eri alaryhmien lisäksi Rasmuksella on alueryhmät Tampereella ja Kainuussa.

● **Yhteystiedot:** <http://www.rasmus.fi/>

SEIS (2001–2006)

Seis eli Suomi eteenpäin ilman syrjintää -hankkeet ovat toimineet vuodesta 2001 lähtien. Projektien lähtökohtana on ollut edistää syrjimättömyyttä ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia Suomen yhteiskunnassa eri hallintojen ja kansalaisyhteiskunnan välisenä yhteistyönä. Projektien tavoitteena on tiedottaa yhdenvertaisuudesta ja monimuotoisuudesta ja lisätä tasavertaisuutta ja monimuotoisuutta sekä vähentää syrjintää, oli sen perusteena sitten etninen alkuperä, uskonto tai vakaumus, vamma, ikä, seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli. Tähän on pyritty vahvistamalla eri vähemmistöryhmien tietoisuutta oikeuksistaan ja tiedottamalla heidän tilanteestaan Suomessa. SEIS:n tavoitteena on myös ollut lisätä yhteistyötä syrjimättömyystyötä tekevien tahojen välillä ja kouluttaa uusia tahoja. Projekti on osa Euroopan Komission syrjinnän vastaista ohjelmaa. SEIS -projekti ylläpitää yhdenvertaisuusportaalia osoitteessa www.yhdenvertaisuus.fi.

● **Julkaisut:**

1. *Yhdenvertaisuuslaki – työkalupakki syrjintää vastaan* (useita kieliversioita)
2. Salmenkangas, Mai (2005) *Muutu. Puutu. – oppilaitoksen yhdenvertaisuusopas*. Seis-hanke.
3. Nettilehti *Sysäys*.
4. *Tiellä tasavertaisuuteen*. Kokoelma SEIS -projektin I-vaiheen kirjoituksia ja puheenvuoroja.
5. *Kobti monimuotoisuutta. Vähemmistöt, syrjintä ja syrjimättömyys Suomessa* – Koulutusmateriaali.

● **Yhteystiedot:** <http://www.seis.fi>

Selma (2003–2006)

Selma eli Seudullinen Monikulttuurinen Tietopalvelukeskus -hanke käynnistyi keväällä 2003. Hanke toteutetaan pääkaupunkiseudulla. Hankkeen keskeisiä tavoitteita ovat työntekijöille suunnatun selma-net.fi - monikulttuurisuus- ja maahanmuuttotyön verkkopalvelun tuottaminen sekä monialaisen verkostotyön tukeminen. Verkkopalvelussa on mm. pääkaupunkiseudun suomen kielen kurssien ja maahanmuuttajien valmentavan koulutuksen tietokanta, jossa on mukana yli 40 oppilaitosta. Toimintaa kehitetään yhteistyössä kuntien sosiaali-, terveys- ja koulutusviranomaisten sekä työvoimahallinnon kanssa.

● **Yhteystiedot:** <http://www.selma-net.fi/>

2.4 Työllistyminen

2.4.1 Yleiset työllistämishankkeet

Akateemiset maahanmuuttajat Kaakkois-Suomen Venäjä-osaamisen resurssiksi (2001–2003)

Projekti toimi Kotka-Hamina seudulla vuosina 2001–2003. Sen kohderyhmänä olivat alueella asuvat venäjänkieliset akateemiset maahanmuuttajat, venäläinen yrityselaä, joka suunnitteli alueelle laajentumista, sekä Kaakkois-Suomen idänkauppaa harjoittavat yritykset.

● **Yhteystiedot:** <http://hykotka.helsinki.fi/hankkeet/akateemisetmaahanmuuttajat.html>

Ammattilaisen Väylä – Ammattilaisen väylä Itämerelle (2002–2007)

Ammattilaisen Väylä Itämerelle -hanke käynnistyi 1.5.2005. Se on kolmivuotinen jatkohanke Ammattilaisen väylä -projektille. Hankkeen tarkoituksena on jatkaa ja laajentaa edellisen hankkeen toimintaa. Hankkeen ensisijainen tehtävä on edistää meriteknisen teollisuuden yritysten ja niiden henkilöstön sopeutumista ennakoitaviin rakennemuutoksiin sekä syrjäytymisen ehkäisy ja tasa-arvon edistäminen. Kohderyhmänä ovat ensisijaisesti alalla aktiivisesti toimivat pk-yritykset ja niiden henkilöstö. Hankkeessa on toteutettu mm. Kulttuurit keskellämme –opas.

● **Julkaisut:**

1. Kanervo, Sari & Saarinen, Tiina (2004) *Kulttuurit keskuudessamme*. Turku: Turun kulttuurikeskus.

● **Yhteystiedot:** <http://www.vayla.org/>

Fortuna (2000–2006)

Projekti toimii vuosina 2000–2006 Itä-Turun alueella. Sen kohderyhmänä ovat työttömät työnhakijat ja syrjäytyneet tai syrjäytymisvaarassa olevat Itä-Turun asukkaat, myös maahanmuuttajat. Projektin rahoittaa Euroopan Sosiaalirahasto ja sitä koordinoivat Turun kaupungin sosiaalikeskus ja Turun työvoimatoimisto.

● **Yhteystiedot:** <http://www.fortunaprojekti.fi/>

Improve Immigrants (2003–2006)

Improve Immigrants -projekti toteutetaan Lahden ja Päijät-Hämeen alueella vuosina 2003–2006. Sen kohderyhmänä ovat ensisijaisesti alueella oleskelevat koulutetut maahanmuuttajat, jotka ovat työttömyysuhan alaisina tai muissa kuin oman alansa töissä tai tarvitsevat urasuunnittelua, ohjausta tai neuvontaa. Projektia rahoittaa Euroopan Sosiaalirahasto.

● **Julkaisut:**

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

Intoa monikulttuuriseen työelämään (2004–2006)

Intoa monikulttuuriseen työelämään -projekti alkoi tammikuussa 2004 ja on käynnissä aina vuoden 2006 loppuun saakka. Sen toiminta-alue on Oulun seutu ja Pohjois-Pohjanmaa. Projektin kohderyhmänä ovat maahanmuuttajat, jotka haluavat työllistyä tai kouluttautua ja ovat käyneet vähintään yhden työhallinnon tarjoaman kurssin. Projekti on Euroopan Sosiaalirahaston rahoittama.

● Julkaisut:

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

● Yhteystiedot: <http://www.ouka.fi/tyollistamiskeskus/maahanmuuttaja/>

Kontakti (2001–2006)

Kontakti-projekti alkoi vuonna 2001 ja on käynnissä aina vuoden 2006 loppuun asti. Kontakti toimii Mikkelin ja Etelä-Savon alueella. Sen pääasiallinen kohderyhmä ovat Mikkelin seudun työttömät maahanmuuttajat sekä muut alueella asuvat työttömät suomalaiset.

● Julkaisut:

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

● Yhteystiedot: <http://www.mast.mikkeli.fi/projektit/Kontakti/index.htm>

Kontakti Työelämään (2000–2003)

Kontakti työelämään -projektin kohderyhmänä olivat Turun ja sen lähikuntien alueella asuvat 18–55-vuotiaat maahanmuuttajat. Projekti toteutettiin vuosina 2000–2003. Projektin tulostavoitteena oli, että 50 prosenttia osallistujista olisi sijoittunut työhön, oppisopimus- tai muuhun koulutukseen projektin kuluessa. Projektia rahoitti Euroopan Sosiaalirahasto ja koordinoi Turun ammatillinen aikuiskoulutuskeskus.

● Yhteystiedot: <http://www.esr.fi>

Maahanmuuttajat Kotka-Haminan seudun voimavaraksi (2002–2004)

Maahanmuuttajat Kotka-Haminan seudun voimavaraksi -projekti toteutettiin aikavälillä 1.3.2002–31.10.2004. Sen kohderyhmänä olivat venäläiset, virolaiset ja inkeriläiset maahanmuuttajat, joilla oli akateeminen tai opistotason tutkinto ja välttävä suomen kielen taito. Lisäksi projekti kohdistui viranomaisiin, venäjänkielistä työvoimaa tarvitseviin yrityksiin sekä suomalaisiin koulutuksessa oleviin tutoreihin. Projektin rahoitti Euroopan Sosiaalirahasto.

● Yhteystiedot: <http://www.kyamk.fi/MaMut/>

Maamark (2003–2007)

Maamark – maahanmuuttajat markkinoille -projekti on käynnissä Tampereen alueella vuoden 2007 loppuun asti. Se on alkanut 15.9.2003. Projektin kohderyhminä ovat maahanmuuttajat, jotka osaavat jo suomen kieltä kohtuullisesti ja joilla on hyvät valmiudet työelämään. Lisäksi kohderyhmänä ovat työnantajat, joille projekti antaa tukea rekrytoinnissa ja myös työsuhteen kuluessa.

● **Julkaisut:**

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

● **Yhteystiedot:** <http://www.esr.fi/>

Manta (2004–2006)

Manta, Maahanmuuttajien neuvominen työelämään ja ammattiin -projekti toteutetaan Turun seudulla. Se on alkanut 1.1.2004 ja on käynnissä 30.9.2006 asti. Manta kohderyhmänä ovat maahanmuuttajat, jotka ovat työvoimatoimiston suomen kielen kurssilla tai ohjaavalla kurssilla. Projektin tavoitteena on auttaa maahanmuuttajia työllistymään ammatillisen koulutuksen ja työharjoittelun kautta.

● **Julkaisut:**

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

● **Yhteystiedot:** <http://www.jobcafeturku.net/muutsivut/index.php?id=11>

Monika (2003–2006)

Monika-projekti käynnistettiin vuoden 2003 alussa ja se jatkuu aina vuoden 2006 loppuun. Projekti toteutetaan Kajaanin ja Kainuun alueella. Sen kohderyhmänä ovat työttömät maahanmuuttajat, erityisesti 17–21-vuotiaat työttömät työnhakijat. Hankkeen rahoittaa Euroopan Sosiaalirahasto.

● **Julkaisut:**

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

● **Yhteystiedot:** olivia.setkic@mll.fi

Monikulttuurisia tuulia työelämään (2004–2006)

Monikulttuurisia tuulia työelämään on Satakunnan alueella toimiva projekti. Sen kohderyhmänä ovat ensisijaisesti satakuntalaiset työnantajat, mutta myös ammattikoulutuksen suorittaneet maahanmuuttajat ja työvoimatoimistojen henkilöstö. Projekti aloitettiin 1.10.2004 ja se päättyi 31.12.2006. Projektin tavoitteena on parantaa maahanmuuttajien työllistymistä ja kehittää toimintamalli maahanmuuttajien rekrytointiin. Projektin rahoittaa Euroopan Sosiaalirahasto.

● **Julkaisut:**

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

● **Yhteystiedot:** <http://www2.te-keskus.fi/new/sat/tyovoimapalvelut/monikulttuuri/>

MORO (2002–2004)

MORO eli Monikulttuurinen rekrytointi ja oppiminen-projekti oli ESR:n rahoittama Equal-yhteisöaloiteohjelma ja se toteutettiin ajanjaksolla 2002–2004. MORO toimi Tampereella, Joensuussa ja Lappeenrannassa. MORO:n tavoitteena oli ”tehdä maahanmuuttajien kouluttautumisesta, työharjoittelusta ja työhön pääsystä toimiva ketju, jonka osat liittyvät sujuvasti toisiinsa” (*Yhteinen Ääni – hankekuvaukset ja hyvät käytännöt*). Kohderyhmänä olivat paitsi maahanmuuttajat myös muun muassa työnantajat, eri hallinnonalojen viranomaiset, työmarkkinajärjestöt ja maahanmuuttajia kouluttavat oppilaitokset.

● Julkaisut:

1. *Monitulkki* – monikulttuurisen asiakaspalvelun ja vuorovaikutuksen aineisto.
2. *Yhteyksiä osaamiseen: opas monimuotoisen työyhteisön rakentajille*. (2004)
3. *Yhteinen ääni – hankekuvaukset ja hyvät käytännöt* (2004) Kerava.
4. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

● Yhteystiedot: <http://www.tak.fi/moro>

Myötätuuli – Medvinden (2004–2007)

Myötätuuli-projekti toimii Pohjanmaan kaksikielisellä rannikkoseudulla. Se alkoi 1.2.2004 ja päättyi 28.2.2007. Projektin kohderyhminä ovat työttömiksi työnhakijoiksi rekisteröityneet maahanmuuttajat sekä työnantajat, jotka ovat kiinnostuneita rekrytoimaan maahanmuuttajia. Projektin rahoitti Euroopan Sosiaalirahasto.

● Julkaisut:

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

● Yhteystiedot: <http://www.esr.fi/>

Osaamisrinki (2005–2007)

Osaamisrinki-hanke on alkanut vuoden 2005 alussa ja se jatkuu vuoden 2007 loppuun. Hankkeen toteuttajaorganisaatio on Hämeenlinnan Setlementti ja rahoittaja Hämeenlinnan TE-keskus. Projektin tehtävänä on kartoittaa ja välittää maahanmuuttajien ammattitaitoa Hämeenlinnan seudulla sekä perustaa osuuskunta.

● Yhteystiedot: http://www.setlementtiliitto.fi/prosetti/projektin_selailu_1.php?id=180

Rehti meininki – Viestikapula (2002–2006)

Rehti meininki -projekti toimi ajalla 1.8.2002–30.4.2005. Hanke toteutettiin Etelä-Pohjanmaalla. Hankkeen kohderyhmänä olivat alueella asuvat henkilöt, joilla oli ongelmia työllistymisessä. Projekti pyrki auttamaan heitä avoimille työmarkkinoille luomalla integroivan työllistymisen toimintamallin, joka perustuu työpaikalla tapahtuvaan ammatilliseen valmentautumiseen. Viestikapula-projekti on jatkoa Rehti meininki-hankkeelle ja sen tavoitteena on levittää syntyneitä hyviä käytäntöjä.

● **Julkaisut:**

1. Paananen, Maarit (2005) Rehtiä Meininkiä Etelä-Pohjanmaalla. Rehti Meininki-projektin lopputuotteen arviointi..
2. *Projektin toimintamalli*

● **Yhteystiedot:** http://esrlomake.mol.fi/esrtiepa/kuvaus_S01900.html

Takatasku (2000–2003)

Takatasku-projekti toteutettiin vuosina 2000–2003. Projekti toimi Lahden alueella. Sen kohderyhmänä olivat pitkäaikaistyöttömät, myös maahanmuuttajat. Projekti paransi osallistujien työllistymisvalmiuksia sekä työllistämään heitä toimintakeskus Takataskuun.

● **Julkaisut:**

1. Kaartinen, L. (2003) *Työtä, kuntoutusta ja kansalaistoimintaa*.
2. Aalto, K: *Toimenpiteitä työllisyyspolun varrelta*.
3. Lindstam, S: *Muuttuvan elämän monitoimikeskus Takatasku*, ESR -projektin loppuraportti.

● **Yhteystiedot:** <http://www.esr.fi>

Työn tiet – Valtavirta (2002–2005)

Työn tiet -projekti toteutettiin Tampereen seudulla vuosina 2002–2005. Sen tavoitteena oli kehittää uusia toimintamalleja, joiden avulla työttömiä voitaisiin saada työllistymään pitkäkestoisesti. Masto-alaprojektin kohderyhmänä ovat työttömät maahanmuuttajat ja kotouttamislain piiriin luokitut. Jatkoprojektina on käynnissä Valtavirta-projekti, jonka tarkoituksena on juurruttaa ja valtavirtaistaa Työn tiet -projektissa löydettyjä toimintamalleja.

● **Julkaisut:**

1. Koivula, Ulla-Maija (2004) *Strategialla verkottuvaan työllisyydenhoitoon. Toimijoiden näkemyksiä Tampereen seutukunnan työllisyysstrategian haasteista*. Eräsalon kirjapaino Oy.

● **Yhteystiedot:** <http://www.tampere.fi/projekti/tyontiet>

Työtä tehden tulevaa kohden (2004–2007)

Työtä tehden tulevaa kohden on Euroopan sosiaalirahaston osittain rahoittama projekti, jossa työskennellään intensiivisesti helsinkiläisten yksinhuoltaja- ja maahanmuuttajaperheiden parissa. Toimintaan otetaan perheitä, jotka ovat olleet pitkään poissa työmarkkinoilta tai eivät ole sinne vielä päässeet. Hanke alkoi 1.11.2004 ja päättyi 31.5.2007. Projektin pääkumppanit ovat Pienperheyhdistys ja Helsingin sosiaaliviraston tukityöyksikkö. Muita kumppaneita ovat ainakin Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia, Helsingin itäinen perhekeskus, Kalliolan setlementin Kehittämisyksikkö ja Hengityслиitto Helin Kotelotyö-työkeskus. Sekä yksinhuoltajista että maahanmuuttajista kootut noin 12 perheen ryhmät kokoontuvat intensiivisesti vuoden ajan. Ryhmiä ohjaa perhetyöntekijätyöpari. Vertaisryhmätoiminta ideoidaan asiakkaiden tarpeiden pohjalta, kun heidät on ensin haastateltu. Hanke tukee kohderyhmän valtaistumista ja elämäntilannetta eri keinoin.

- **Yhteystiedot:** http://www.saunalahti.fi/pienper/tyota_tehden.html

Vasama (2000–2006)

Vasama eli Vantaan sateenvarjo maahanmuuttajille -projekti alkoi 1.11.2000. Sen ensimmäinen vaihe päättyi 30.6.2004. Projektin toinen vaihe alkoi 1.5.2004 ja päättyi 31.7.2006. Vasama jakautuu kahteen osioon, joista toinen tarjoaa työ- koulutuspalveluja maahanmuuttajille ja toinen tukea syrjäytymisvaarassa oleville nuorille maahanmuuttajille. Hanketta rahoittavat Euroopan Sosiaalirahasto, Työministeriö ja Vantaan kaupunki.

- **Julkaisut:**

1. Rissanen, Pekka yms. (2004) *Sillanrakentajat. Nuorisotyöttömyyteen ja maahanmuuttajien kotoutumiseen kohdistuneiden projektien arviointi suurilla kaupunkiseuduilla*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

- **Yhteystiedot:** <http://www.vantaa.fi/vasama>

Venäläisten maahanmuuttajien yrittäjyyden edistäminen (2004–2006)

Venäläisten maahanmuuttajien yrittäjyyden edistäminen -hanke alkoi 1.9.2004 ja se jatkuu 31.12.2006 saakka Kotka-Hamina seudulla. Projektin kohderyhmänä ovat ne yrittämisestä kiinnostuneet venäläiset maahanmuuttajat ja ne, joita kiinnostaisi työskennellä suomalaisissa yrityksissä, mutta joiden suomen kielen taito on heikko.

- **Yhteystiedot:** <http://www.bizkon.biz/venpal/venpalint.nsf/ALL/fi.Kaikki%20projektit.Yrne2004>

Väylä (2001–2005)

Väylä-projekti toimi Etelä-Karjalan alueella vuosina 2001–2005. Sen kohderyhmänä olivat sellaiset työttömät, työssä olevat tai ammattitutkintoa opiskelevat maahanmuuttajat ja suomalaiset, jotka olivat vaarassa syrjäytyä koulutuksesta tai työelämästä. Lisäksi välillisenä kohderyhmänä olivat työyhteisöt.

- **Julkaisut:**

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

- **Yhteystiedot:** <http://www.ekakk.fi/Projektit/Vayla/Vayla.htm>

Worth the work (2001–2005)

Worth the work – jokainen ihminen on työn arvoinen -projekti toteutettiin vuosina 2001–2005. Hanke kuului Equal-yhteisöaloiteohjelmaan ja sitä koordinoi Hämeen ammattikorkeakoulu. Projektin tavoitteena oli auttaa erityistukea tarvitsevia ihmisiä työllistymään ammatillisen koulutuksen käytäntöjen avulla.

- **Yhteystiedot:** <http://www.worththework.org/>

Yhtäläiset mahdollisuudet työelämässä (2004–2006)

Yhtäläiset mahdollisuudet työelämässä -projekti on alkanut 1.8.2004. Sen on määrä jatkua vuoden 2006 loppuun asti. Projektin kohderyhmään kuuluvat kaikki Varsinais-Suomen työvoimatoimistoissa olevat vaikeasti työllistytävät työnhakijat, myös maahanmuuttajat.

- **Yhteystiedot:** <http://www.esr.fi>

2.4.2 Työyhteisöt

ETMO – PETMO (2001–2007)

ETMO on Euroopan sosiaalirahaston Equal-yhteisöaloiteohjelmaan kuuluva hanke. Sen keskeisenä tavoitteena on kehittää sellaisia hyviä käytäntöjä, jotka edistävät suvaitsevaisuutta ja monikulttuurisuutta työpaikoilla sekä parantavat maahanmuuttajien työllistettävyyttä. Projekti toteutettiin Espoossa, Helsingissä, Turussa ja Vantaalla vuosina 2001–2005.

● **Julkaisut:**

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.
2. *Me teimme sen – Monikulttuurisuus voimavarana työyhteisössä. ETMO- projektissa kehitettyjä hyviä käytäntöjä.*
3. Juuti, Pauli (2005) *Monikulttuurisuus voimavaraksi – valtaväestö ja maahanmuuttajat työyhteisössä.*
4. *Yhteinen ääni – hankekuvaukset ja hyvät käytännöt* (2004) Kerava.

● **Yhteystiedot:** <http://www.kio.fi/etmo>

Osin ETMO:n pohjalta toteutetaan PETMO eli ”Perehdyttämällä monimuotoiseen työyhteisöön” -projekti ajanjaksolla 1.11.2004–30.4.2007. Petmossa rakennetaan neljän opintoviikon laajuista monimuotoisuusperehdyttäjän koulutusohjelmaa, jossa on sekä etä- että lähipäiviä. Ohjelmaa testaan 17 työyhteisössä ja yrityksessä Helsingin, Espoon ja Vantaan alueella. Mukana on niin teollisuus- ja palvelualanyrityksiä kuin julkisen alan työyhteisöjä. Koulutusohjelman suunnittelun pohjaksi työyhteisöissä tehtiin tarvekartoitus haastattelututkimuksena. Petmolla on kansainvälinen kumppanuus Deal-hankkeen (Diversity, Equality and Access to Learning) kanssa, jossa on Suomen lisäksi mukana Englanti, Itävalta ja Ranska. Petmo-kumppanuudessa on 10 ammattiliittoa (8 SAK: sta, 2 STTK: sta), kolme koulutusorganisaatiota, Elinkeinoelämän keskusliitto ja kolme kaupunkia.

● **Yhteystiedot:** <http://www.sak.fi/petmo>

Monikko (2004–2007)

Monikko-hanke toimii Helsingissä ja Turussa. Se on käynnistynyt vuonna 2005 ja päättyy vuoden 2007 loppuun mennessä. Monikko-hankkeen tavoitteena on tasa-arvon ja hyvinvoinnin lisääntyminen työpaikoilla. Monikko koostuu viidestä alahankkeesta, joiden kohteena ovat sukupuoliroolit, ikä, teknologiateollisuus, monikulttuurisuus sekä tasa-arvo yrityksen tuloksen tekijänä. Yhtenä kohderyhmänä ovat maahanmuuttajanaiset, jota käsittelevä osio on tutkimuspainotteinen. Monikossa kehitellään myös monimuotoisuusbarometri-mittari, jonka avulla voidaan monitoroida moninaisuuden liittyvää kehitystä suomalaisessa työelämässä. Hanketta koordinoi Työterveyslaitos.

● **Yhteystiedot:** <http://www.monikko.net/>

Monikulttuurinen työyhteisö: Maahanmuuttajien integroitumisen työyhteisöön, työhyvinvointi, työturvallisuus ja yhdenvertaisuus työhönottoprosesseissa -tutkimushanke (2005–2006)

Työterveyslaitoksen Monikulttuurinen työyhteisö-tutkimushanke toteutetaan ajanjaksolla 1.1.2005–30.9.2006. Hankkeen rahoittajina ovat Työministeriö ja Työsuojelurahasto. Tutkimuksen kohteena ovat monikulttuuriset työpaikat. Tavoitteena on lisätä tietoa ja ymmärtämystä maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden soviittautumisesta suomalaisille työpaikoille, monikulttuuristen työyhteisöjen toimivuudesta, eri maahanmuuttajaryhmien työhyvinvoinnista ja siihen vaikuttavista tekijöistä sekä työtapaturmista. Tutkimuksessa kerätään maahanmuuttajilta, heidän suomalaisilta työtovereiltaan ja esimiehiltä tietoa mm. työhönotosta, työoloista, yhteistyöstä, esimiestyöstä ja hyvinvoinnista. Lisäksi selvitetään, minkälaisia käytäntöjä organisaatioiden työterveyshuollolla, työsuojelulla ja henkilöstöhallinnolla on maahanmuuttajatyöntekijöiden tukemiseen sekä organisaatioiden työhönottokäytäntöjä. Tarkoituksena on lisätä sellaista tietoa, joka auttaa löytämään ja kehittämään työpaikkatason keinoja maahanmuuttajatyöntekijöiden työhön integroitumisen edistämiseen.

- **Yhteystiedot:** <http://www.ttl.fi/>

Mosaiikki – erilaisuus vahvuudeksi (2001–2005)

Mosaiikki-hanke toteutettiin vuosina 2001–2005. Hanke oli maanlaajuinen. Projektin kohteena olivat työyhteisöt ja niiden henkilöstö. Mosaiikin tavoitteena oli tukea tasa-arvoa ja monimuotoisuutta työyhteisöissä, kehittää monimuotoista johtamista, siirtää verkottumisen kautta käytäntöjä organisaatiolta toiselle ja saada organisaatioiden tasa-arvosuunnitelmat siirtymään käytännöiksi. Hankkeessa kehitettiin työyhteisön moninaisuuden edistämiseksi mm. Mosaiikki-mittari.

- **Julkaisut:**

1. Visti, Anna-Liisa & Härkönen, Leena-Kaisa (2005) *Mosaiikki- erilaisuus vahvuudeksi – tasa-arvo ja moninaisuustyön ABC*. Raportteja 42. Helsinki: Työministeriö.

- **Yhteystiedot:** <http://www.mosaiikki.org/>

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä (2002–2006)

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä hanke on päättynyt. Ensimmäinen hankekokonaisuus päättyi 30.8.2004. Toinen osuus alkoi 16.2.2005 ja päättyi 31.1.2006. Jatkohanke kattoi edeltävän tutkimus- ja koulutushankkeen hyvien käytäntöjen levittämistä kuntiin, työmarkkinajärjestöihin ja työsuojelupiireihin. Hanke ei suoranaisesti liity maahanmuuttajiin, mutta sen sijaan yleisiin moninaisuuskysymyksiin.

● Julkaisut:

1. Lehtonen, Jukka & Mustonen, Kati (toim.) (2004) *"Eihän heterotkaan kerro..." Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä*. Työministeriö.
2. Lehtonen, Jukka (2002) *Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä*. Stakes raportteja 269.
3. *Marginaalista kohti muutosta. Kartoitus seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tilanteesta työmarkkinoilla vuonna 2002. Raportti puolue-, työmarkkina- ja muiden kansalaisjärjestöjen kannoista ja kokemuksista*.
4. Vanhala, Anna (2003) *Haloota nostamatta. Seksuaalivähemmistöjen avoimuus terveydenhuollon työyhteisöissä*. Sosiologian laitoksen pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto.
5. Valkonen, Miia (2003) *Avoimena ammatissa. Homo-, lesbo- ja bi-opettajien kokemuksia*. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma.
6. *Suoraan sanoen – lesbot, homot ja biseksuaalit työelämässä* -opaskirja.

● Yhteystiedot: <http://www.valt.helsinki.fi/sosio/tutkimus/equal>

Ymmärräks sää? (2003–2005)

Projekti toteutettiin Hämeenlinnan seudulla vuosina 2003–2005. Sen pääasiallisina kohderyhminä olivat alueella asuvat työttömät maahanmuuttajat ja työyhteisöt. Projektin tavoitteena oli työllistää siihen osallistuvat maahanmuuttajat kahdeksan kuukautta kestävästä koulutuksesta sekä kehittää suomen kielen opetusta ja ohjausta suomalaiseen työelämään.

● Julkaisut:

1. Kansainvälisyyttä *työyhteisöön* – *MoniQ*. ESR-julkaisu.
2. Pihlaja, Lenita toim. (2005) *Ymmärräks sää? Maahanmuuttajien koulutus*. Työväen Sivistysliitto. Kehitys Oy.
3. Vartiainen-Ora, Päivi (2005) *Ymmärräks sää? Työyhteisöjen monikulttuurisuus koulutus*. Työväen Sivistysliitto. Kehitys Oy

● Yhteystiedot: <http://www.ymmaraks-saa.fi/>

2.4.3 Vaikeasti työllistyvät

AALTO (2001–2004)

Aalto-projekti toteutettiin Lappeenrannan seudulla vuosina 2001–2004. Sen kohderyhmään kuuluivat pitkäaikaisten ja toistuvaistyöttömien ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöt, työvoimakoulutuksessa olevat opiskelijat, joiden opiskelu oli vaarassa keskeytyä, maahanmuuttajat sekä oppilaitosten henkilökunta.

● Yhteystiedot: <http://www.esr.fi/>

Equal Response (2001–2005)

Equal Response -hanke kuului Euroopan Sosiaalirahaston Equal- yhteisöaloiteohjelmaan. Projekti oli kolmevuotinen ja se toteutettiin eri puolella Pohjanmaata toimineilla pilottihankkeilla. Hanke päättyi toukokuussa 2005. Hanketta koordinoi Vaasan yliopiston Lévon instituutti. Hankkeen kohderyhmänä olivat vajaakuntoiset, pitkäaikaistyöttömät, maahanmuuttajat sekä nuoret työttömät. Equal Response -projektin tavoitteena oli luoda keinoja vaikeasti työllistyvien työelämään siirtymisen helpottamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

● Julkaisut:

1. Ala-Kauhaluoma, Mika, Lempola, Hanna-Mari & Härkäpää, Kristiina (2005) *Kokonaisvaltaista tukea yksilölle. Equal-ohjelman kansallisessa teematyössä kerättyjä käytäntöjä, kokemuksia ja tuloksia.* Kuntoutussäätiön julkaisuja. Yliopistopaino: Helsinki.
2. Jungerstam, Gun, Lindholm, Lisbet ym. (2003) *En förebyggande elevvårdsmodell inom yrkesutbildningen.* Julkaisu nro 3. Åbo Akademi
3. Rissanen, Eija (2002) *Syrjäytymisen kuva Pohjanmaalla. Equal Response- hankkeen esiselvitys.* Vaasan yliopisto, Lévon instituutti.
4. Österåker, Maria (2003) *Invandrare, handikappade och långtidsarbetslösa som arbetskraft. Den österbottniska arbetsgivarens uppfattningar, erfarenheter och intressen.* Julkaisu nro 107. Vaasan yliopisto, Lévon instituutti.

● Yhteystiedot: <http://www.uwasa.fi/levon/equalresponse/index.htm>

Joensuun seudun Equal (2002–2005)

Joensuun seudun Equal -hanke toimi Joensuun alueella vuosina 2002–2005. Projektin kohderyhmänä olivat vankilasta vapautuvat vangit, syrjäytymisvaarassa olevat 13–17-vuotiaat nuoret ja muut, joilla on riski syrjäytymiseen, kuten maahanmuuttajat. Hankkeessa toteutettiin aktivoivan työllistämisen mallia. Projektia rahoitti Euroopan Sosiaalirahasto ja se kuuluu Equal-yhteisöaloiteohjelmaan.

● Julkaisut:

1. Pöntinen-Heinonen, Arja (2005) *Joensuun seudun Equal – hanke. Loppuraportti.*
2. Lehmuskoski, Elina (2005) *Joensuun seudun Equal – hanke. Arvioinnin loppuraportti.*

● Yhteystiedot: <http://www.jns.fi/equal/tervetuloa/index.html>

Latu (2000–2006)

Latu-projekti toimii Lahden alueella. Projekti aloitettiin 1.10.2000 ja se jatkuu 31.12.2006 saakka. Projektin pääasiallisena kohderyhmänä ovat Lahden seudulla asuvat maahanmuuttajat, erityisesti nuoret, pakolaiset, inkerinsuomalaiset ja työrajoitteiset maahanmuuttajat. Projektin tavoitteena on parantaa syrjäytymisvaarassa olevien maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksia, elämänhallintaa ja yhteiskunnallisia vaikutusmahdollisuuksia.

● Julkaisut:

1. Maahanmuuttajien kotoutumishojelman seurantaraportti (2004) Tiivistelmä.
2. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ.* Helsinki: Työministeriö.

● **Yhteystiedot:** <http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/pages/A5D2E1B1F46CC892C2256E94003A6F8E>

Majakka – Beacon (2001–2005)

Majakka – Beacon on Kuntoutussäätiön koordinoima ja Euroopan sosiaalirahaston rahoittama Equal-yhteisöaloiteohjelmahanke. Projekti toteutettiin vuosina 2001–2005 Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla. Hankkeen tavoitteena oli kehittää pääkaupunkiseudulle uusi maahanmuuttajien työllistymistä ja kuntoutumista tukeva palvelukokonaisuus. Lisäksi tavoitteena oli kehittää maahanmuuttajajärjestöjen tiedotustoimintaa. Projektin kohderyhmänä olivat Helsingin, Espoon ja Vantaan vaikeasti työllistyvät maahanmuuttajat, palvelutoiminnan toteuttajat sekä maahanmuuttajia työllistävät työnantajat. Hankkeen yhteistyökumppaneita olivat Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupungit, Amiedu, Inkerikeskus, Iranin ja Irakin työllistämisyhdistys Irty ry, Suomen Somaliliitto ry ja Helsingin yliopiston tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia.

● **Julkaisut:**

1. Härkäpää, Kristiina & Peltola, Ulla (toim.) (2005) *Maahanmuuttajien työllistymisen tukeminen ja kuntoutuksuotsaus*. Helsinki: Kuntoutussäätiö.
2. Ala-Kauhaluoma, Mika, Lempola Hanna-Mari & Härkäpää Kristiina (2005) *Kokonaisvaltaista tukea yksilölle. Equal-ohjelman kansallisessa teematyössä kerättyjä käytäntöjä, kokemuksia ja tuloksia*. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

● **Yhteystiedot:** <http://www.kuntoutussaatio.fi/majakka-beacon/>

Taival (2004–2005)

Taival, eli vammaisten maahanmuuttajien työhönvalmennus -projekti käynnistyi 7.6.2004 ja päättyi 31.7.2005 saakka. Projektin kohderyhmänä olivat pääkaupunkiseudulla asuvat vammaiset tai vammaiset maahanmuuttajat. Projektia koordinoi Invalidiliitto ja rahoitti Euroopan Sosiaalirahasto. Hankkeeseen sisältyi mm. työmarkkinataitojen kehittämistä, atk-opiskelua ja kielenopetusta.

● **Yhteystiedot:** <http://inport2.invalidiliitto.fi/seesam/html/taival.html>

Tutka (2003–2005)

Tutka eli tuetun työn kautta työhön -projekti alkoi 1.3.2003, ja sen on määrä päättyä vuoden 2005 lopussa. Projektin kohderyhmänä ovat henkilöt, jotka ovat vakavassa syrjäytymisvaarassa oppimisvaikeuksien takia, myös kehitysvammaiset.

● **Yhteystiedot:** <http://www.esr.fi>

Työ elämään (2003–2006)

Työ elämään -projekti on parhaillaan käynnissä. Hanke toimii ajalla 1.11.2003–31.10.2006. Projektin kohderyhmänä ovat maahanmuuttajat, erityisesti kiintiöpakolaiset, sekä suomalaiset pitkäaikais-työttömät. Hanke on jatkoa Lähiö-projektille, joka toteutettiin vuosina 2001–2003.

- **Julkaisut:**

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

- **Yhteystiedot:** marja.hyvonen@lohtajannettikahvila.com

Youth RiSe – Rikoskierre Seis (2002–2005)

Youth RiSe -hanke toimi Kainuun ja Koillismaan kuntien alueella vuosina 2002–2005. Se tähtäsi alueen nuorten rikostentekijöiden työmarkkina-aseman parantamiseen.

- **Julkaisut:**

1. Paakkunainen, Kari (2003) *Arvioinnin väliraportti* (verkossa)

- **Yhteystiedot:** <http://www.kriminaalihuolto.fi/13162.htm>

2.4.4 Verkostot ja välittäjähenkilöt

Bottom up (2005–2008)

Bottom up -hanke toimii vuosina 2005–2008. Hanke toimii Etelä-Pohjanmaan alueella. Sen tavoitteena on seutukunnallisten moniammatillisten palvelukeskusmallien kehittäminen ja seudullisten työllisyysstrategioiden laatiminen. Bottom up on Työministeriön rahoittama ESR-hanke.

- **Yhteystiedot:** <http://www.bottomup.fi/>

Kulttuurimentor (2004–2006)

Kulttuurimentor-projekti toimii Oulun alueella vuosina 2004–2006. Hankkeen kohderyhmänä ovat työttömät tai työttömyysuhan alaisena olevat maahanmuuttajat, jotka ovat käyneet jo läpi kotoutumisvaiheen, ja jotka voivat toimia muiden maahanmuuttajien vertaisohjaajina. Lisäksi kohderyhmänä ovat kaikki alueella asuvat maahanmuuttajat, jotka tulevat käyttämään kulttuurimentorin palveluja. Projektia rahoittaa Euroopan Sosiaalirahasto ja sen toteuttaa Oulun seudun Settlementti ry.

- **Julkaisut:**

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

- **Yhteystiedot:** <http://www.oulunsettlementti.fi/ystavyystalo/>

Kuriiri (2001–2005)

Kuriiri-projekti on toiminut Jyväskylässä, Kuopiossa, Lappeenrannassa ja Rovaniemellä. Projekti oli kolmevuotinen ja se jatkui vuoden 2005 hyvien käytäntöjen levittämisenä ja juurruttamisena ympäri Suomea. Projektin päätehtävänä oli kehittää yhteistyössä yritysten, julkisen- ja kolmannen sektorin kanssa asuntoaluemalli, joka tukisi vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden voimavaraistumista ja työllistymistä. Projektia rahoitti Euroopan Sosiaalirahasto ja hallinnoi Keski-Suomen yhteisöjen tuki ry.

● Julkaisut:

1. *Kuriiri - Neljän asuinalueen verkosto: Toiminta, tuotteet ja hyvät käytännöt.*
2. *Hyvien käytäntöjen opas.*
3. *Good practice guide.*
4. Nupponen, Terttu (toim.) *Kuusi tutkimusnäkökulmaa Kuriirin työhön.*

● Yhteystiedot: <http://www.kyt.st/>

Operation Work – OWi mainstreaming (2005–2006)

Operation Work -hankkeessa kehitettiin ohjausmalli, jossa koetetaan avata urapolkuja työttömille viranomaisien, yritysten ja kolmannen sektorin yhteistyön kautta. Projektin kohderyhmänä olivat ensisijaisesti ne, joiden ammatinvalinta oli pitkittynyt, koulutus keskeytynyt tai työllistyminen osoittautunut vaikeaksi. Projekti toteutettiin pilottihankkeina neljällä pienellä paikkakunnalla. Se on päättynyt, mutta toukokuussa 2005 on käynnistynyt jatkohanke, jonka avulla juurrutetaan palvelumallia. Jatkohanke on käynnissä toukokuuhun 2006 asti.

● Julkaisut:

1. *OWi-ohjausmalli.*

● Yhteystiedot: <http://www.operationwork.net/>

Promenio (2005–2007)

Promenio-projekti toimi Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen alueilla alkoi 1.1.2005 ja se jatkuu josakin muodossa aina vuoden 2007 loppuun asti. Projektin kohderyhmänä ovat maahanmuuttajajärjestöjen edustajat. Hankkeessa selvitetään myös yhdistysten mahdollisuuksia maahanmuuttajien työllistymisen edistämiseen.

● Julkaisut:

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ.* Helsinki: Työministeriö.

● Yhteystiedot: <http://www.promenio.net/>

Satakunnan kehittäjäorganisaatiotoiminta (2002–2006)

Satakunnan kehittäjäorganisaatiotoiminta on projekti, joka toimii Satakunnan alueella vuosina 2004–2006. Sen kohderyhmänä ovat kehittäjäorganisaatioiden työntekijät, Satakunnan TE-keskuksen henkilöstö sekä ESR-projekteihin osallistujat.

● Julkaisut:

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

2.5 Naiset ja perhe

Appelsiinipuu – Appelsiinipuu juurtuu ja kasvaa (2003–2006)

Appelsiinipuu-projekti toteutettiin vuosina 2003–2005. Kohderyhmänä olivat Turun seudulla asuvat maahanmuuttajanaiset. Projektin tarkoituksena oli helpottaa maahanmuuttajanaisten työllistymistä parantamalla heidän ammatillisia ja kielellisiä valmiuksiaan, vähentää maahanmuuttajanaisiin kohdistuvaa suvaitsemattomuutta sekä lisätä heidän osallistumistaan suomalaisen kansalaisyhteiskunnan toimintaan. Projektin lähtökohtana oli kouluttaa maahanmuuttajista oppaita ja taitonaisia, jotka voivat saada toisia maahanmuuttajanaisia mukaan projektiin. Projektin pyrkimyksenä oli kehittää opastoinnista jatkuva työtapa maahanmuuttajanaisten integraation edistämiseksi.

● Julkaisut:

1. *Yhteinen ääni – hankekuvaukset ja hyvät käytännöt* (2004) Kerava.

● Yhteystiedot: <http://www.appelsiinipuu.net/>

Appelsiinipuu juurtuu ja kasvaa on jatkoa Appelsiinipuu-projektille. Jatkohanke toimii Turun seudulla ja Varsinais-Suomen alueella ajanjaksolla 1.4.2005–31.3.2006. Sen tavoitteena on juurruttaa Appelsiinipuu-projektissa kehiteltyjä hyviä käytäntöjä. Projektin kohderyhmänä ovat maahanmuuttotyötä tekevät viranomaiset ja organisaatiot sekä maahanmuuttajanaiset perheineen. Projektin toteuttaa Turun Naiskeskus ja pääasiallinen rahoittaja on Varsinais-Suomen TE-keskus.

● Yhteystiedot: http://www.naiskeskus.net/fin_appelsiinipuu.php

Diacuro (2002–2004)

Diacuro-projekti toteutettiin vuosina 2002–2004. Se oli Helsingin Diakonissalaitoksen toteuttama ja RAY:n rahoittama. Diacuron kohderyhmään kuuluivat hiv-positiiviset narkomaanit, pitkään kodittomina olleet naiset, romaninaiset ja kidutuksen kohteeksi joutuneet turvapaikanhakijanaiset.

● Julkaisut:

1. Virokannas, Elina & Rinta-Panttila, Kirsti (2004) *Toiveena tavallinen tulevaisuus*. Helsingin Diakonissalaitoksen naistyö. Helsingin Diakonissalaitoksen raportteja 1/2004.

● Yhteystiedot: <http://www.hdl.fi/diakoniaprojektit/diacuro.htm>

EFA – Expatriate Family Adjustment (2003–2006)

EFA (Expatriate Family Adjustment) hanke keskittyy maahanmuuttajien ja väliaikaisten siirtolaisten perheiden ja etenkin työmuuttajien puolisoiden auttamiseen Oulun seudulla. Hanke tarjoaa väyliä luoda sosiaalisia verkostoja, etsiä kielikursseja, harrastuksia ja opiskelumahdollisuuksia. Hanke alkoi lokakuussa 2003 ja jatkuu näillä näkymin heinäkuuhun 2006. Hankkeen englanninkielisillä kotisivuilla esitellään monipuolisesti paikallista koulutus yms. tarjontaa sekä tarjotaan tietoa uusille paikkakuntalaisille. Sama taho on mukana julkaisemassa 65° North -lehteä. Hanketta rahoittaa Oulun kaupunki, Euroopan Sosiaalirahasto ja lukuisat paikalliset sponsorit.

- **Yhteystiedot:** <http://www.oulu.ouka.fi/efa/>

Haawo Taako (2002)

Haawo Taako oli Suomen Punaisen Ristin hanke, jonka tavoitteena oli kehittää malleja naisten sukuelinten silpomisen ehkäisemiseksi. Hankkeessa käytettiin ja testattiin yhteisöllisiä menetelmiä, joiden tausta on kehitysyhteistyössä. Yhteisöllisten menetelmien lähtökohtana on, että kohderyhmä itse – tässä tapauksessa somalialaiset naiset ja miehet – olivat alusta asti mukana hankkeen suunnittelussa ja toteuttamisessa ja kielenä käytettiin somalian kieltä. Hankkeessa koulutettiin 12 somalilaista yhteisöllisten menetelmien käyttöön, ja keskusteluja sukuelinten silpomista koskevista asioista käytiin somalialaisten keskuudessa esimerkiksi nuorten äitien parissa heidän asuinalueillaan tai yleisen terveystietokasvatuksen yhteydessä. Hanke tuotti myös sarjakuvakirjan, jonka tarkoituksena on antaa tietoa ja helpottaa keskustelua vaikeasta aiheesta. Hanke rahoitettiin EU:n Daphne-ohjelmasta ja sitä toteutettiin Suomen lisäksi Tanskassa. Lisätietoja SPR:n keskustustoimiston pakolaistiimistä.

- **Julkaisut:**

1. Batulo Essak (toim.) (2002) *Ma waajib baa in gabudhaba la gudo (Onko tyttöä pakko ympärileikata)*. Suomen Punainen Risti.

- **Yhteystiedot:** <http://www.redcross.fi/>

Heponiemen kesä (2000–)

Heponiemen kesä on Helsingin Diakonissalaitoksen diakoniaprojekti, joka toteutetaan kesäkuukausien aikana Karjalohjalla. Vuonna 2005 se toteutettiin kuudennen kerran. Projekti kohdistuu erityisesti sellaisiin maahanmuuttajiin ja suomalaisiin, sekä heidän perheisiinsä, joilla ei taloudellisista tai muista syistä ole varaa pitää lomaa.

- **Yhteystiedot:** http://www.hdl.fi/diakoniaprojektit/heponiemen_kesa.htm

Kameli (2003–2005)

Kameli-projekti toteutetaan Satakunnan alueella 1.1.2003–31.12.2005. Hankkeen kohderyhminä ovat satakuntalaiset maahanmuuttaja- ja suomalaisperheet sekä kulttuurinvälitystyöstä kiinnostuneet maahanmuuttajat. Tavoitteena on tukea maahanmuuttajien kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Projekti on RAY:n rahoittama.

- **Yhteystiedot:** <http://www.mll-satakunta.fi/finnish/index.php?path=73551013/2144350628>

KokoNainen (2002–2007)

KokoNainen -projekti on toiminut Ihmisoikeusliitossa vuodesta 2002 alkaen Ray:n rahoituksella. Hanke jatkui vuosina 2005–2007 koulutusprojektina. Sen tavoitteena on ehkäistä naisten ja tyttöjen ympärileikkauksia sekä edistää jo ympärileikkautujen tyttöjen ja naisten hyvinvointia.

● Julkaisut:

1. Mölsä, Mulki (2004) *Ajat ovat muuttuneet. Selvitys tyttöjen ja naisten ympärileikkaukseen liittyvistä asenteista ja aikeista pääkaupunkiseudulla asuvien maahanmuuttajien keskuudessa.*
2. Tiilikainen, Marja (toim.) (2004) *Tyttöjen ja naisten ympärileikkaus Suomessa: Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle.* Ihmisoikeusliitto. KokoNainen-projekti. Helsinki.
3. *KokoNainen*-elokuva, Ihmisoikeusliitto.
4. *Dream Catcher*. 2004.

● Yhteystiedot: <http://www.ihmisoikeusliitto.fi/projektit/kokonainen>

Kotipuu (2003–)

Väestöliiton Kotipuu toimii osaamis- ja resurssikeskuksena maahanmuuttajien psykososiaalisten kysymysten, erityisesti perhe-elämän, lastenkasvatuksen ja vanhemmuuden alueella. Kotipuu tarjoaa koulutusta, konsultaatiota ja toimintamalleja julkisen sektorin toimijoille. Kotipuu tuottaa ja jakaa myös erikielisiä materiaaleja ja tiedottaa päättäjille ja muille vaikuttajille maahanmuuttajataustaisten perheiden tarpeista. Kotipuu tarjoaa myös tukea ja neuvontaa perheen ihmissuhteisiin ja lastenkasvatukseen liittyvissä kysymyksissä. Vuodesta 2006 alkaen Kotipuu toimii pysyvänä yksikkönä Väestöliitossa.

● Julkaisut:

1. Alitolppa-Niitamo, Anne, Söderling, Ismo & Fågel, Stina (toim.) (2005) *Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin.* Helsinki: Väestöliitto.
2. Alitolppa-Niitamo, Anne (2005) Lastenkasvatusko kompastuskivi monikulttuurisissa liitoissa? Teoksessa Heikkilä, Elli (toim.) *Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina– vuoden 2005 seminaariraportti.* Web Reports 11. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
3. Alitolppa-Niitamo, A. (tulossa) Kotoutuminen ja lastenkasvatus. Teoksessa Syrjälä, Jaana (toim.) *Vahva vanhemmuus.* Helsinki: Väestöliitto.
4. Alitolppa-Niitamo, Anne (2005) Maahanmuuttajalasten kouluttautuminen ja siihen vaikuttavat tekijät. *Yhteiset Lapseemme ry:n seminaarijulkaisu 2005.*
5. Novitsky, Anita (2003) Monikulttuurisen perhetyön perusteita vanhemmuuden tueksi. *Spektr* 2003:8 (artikkeli vain venäjän kielellä).
6. Novitsky, Anita (2003) Näin tyttöjen kesken. Nuoren tytön tie aikuisuuteen uudessa maassa. *Spektr* 2003:7 (artikkeli vain venäjän kielellä).
7. Alitolppa-Niitamo, Anne (2004) Perhekeskustoiminta monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Paavola, Auli (toim.) *'Perhe keskiössä'. Ideoita yhteistyöhön perheiden parhaaksi: Kokeimuksia Ruotsin Leksandista ja useista Suomen kunnista!* Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
8. Novitsky, Anita (2004) Saako maahanmuuttajalapsi olla lapsi? Lasten roolipaineita kahden kulttuurin välillä. *Väestöviesti* 2004:12.

9. Alitolppa-Niitamo, Anne, Moallin, Mohamed & Novitsky, Anita (tulossa) *Käsikirja monikulttuuristen vanhempien vertaistuenryhmien ohjaajille*. Helsinki: Väestöliiton Kotipuu.

10. 'Lasten kasvatuksesta ja vanhemmuudesta' Lastenkasvatustieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu venäjäksi somaliksi, suomeksi ja selkosuomeksi. (löytyy Kotipuun kotisivuilta pdf-muodossa).

● **Yhteystiedot:** http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurinen_työ/

Koti Suomessa – turvassa kotona 2003–2004

Syyskuussa 2003 alkaneessa, sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamassa projektissa tuotettiin opas sosiaali- ja terveysalan asiakastyöhön maahanmuuttajanaisiin kohdistuvan väkivallan hoidosta ja sen ehkäisystä. Oppaan tavoitteena on lisätä eri alojen ammattilaisten tiedollisia ja toiminnallisia valmiuksia kaikenlaisen maahanmuuttajanaisiin ja -tyttöihin kohdistuvan väkivallan tunnistamisessa, hoitamisessa ja ehkäisemisessä. Monet pari- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvät suositukset soveltuvat yhtä lailla suomalaisen asiakkaan auttamiseen, koska väkivallan mukanaan tuomat ongelmat ja seuraamukset ovat monin tavoin yhteisiä kaikille naisille. Yhteiset kysymykset liittyvät esimerkiksi turvallisuuteen, väkivallan aiheuttamien henkisten ja fyysisten seurausten hoitoon, toimeentuloon ja huoltajuuteen. Yleinen väkivaltatyön kehittäminen tukee maahanmuuttajanaisten auttamista, mutta ei ole vielä maahanmuuttajanaisten kannalta riittävää.

● Julkaisut:

1. Kyllönen-Saarnio, Eija & Nurmi, Reet (2005) *Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastyöhön*. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:15. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

● **Yhteystiedot:** <http://www.monikanaiset.fi/>

Kotoutuva perhe (2001–2004)

Kotoutuva perhe oli maahanmuuttajaperheiden kotoutumista ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton työtä tukeva valtakunnallinen projekti. Se toimi vuosina 2001–2004. Pilottiprojektit toimivat Helsingin Vuosaaressa ja Joensuussa.

● Julkaisut:

1. Hammar-Suutari, Sari (2003) *Kototoiminta tutuksi kolmannella sektorilla – maahanmuuttajat mukaan kansalaistoimintaan*. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
2. Korkeala, Päivi (toim.) (2004) *Vauvasta koululaiseksi Suomessa – tietoa maahanmuuttajavanhemmille*. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
3. Lähteenmäki, Minna (toim.) (2004) *Kotoutuva perhe-projekti*. Pilottiraportti 2001–2003. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
4. Lähteenmäki, Minna (toim.) (2005) *Kotoutuva perhe-projekti 2001–2004*. Loppuraportti. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

● **Yhteystiedot:** <http://www.mll.fi/>

KRIKO (2003–2006)

Kriisistä kotoutumiseen – lapsilähtöinen maahanmuuttajatyöprojekti (KRIKO) on RAY:n rahoittama kolmevuotinen (1.6.2003–31.3.2006) hanke, joka toteutettiin Tampereen Mielenterveysseuran Kriisikeskus Osviitassa. Projektin kohderyhmänä ovat olleet alle 18-vuotiaat maahanmuuttajalapsen ja -nuoret sekä heidän vanhempansa ja perheenjäsenensä Tampereen seudulla. Projektin tavoitteina on ollut maahanmuuttajalapsen ja -nuorten mielenterveyspalveluiden kehittäminen ja uudenlaisten toimintamallien, kuten alkuvaiheen arvioinnin ja ryhmätoiminnan, luominen osaksi perus-, erityis- ja kolmannen sektorin pysyvää toimintaa Tampereen seudulla sekä kriisi- ja traumatietouden lisääminen asiakkaiden ja eri toimijoiden tarpeeseen. Projektin toimintamuotoina ovat olleet alkuvaiheen arviointi menetelmän kehittäminen ja käyttäminen, asiakastyön tekeminen perhe-, yksilö- ja ryhmätasolla, verkostotyö eri toimijoiden kanssa sekä yhteistyötahojen kouluttaminen.

● Julkaisut:

1. Merikanto T. & Viitanen R. (2005). Osviittoja ehyempään elämään. Kriisikeskus Osviitasta apua kriisitilanteissa. Suomen mielenterveysseura, Kriisikeskus Osviitta, Tampereen mielenterveysseura.

● Yhteystiedot: <http://soonyritys.net/osviitta/>

Lastensuojelutyön kehittämisprojekti (1998–2000)

Lastensuojelutyön kehittämisprojekti toteutettiin Helsingin Diakonissalaitoksen lapsi- ja perhetyön osastolla vuosina 1998–2000. Projektin rahoitti Raha-automaattiyhdistys. Projektin tavoitteena oli kehittää intensiivihoitomalli, jonka avulla vaikeasti traumatisoituneita lapsia ja nuoria ja heidän perheitään voidaan tukea suunnitelmallisesti ja välttämättä samanaikaisia asiakkuuksia useissa paikoissa. Lisäksi projektin osana kehitettiin ja vakiinnutettiin avotyön tukipalvelumalli suomalaisille ja maahanmuuttajataustaisille lastensuojeluperheille.

● Julkaisut:

1. Virokannas, Elina (2001). *Lastensuojelutyön kehittämisprojektissa tuotettujen intensiivihoidon- ja avotyömallien toimivuus työmuotojen kokeilu- ja käyttöönottoaiheissa*. Helsinki: Helsingin Diakonissalaitos.

● Yhteystiedot: <http://www.hdl.fi/diakoniaprojektit/lastensuojelutyö.htm>

Meidän perhe (1999–2002)

Meidän perhe -projekti on toteutettu vuosina 1999–2002 RAY:n tuella. Projektin toteuttajaorganisaationa oli Hämeenlinnan Setlementti. Projektin tavoitteena oli kehittää toimintamalleja monikulttuuriseen yhteisötyöhön ja maahanmuuttajien kotoutumisen tukitoimintaan.

● Yhteystiedot: <http://www.ray.fi/>

Monikulttuurinen Naisten Tuki – MoNa-tuki (2003–)

Projekti palvelee Itä-Helsingin alueella (Mellunkylä, Vesala, Kontula, Kivikko, Myllypuro) asuvia parisuhdeväkivallan tai sen uhan alla eläviä maahanmuuttajanaisia ja heidän lapsiaan. Sen päätavoite on lisätä maahanmuuttajanaisten elämänhallintaa ja edistää naisten kotoutumista Suomeen. Projekti on URBAN -yhteisöaloitehanke vuosille 2003–2005 ja rahoittajat ovat STM, Helsingin kaupunki ja EU. Projektin keskeisenä tavoitteena on luoda uusia yhteistyö- ja palvelumalleja heikkojen ryhmien osallisuuden lisäämiseksi nais- ja miestyön kautta ja tuoda palvelut lähemmäksi asiakkaita.

- Yhteystiedot: <http://www.monikanaiset.fi/>

Monikulttuurinen Voimavarakeskus MONIKA (2002–)

Projektitoiminnan tavoitteena oli perustaa aktiivisesti ja näkyvästi tiedottava, helposti saavutettavissa oleva maahanmuuttajanaisiin ja -lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn erikoistunut monikulttuurinen voimavarakeskus. Keskusten toiminnalla tähdättiin matalan kynnyksen auttamismallin kehittämiseen, pyrkien antamaan naisille turvaa väkivallalta tarjoamalla juridista apua, opastamalla palvelujen käytössä sekä järjestämällä oma-apuryhmiä naisille. Kolmivuotisen projektin pääasiallisia rahoittajia ovat olleet Raha-automaattiyhdistys ja Helsingin kaupunki. Toiminta saa jatkossa RAY:n kohdennettua avustusta. Projektin aikana pari- ja lähisuhdeväkivallan näkyväksi tekemiseen ja väkivallan uhrien tukemiseen on pyritty löytämään erilaisia toimintatapoja ja työmenetelmiä. Voimavarakeskuksella on mm. päivystävä puhelin.

- Yhteystiedot: <http://www.monikanaiset.fi>

Monika-Naiset (1998–)

Monika-Naiset liitto ry eli monien kulttuurien naiset, entinen Monika Naiset, perustettiin vuonna 1998 ja rekisteröitiin vuonna 1999. Sen tavoitteena on edistää maahanmuuttajanaisten asemaa Suomessa. Tavoitteena on kehittää palveluja parisuhdeväkivaltaa kokeneille maahanmuuttajanaisille ja -lapsille, ehkäistä maahanmuuttajanaisten syrjäytymistä ja tukea heidän kotoutumistaan sekä toimia maahanmuuttajanaisten järjestöjen yhteisenä vaikuttamiskanavana. Liitto toimii koko maassa. Se on toteuttanut useita maahanmuuttajanaisiin kohdistuneita projekteja ja ylläpitää mm. Mona-turvakotia Helsingissä.

- Yhteystiedot: <http://www.monikanaiset.fi/>

Moninainen

Moninainen-projekti on Maahanmuuttajien tuki ry:n toteuttama ja toimii RAY:n tuella. Sen kohderyhmänä ovat maahanmuuttajanaiset, joiden kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan se pyrkii tukemaan.

- Yhteystiedot: http://www.maahanmuuttajientuki.fi/projektit_moninainen.htm

MONINAISET (2004–2006)

Kassandra ry. toteuttaa hanketta MONINAISET – monta kulttuuria, yksi Suomi, joka kuuluu EU:n URBAN II -yhteisöaloiteohjelmaan. Helsingin Myllypurossa, Kontulassa, Kurkimäessä, Vesalassa ja Kivikossa tuotetaan tapahtumia, luentoja ja maksuttomia taidetyöpajoja kaikkien kulttuurien naisille. Yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa asukkaiden elämisen tasoa parannetaan tarjoamalla heille monipuolisia osallistumis- ja harrastusmahdollisuuksia.

● **Yhteystiedot:** <http://www.kassandra.fi/moninaiset/>

MoniNet (2001–)

MoniNet koostuu Koti- ja Etappi -projekteista, joiden rahoittajina ovat Lapin TE-keskus ja Raha-automaattiyhdistys. Omarahoittajia ovat Rovaniemen kaupunki, maalaiskunta, Rovaniemen seurakunta ja Rovalan Setlementti ry. Koti-projekti toimii Rovaniemen seudulla. Hankkeen tarkoituksena on edistää alueella asuvien maahanmuuttajien kotoutumista. Projektin kohteena ovat erityisesti nuoret, ikääntyvät ja perheelliset maahanmuuttajat. Etappi-projektin tavoite on tukea asiakkaita työelämään pääsemisessä, kannustaa ja ohjata koulutukseen ja tukea opiskelua. Projektin asiakkaina ovat Rovaniemellä vakituisesti asuvat maahanmuuttajat.

● **Yhteystiedot:** <http://www.rovala.fi/moninet/etusivu.htm>

Monita (2004–2007)

Monita eli Monikulttuuriset taiteen toimijat -projekti on käynnistynyt 1.11.2004 ja sen on tarkoitus jatkua 31.12.2007 saakka. Projekti toimii maanlaajuisesti. Sen kohderyhmään lukeutuvat etnisiin vähemmistöihin kuuluvat naiset ja naistaiteilijat, joilla on vaikeuksia työllistyä ja kotoutua Suomeen. Lisäksi välillisenä kohderyhmänä voidaan pitää kanta- ja uussuomalaisia asemansa lunastaneita taiteilijoita, jotka ovat kiinnostuneita monikulttuurisuudesta tai joilla on työllistymisvaikeuksia sekä yhdistyksiä, yrityksiä ja oppilaitoksia. Projektia hallinnoi Kassandra ry. ja se saa rahoitusta Euroopan Sosiaalirahastolta.

● **Yhteystiedot:** http://www.kassandra.fi/monita/index_html

Naistari (2000–)

Naistari-projekti toteutettiin vuosina 2000–2002 Setlementtiyhdistys Naapuri ry:n toimesta. Projekti perusti Hervannan lähiöön Tampereelle naisten kansainvälisen kohtaamispaikan, Naistarin, joka on tarkoitettu maahanmuuttajanaisten kotoutumista tukeväksi avoimeksi kohtaamispaikaksi.

● **Julkaisut:**

1. Viljanen, Kirsti (2003) Setlementtiyhdistys Naapuri ry:n Naistari-projekti 2000–2002. Loppuraportti.
2. Harju-Tolppa, Marjo (2004) Setlementin monikulttuuristen naisryhmien voimaantuminen ja sosiaaliset verkostot. Ammatillinen lisensiaatin –tutkielma. Tampereen yliopisto Sosiaalipoliitiikan ja sosiaalityön laitos. Pdf: <http://www.sosnet.fi/>

● **Yhteystiedot:** <http://www.naapuri.fi/>

Naisten valmennuskeskus (2005–2007)

Naisten valmennuskeskus on Helsingin Diakonissalaitoksen diakoniaprojekti, jonka toiminta käynnistyi keväällä 2005. Projekti on kolmivuotinen. Sen kohderyhmänä ovat vaikeassa yhteiskunnallisessa asemassa olevat naiset. Projekti on RAY:n tukema.

- **Yhteystiedot:** http://www.hdl.fi/diakoniaprojektit/naisten_valmennuskeskus.htm

OTVA (2004–2006)

Otva-projekti käynnistyi 15.11.2004 ja se jatkuu 14.11.2006 saakka. Projekti toimii Jyväskylän seudulla ja lähikunnissa. Projektin kohderyhmänä ovat erityisesti maahanmuuttajanaiset ja erityisen heikossa työmarkkina-asemassa olevat maahanmuuttajat. Välillisenä kohderyhmänä ovat työvoimatoimiston eri palvelut ja yhteistyöverkoston jäsenet. Projekti saa rahoitusta Euroopan Sosiaalirahastolta.

- **Julkaisut:**

1. Työministeriö (2005) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.

- **Yhteystiedot:** <http://www.mol.fi/toimistot/jyvaskyla/OTVA.html>

Selviydy Suomessa! (2000–2002)

Selviydy Suomessa -projekti toteutettiin vuosina 2000–2002. Projektin toteutti Helsingin Diakonissalaitos RAY:n tuella. Projektin kohderyhmänä olivat maahanmuuttajat. Erityiskohderyhminä olivat pakolaiset, maahanmuuttaja-naiset ja asunnottomat maahanmuuttajamiehet.

- **Julkaisut:**

1. Mikola, Terhi (2002) *Asumisopas maahanmuuttajalle*. Sosionomiopiskelijan päättötyö Diakoniammattikorkeakoulussa.

- **Yhteystiedot:** http://www.hdl.fi/diakoniaprojektit/selviydy_suomessa.htm

Synergian silta (2004–2005)

Synergian silta -projekti käynnistyi 1.11.2004 ja päättyi 31.8.2005 saakka. Se toimii Helsingin ja Uudenmaan alueella. Projektin kohderyhmänä ovat vaikeasti työllistyvät maahanmuuttajat, heidän perheensä sekä työyhteisöt, joilla ennakoidaan olevan kasvavaa työvoimapolua tulevaisuudessa. Projektin toteuttajaorganisaatio on Maahanmuuttajien Tuki ry. Se kuuluu Equal-yhteisöaloiteohjelmaan ja saa rahoitusta Uudenmaan TE-keskukselta.

- **Yhteystiedot:** <http://www.maahanmuuttajientuki.fi/projektit.htm>

Toimivat perheet (2001–2002)

Toimivat perheet -projekti toteutettiin aikavälillä 1.1.2001–30.11.2002. Projektin varsinaisena kohderyhmänä olivat aktivoinnin tukihenkilöt ja kansalaisjärjestöjen vapaaehtoiset työnantajat. Välillisenä kohderyhmänä olivat pitkäaikaistyöttömät ja maahanmuuttajat perheineen sekä yhdistelmätuella palkatut työntekijät. Projekti toimi Etelä-Pohjanmaan-, Hämeen-, Kymenlaakson-, Pirkanmaan-, Pohjois-Pohjanmaan-, Satakunnan-, Uudenmaan- ja Varsinais-Suomen alueilla. Projektin toteuttaja oli Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Hanke sai rahoitusta Euroopan Sosiaalirahastolta.

● **Yhteystiedot:** <http://www.esr.fi>

TukiMies (2004–2006)

TukiMies-projekti toimii vuosina 2004–2006. Projektin rahoittajana toimi RAY ja toteuttajana Hämeenlinnan Setlementti ry. Projektin kohderyhmänä ovat erityisesti maahanmuuttajamiehet ja monikulttuurisissa suhteissa elävät miehet. Projektin tavoitteena on etnisiin vähemmistöihin kuuluvien ja monikulttuurisissa parisuhteissa elävien miesten sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ennaltaehkäisy. Projekti vaikuttaa miesten kautta myös koko perheen hyvinvointiin sekä naisten ja lasten turvallisuuteen.

● **Yhteystiedot:** <http://www.hmlsetlementti.net/doc/TUKIMIES-esite2.doc>

3. Hyvät käytännöt

Mikä on hyvä käytäntö? Euroopan Sosiaalirahaston projekteissa hyvä käytäntö viittaa ”sellaisiin merkittäviin toimintatapoihin, jotka tuottavat tavoiteltua muutosta yhteiskunnallisissa rakenteissa ja yksilöiden elämässä” (Työministeriö, 2005a). Hyvä käytäntö voi olla laaja- tai kapea-alainen asia, arkipäiväisyydessään huomaamaton seikka tai toimienpide tai yhteistyömuoto. Kyseessä ovat siis erilaiset toimintamallit, joita voi käyttää uudestaan erilaisissa yhteyksissä. Aihepiistä löytyy myös käsikirjoja (esim. Launikari & Puukari, 2005), mutta seuraavaksi tarkastelemme minkälaisia käytäntöjä on luotu tässä raportissa esitellyissä hankkeissa.

3.1 Kotoutumisvaihe

3.1.1 Oman elämän hallinta ja verkostoituminen

Kotoutumiskaari

Suomen Punaisen Ristin Kotopolku-projektin kotoutumiskaari-ajattelussa kotoutuminen nähdään moniulotteisena prosessina. Asiakastyössä tuetaan maahanmuuttajaa hahmottamaan tätä prosessia ja omaa aktiivista osuuttaan siinä.

Talkoorinki

Talkoorinki oli kuntouttavan toiminnan muoto, jota käytettiin Kuriiri-projektissa.

Valtaistuminen

Majakka – Beacon ja Latu-projekteissa valtaistumisella tarkoitetaan asiakkaan mahdollisuutta tehdä työllistymiseen liittyviä valintoja vähitellen itsenäisesti ja suunnitella omaa tulevaisuuttaan.

Vertaistuen ryhmät

Väestöliiton Kotipuu organisoii vertaistuenryhmiä maahanmuuttajataustaisille vanhemmille. Kotipuu julkaisee myös käsikirjan monikulttuuristen vertaistuenryhmien ohjajille. Vastaavia ryhmiä ovat järjestäneet myös esimerkiksi Suomen Mielenterveysseura ja Pakolaisapu.

3.1.2 Palvelut

Kotouttaja

Avain-projektissa koulutetaan kotouttajiksi eri kulttuuritaustoista tulevia maahanmuuttajia, joilla on jo päivähoitoalan koulutus. Kotouttaja toimii maahanmuuttajavanhempien ja päivähoitohenkilöstön tukena sekä koulujen kanssa tehtävän yhteistyön kanavana vähän samaan tapaan kuin kulttuurimentor tai kulttuurivälittäjä (ks. mentorointi).

Kuntoutusluotsaus

Kuntoutuksen palveluohjauksella eli kuntoutusluotsauksella tarkoitetaan prosessia, jossa kuntoutusasiakasta ohjataan käyttämään tarvitsemiaan palveluja ja pyritään samalla koordinoimaan palvelut tavoitteelliseksi kokonaisuudeksi. Palveluohjauksella tarkoitetaan kuntoutusluotsin asiakkaalle tarjoamaa tukea asiakkaan tarvitsemien palveluiden hankkimiseen, käyttämiseen ja koordinointiin (Härkäpää & Peltola, 2005: 81, 89).

Kuntoutustutkimus

Majakka – Beacon -projektissa maahanmuuttajien kuntoutustutkimuksella tarkoitetaan maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden kuntoutustarpeita ja kuntoutusmahdollisuuksia koskevaa lääketieteellistä, sosiaalista, psykologista ja ammatillista selvitystä, jonka perusteella asiakkaille laaditaan yksilöllinen kuntoutumissuunnitelma.

Luku- ja kirjoitustaidon opetus

Espoon kaupungin Syke-projektissa ehkäistään sellaisten maahanmuuttajanuorten syrjäytymistä, joilla on puutteellinen opiskelutausta, muun muassa opettamalla luku- ja kirjoitustaitoa.

Mentorointi

Lähtökohtana on ajatus siitä, että toiset, jo kotoutuneet maahanmuuttajat toimivat mentoreina eli tukihenkilöinä toisille maahanmuuttajille. Mentorointi on siis yksi tukihenkilötoiminnan muoto. Sitä on toteutettu ainakin Aboavita, Kontakti ja Youth RiSe – Rikoskierre Seis -projekteissa. Kulttuurimentor on jo kotoutumiskoulutuksen läpikäynyt maahanmuuttaja, joka toimii toisten maahanmuuttajien kotoutumisohjaajana kotouttamistyötä tekevissä organisaatioissa, kuten oppilaitoksissa, päiväkodeissa ja virastoissa.

Traumatisoituneiden lasten ja nuorten ryhmät

Tampereen mielenterveysseura ry:n ja Kriisikeskus Osviitan Kriko-projektin tavoitteena on ollut kehittää maahanmuuttajalapsille ja -nuorille omaa terapeutista ryhmätoimintaa traumaattisten kokemusten työstämiseksi sekä koota koulutusmateriaali peruspalvelukokoon. Ryhmä koostuu kahdesta kokonaisuudesta. Ensimmäisessä kokonaisuudessa käsitellään lasten menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta toiminnallisten menetelmien avulla. Ryhmässä kukin lapsi muodostaa oman elämänsä tarinaa. Keskeinen kysymys on mitä minun elämässäni on tapahtunut. Toisessa ryhmäkokonaisuuden eli jatkoryhmän ideana on syventää tunteiden käsittelyä, vahvistaa tyttöyttä tai poikuutta ja ohjata nuoria muiden palveluiden piiriin.

3.2 Koulutus

3.2.1 Puutteellinen koulutus

Kartoitus ja ohjaus

Aboavitan Merko-osaprojektissa pyritään kielitaidon kartoituksen avulla saamaan selville maahanmuuttajan lukemisen ja kirjoittamisen perustaidot. Tulosten perusteella apua tarvitsevat henkilöt voidaan ohjata ohjaukseen ja kuntoutukseen. Suomen kielen opetuksen tueksi projektissa on kehitetty materiaalipaketti. ”Äänellistä ja kielellistä valmiutta kehittäviä harjoituksia” -harjoituskirja keskittyy suomen kielen kirjainten ja niitä vastaavien äänteiden kuuntelemiseen, kirjoittamiseen ja ääntämiseen. Avainprojektissa on myös järjestetty suomen kielen kurssi luku- ja kirjoitustaidottomille maahanmuuttajaisille.

Lukibussi

Lukibussit olivat oppimisvaikeuksista kertovalla materiaalilla varustettuja asuntovaunuja, jotka kiersivät ympäri Suomea levittämässä tietoa oppimisvaikeuksista päättäjille, suurelle yleisölle, eri alojen ammattilaisille ja oppimisvaikeuksista kärsiville henkilöillekin.

3.2.2 Ammatillinen koulutus

Ammatillisten opettajien pedagogisten ja monikulttuurisuustaitojen kehittäminen

Moro-projektin tarjoama monikulttuurisuuskoulutus auttoi opettajia ymmärtämään, miksi kaikki opiskelijat eivät ymmärrä riittävästi suomen kieltä huolimatta siitä, että ovat käyneet kielikursseja. Lisäksi käytiin läpi opettajan suhtautumista monikulttuurisuuteen ja tämän vaikutusta opetustilanteisiin. Henkilökunta yritettiin saada sitoutumaan monikulttuurisuuteen perehdytykseen.

Lyhytkurssit

Becoming Visible ja Aboavita-projekteissa lyhytkurssit tekivät mahdolliseksi mahdollisimman monien maahanmuuttajien osallistumisen ja niiden tarjontaa saattoi hyödyntää muuallakin kuin Suomessa, mikäli maahanmuuttaja ei saanut myönteistä turvapaikkapäätöstä.

Metalli- ja rakennusalan koulutus

Metalli- ja rakennusalan koulutusta maahanmuuttajille tarjosivat ainakin Equal Response, Työn tiet sekä Metalliala tutuksi nuorille, naisille ja maahanmuuttajille -projektit

Räätälöity koulutus

Soft-koulutus oli tarkoitettu maahanmuuttajille, joiden kotoutuminen ja suomen kielen oppiminen oli edennyt hitaasti. Teho-työnhakukoulutus puolestaan tarjosi osallistujille itsenäisiä työhaun taitoja, kontakteja työnantajiin ja työharjoittelupaikkoja. Siihen vaadittiin riittävää suomen kielen taitoa, atk-taitoja ja motivaatiota työllistymiseen. Tuhtikoulutuksen päämääränä oli, että osallistujat työllistyvät tai jatkavat ammatilliseen lisäkoulutukseen. Koulutukseen osallistujat onkin valittu työnantajien tarpeiden mukaan.

3.2.3 Opisto- ja korkeatason koulutus

Korkea- tai opistotason koulutuksen omaaville maahanmuuttajille Improve Immigrants, Pätevä ja Specima-projektit tarjoavat apua urasuunnitelman ja henkilökohtaisen kehittämissuunnitelman teossa, korkeasti koulutetuille räätälöityä kielikoulutusta, rekrytointipalvelua, täydennyskoulutusta ja valmennusryhmiä, joissa on mahdollista perehtyä työelämään intensiivisesti.

3.2.4 Koulutuksen tukitoimenpiteet

Kulttuurilaboratorio

Parituntiset kulttuurilaboratorioistunnot toimivat keskustelufoorumeina, joissa käsiteltiin muun muassa kulttuurieroja opiskelussa ja Suomessa opiskeluun liittyviä ongelmia. Istuntoja pidettiin muutaman viikon välein, yhteensä yhdeksän. Syntyneiden ideoiden pohjalta tehtiin erilaisia kokeiluja, jotka tähtäsivät erityisesti suomen kielen ja ammattinaiden opetuksen kehittämiseen. Kokeilujen kautta muutettiin vallitsevia käytäntöjä, uudistettiin koulutuksen opetussuunnitelma, sekä kirjoitettiin "taskukirjat" uudeksi työvälineeksi opettajille ja opiskelijoille.

Läksyaputoiminta

Läksyaputoiminta aloitettiin Tampereella toimivien Kriko-, Tasatammi ja Yty-projektin yhteistyönä. Yty-projekti päättyi keväällä 2005 ja siitä eteenpäin Kriko- ja Tasatammi-projektit ovat hoitaneet toimintaa. Läksyapu toiminta on mahdollisesti siirtymässä osaksi Tampereen kaupungin kasvatus- ja opetustoimialaa Kotoutuva perhe -projektissa puolestaan toimi monikulttuurinen läksykerho. Myös Mukana menossa -projektissa toteutetussa funtsiriihessä tuettiin toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa olevia opiskelijoita tekemään rästin jääneitä tehtäviään yksin tai pienryhmissä.

Vertaistukiryhmä

Vertaistukiryhmätoiminta on käynnistynyt Oulussa ammattikorkeakoulussa tai ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeleville maahanmuuttajille Intoa ja Moninainen-projekteissa. Ryhmässä pohditaan, millaista tukea maahanmuuttajat tarvitsevat opintoihinsa, tutustutaan toisiin maahanmuuttajiin, opetellaan suomen kieltä ja arjen hallintaa.

3.3 Monikulttuurisuuden edistäminen

Kulttuurit keskuudessamme -käsikirja

Kulttuurit keskuudessamme on eri kulttuureista kiinnostuneille tarkoitettu käsikirja, joka on saatavilla myös netissä. Työssä selostetaan kulttuurien välisen viestinnän perusteita, esitellään suurimmat maahanmuuttajaryhmät ja eri uskontoja. Raportin ovat kirjoittaneet Sari Kanervo ja Tiina Saarinen osana Ammattilaisen väylä -projektia. Osoite: <http://www05.turku.fi/kulttuurikeskus/kvk/kulttuurit/index.html>

Monikulttuurisuuskoulutus

Monikulttuurisia tuulia työelämään ja Keski-Suomen TE-keskuksen Kotopolku-projekteissa järjestetään työpaikkojen avainhenkilöille, kuten henkilöstöpäälliköille ja työnjohdolle, koulutustilaisuuksia, joissa käsitellään vieraiden kulttuureiden kohtaamista. Ymmärräks sää -projekti tarjoaa monikulttuurisuuskoulutusta työyhteisöille Hämeenlinnan seudulla. Myös Etmo-projekti tarjoaa monikulttuurisuuskoulutusta. Se tuotti myös koulutuskansion ”Monikulttuurisuuskoulutus”. Vasama- projekti järjestää yhdenvertaisuuskoulutusta Vantaan kaupungin esimiehille ja työntekijöille. Ks. myös Manta, Maahanmuuttajapolku, Myötätuuli, Osuma.

Monikulttuurisuuskäsikirja

Monikulttuurisuuskäsikirja tarjoaa ideoita, välineitä ja aktiviteetteja nuorten ja aikuisten epämuodolliseen monikulttuurisuuskasvatukseen ja -koulutukseen. Ensimmäinen osio sisältää historiallista tarkastelua etnisten suhteiden taustoista ja antaa avaimia niiden ymmärtämiseen. Toinen osio tarjoaa konkreettisia välineitä työskentelyyn. <http://www.alli.fi/monikulttuurisuus/kasikirja/index.html>

Seminaarit ja tietoiskut

Useissa projekteissa järjestetään erilaisia seminaareja ja tietoiskuja yhteistyöorganisaatioille ja suurelle yleisölle. Moro-projektissa työmarkkinajärjestöille järjestettiin viiden teemapäivän seminaarisarja. SEIS-projekti on järjestänyt vuosittain Moninaisuuspäivän tapahtuman, jonka tavoitteena on ollut tiedottaa ja keskustella yhdenvertaisuudesta ja moninaisuudesta. Vuonna 2005 päivän teemana oli työelämän moninaisuus. Tapahtuman tavoitteena oli pohtia yhdenvertaisuutta erityisesti työelämän kontekstissa ja hahmottaa tulevaisuuden haasteita etnisyyden, sukupuolen, iän, uskonnon, vamman ja seksuaalisen suuntautumisen näkökulmista.

Tasa-arvon tikapuut

Join-projektissa kehitetty Tasa-arvon tikapuut -cd-rom on organisaatioiden itsearviointiväline, joka tarjoaa mahdollisuuden arvioida yksikön yhdenvertaisuuden tilaa. Tasa-arvon tikapuut esittää organisaatioiden erilaisia syrjimättömyystasoja, malleja yhdenvertaisuustyön eri alueille sekä tarjoaa mahdollisuuden tehdä syrjimättömyystestin. <http://www.join.fi/tikapuut/>

3.4 Työelämään valmennus ja työssä tukeminen

3.4.1 Valmentavat henkilöt

Asiamiehet

Osaamisasiamiehen on tarkoitus auttaa asiakasta löytämään keinoja päteväytyä ammatillisesti ja tukea asiakasta työllistymisessä. Osaamisasiamies tukee asiakasta pitkäkestoisesti työharjoittelussa, koulutuksessa ja työllistymisessä. Osaamisasiamiestä käytettiin Operation Work –projektissa ja sen Owi-ohjausmallissa.

Yrittäjyysasiamies on maahanmuuttajataustainen. Hän opastaa ja kouluttaa yrittäjyyteen yhdessä maahanmuuttajakouluttajien kanssa. Yrittäjyysasiamies toimi Venäläisten maahanmuuttajien yrittäjyyden edistäminen -projektissa.

Erikoistyövoimaneuvojat

Maamark-projektissa työvoimatoimiston neuvojat ovat tiiviissä yhteydessä työnantajiin ja etsivät joko yksin tai yhdessä työnantajapuolen edustajan kanssa maahanmuuttajille sopivia työ- ja harjoittelupaikkoja. Tarvittaessa työnantaja tai maahanmuuttaja saa apua myös työsuhteen tai harjoittelun aikana.

Kulttuurivälittäjä ja -tulkki

Kulttuurimentor-projektissa kulttuurivälittäjä on määritelty siten, että hän on aikuinen maahanmuuttaja, joka on koulutettu toimimaan oman kulttuurinsa lähettiläänä kouluissa, päiväkodeissa ja muissa yhteisöissä. Moro-projektissa ammattitaitoiset maahanmuuttajat saivat kuukauden kestävästä kulttuurivälittäjäkoulutuksesta kautta pätevyyden toimia työnantajan suostumuksella monikulttuurisissa työyhteisöissä keskustelun virittäjänä, kohtaamismahdollisuuksien luojana ja uusien maahanmuuttotaustaisten työntekijöiden vastaanottajana yhdessä perehdyttäjän kanssa. Koho- projektissa puolestaan kuntien ja yksityissektorin hoito- ja kasvatustalouden työntekijöistä koulutettiin kulttuuritulkkeja, joille opetettiin keinoja monikulttuurisuuden ymmärtämiseen. Myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piirissä toimivassa Kameli-projektissa käytetään Kulttuurivälittäjä-toimintaa, joka määritellään pääasiassa lapsille ja nuorille tarkoitetuksi suvaitsevaisuuskasvatukseksi, jota tekivät työhön koulutetut maahanmuuttajat kouluissa, päiväkodeissa, kerhoissa ja erilaisissa tilaisuuksissa. Petmo-projektissa suunnitellaan monimuotoisuusperhehdyttäjän työnkuvaa ja koulutusta. Monimuotoisuusperhehdyttäjäksi tulisi ilmeisesti toimimaan työyhteisöissä vähän samaan tapaan kuin kulttuuritulkki. Perehdyttäjistä puhuttiin myös Improve Immigrants -projektissa.

Tukihenkilöt

Myötätuuli–Medvinden, Promenio ja Keski-Suomen TE-keskuksen Kotopolku-projekteissa koulutettiin työpaikoille ohjaaja-tukihenkilöitä, jotka tutustuttavat suomalaisia työyhteisöjä maahanmuuttajiin. Myös kulttuurivälittäjä, -tulkki ja perehdyttäjä kuuluvat tähän kategoriaan.

Työkulttuurin välittäjäryhmät

Etmo-projektissa kehitetyt työkulttuurin välittäjäryhmät koostuivat eri henkilöstökulttuurien edustajista, mukana oli niin esimiehiä kuin työntekijöitä ja sekä maahanmuuttajia että suomalaisia. Ryhmät kehittivät erilaisia keinoja suvaitsevaisuuden ja monikulttuurisuuden lisäämiseksi työpaikoilla.

Työparityöskentely ja työvalmentajat

Työvalmentajapareista toinen on suomalaista syntyperää, toinen maahanmuuttajataustainen. Maahanmuuttajataustainen työpari toimii tasavertaisena työparina ja molemmat työvalmentajat täydentävät toistensa osaamista. Työvalmentajat auttavat asiakasta työllistymistavoitteiden hahmottamisessa, työ- ja harjoittelupaikan etsinnässä sekä työhaastattelussa ja toimivat yhdyshenkilönä työnantajan ja työntekijän välillä myös työllistymisen jälkeen. Mallia kokeiltiin Majakka – Beacon, Appelsiinipuu ja Vasama-projekteissa.

3.4.2 Tukipalvelut

Asukas- ja työkulttuurituvat

Joensuun seudun Equal ja Kuriiri-projekteissa on kehitetty asuinalueen asukastupien toimintaa monikulttuurisina, tietotekniikkaa hyödyntävinä yksiköinä, jotka tukevat kansalaisten integroitumista työmarkkinoille. Etmo-projektissa kehitetyt työkulttuurituvat puolestaan ovat avoin kohtaamispaikka maahanmuuttajille ja kantaväestölle. Työkulttuurituvissa järjestettiin myös ohjelmallista toimintaa, ammattiliitot jakoivat materiaalia ja työkulttuurin välittäjäryhmiin osallistuneet kertoivat kokemuksiaan.

Eteispalvelu

Aboavita-projektissa käyttöönotetun eteispalvelun tavoitteena on löytää maahanmuuttaja-asiakkaalle häntä parhaiten palveleva polku kohti työelämää. Ohjaava opettaja auttaa maahanmuuttajaa työ- ja koulutushistorian sekä tulevaisuudensuunnitelmien kartoittamisessa, tukee työ- tai koulutuspaikan etsinnässä ja siihen hakeutumisessa. Eteispalvelu linkittyy työelämäpolun ja tuetun työllistymisen malliin.

Integroivan työllistymisen toimintamalli

Integroivan työllistymisen toimintamalli perustuu työpaikalla tapahtuvaan ammatilliseen valmentautumiseen. Työnhakija, työnantaja ja ammatillinen valmentaja tekevät valmentautumissopimuksen, jossa määritellään millä ehdoilla työllistyminen kyseiseen työpaikkaan on mahdollista. (Rehti meininki)

Oppisopimuskoulutus ja työspesifi täsmäkielenopetus

Osuma-projektissa tarjotaan maahanmuuttajille oppisopimukseen valmentava kuuden kuukauden pituinen koulutus, jonka aikana järjestetään myös työssäoppimisjaksoja.

Keski-Suomen TE-keskuksen Kotopolku-projektin alaprojektissa, Moniopp, maahanmuuttajia ja romaneja koulutetaan lähihoitajiksi oppisopimuksella. Majakka – Beacon -projektissa lanseerattu työspesifi täsmäkielenopetus -termi viittaa kielenopetukseen, jonka lähtökohtana ovat yksilön viestintätarpeet tietyissä työtehtävissä ja työpaikalla. Kielenopetus pohjautuu analyysiin henkilön kielitaidosta.

Rekrytointimessut ja materiaalipaketti yrittäjille

Becoming Visible -projektissa järjestettiin Rekrytointimessut, jotka tarjosivat maahanmuuttajille tilaisuuden solmia kontakteja työnantajiin. Venäläisten maahanmuuttajien yrittäjyyden edistäminen -hankkeessa tarjottiin materiaalipaketti venäläistaustaisille yrittäjille.

Tuettu työllistyminen

Tuettu työllistyminen tarkoittaa työllistymistä ensisijaisesti avoimille työmarkkinoille palkkatyösuhteeseen työvalmentajan tarjoaman tuen avulla. Keskeistä tuetussa työllistämässä on ennen kaikkea asiakkaan toiveiden ja kykyjen huomioiminen, pyrkimys nopeaan työllistymiseen, tuen jatkuminen myös työllistymisen jälkeen, palvelun saataavuus riippumatta työllistymisen todennäköisyydestä. Työllistyneiden määrän, työajan ja palkan perusteella tuetun työllistämisen toiminnan on osoitettu tuottavan parempia tuloksia kuin esiammatilliseen valmennukseen perustuva toiminta. Työvalmentajapalveluiden liittäminen osaksi työhallinnon palveluvalikoimaa vuonna 2003 ja vuonna 2004 perustetut työvoiman palvelukeskukset ovat lupaavimpia uudistuksia, jotka tarjoavat konkreettisen perustan tuetun työllistämisen toiminnalle. (Majakka Beacon, Equal Response, Työn tiet, Vasama, Worth the Work).

Työllistymispolku

Jokainen asiakas pyritään saattamaan sellaisen prosessin alkuun, joka lopulta johtaa hänen työllistymiseensä. Työllistymisprosessin aikainen tuki ja työllistymisen jälkeinen seuranta on kattavampaa kuin aikaisemmissa hankkeissa. Työllistymispolun käsitettä ovat käyttäneet ainakin Equal Response, Aboavita, Kontakti ja Avoin Oppimiskeskus -projektit.

Työhön tutustumisjaksot ja työharjoittelu

Useimmat maahanmuuttajia kohderyhmänään pitävät projektit tarjoavat työharjoittelua, työelämään tutustumista tai tukityöllistämistä jossain muodossa. Become Visible -projektissa työhön tutustumisjaksot tarjosivat vastaanottokeskusten maahanmuuttajille ensimmäisen kontaktin työelämään ja saattoivat johtaa rekrytointeihin, usein ensin osaaikaisiksi työntekijöiksi. Promenio-projekti puolestaan perehdyttää maahanmuuttajia työnvälitystyöhön sekä työllisyys- ja työttömyysturva-asioihin tarjoamalla harjoittelumahdollisuuksia työvoimatoimistoissa. Lisäksi projektissa voi harjoitella mm. työsuojelupiireissä ja ammattiliittojen toimistoissa, jolloin harjoittelijalla on mahdollisuus perehtyä palkka-, työsuhdeturva- ja työsuojeluasioihin. Vammaisten maahanmuuttajien työhönvalmennus -projekti järjesti myös työhön valmennuskurssin asiakkailleen.

Välittäjäorganisaatiot

Pienet toimijat, kuten kansalais- ja vapaaehtoisjärjestöt voivat toimia välittäjäorganisaation sateenvarjoprojektin osaprojekteina saaden isommalta organisaatiolta tukea ja opastusta.

3.5 Internet

Infopankki

Avoin oppimiskeskus -projektissa kehitetty Infopankki on maahanmuuttajille suunnattu Internet-pohjainen tietopalvelu, joka tarjoaa muun muassa tietoa asumisesta, koulutuksesta, työpaikoista, terveydestä ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksista. Sivusto: <http://www.infopankki.fi>

Kotoutumisavaimet -käsikirja

Kotoutumisavaimet-käsikirjasta maahanmuuttaja saa tietoa muun muassa oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, eri viranomaisista, Suomeen tulon aiheuttamista psyykkisistä vaikutuksista sekä koulutukseen, työhön ja terveyteen liittyvistä asioista. Käsikirja suunnitettiin venäjäksi ”Maahanmuuttajat Kotka-Hamina seudun voimavaraksi”-projektin toimesta. Sivusto: <http://www2.kotka.fi/kotouttamisavaimet/tekijalta.htm>

Moped: Monikulttuurisen opetuksen sivusto

Moped eli monikulttuurisen opetuksen sivusto on suunnattu kouluikäisten lasten opettajille ja heidän vanhemmilleen. Se on osa Opetushallituksen tukemaa monikulttuurisen opetuksen virtuaalikoulua. Sivusto on avattu helmikuussa 2002. Sitä ylläpitää Opetushallitus yhdessä kuuden kunnan kanssa. Sivusto sisältää runsaasti koulun arkeen, erilaisiin kulttuureihin, Suomeen ja suomalaisuuteen liittyvää tietoa. Sivusto: <http://www.mopedkoulu.fi/>

Verkkoaineistot ja -lehdet

Moro-projektissa tuotettiin oppimateriaalia sekä muuta monikulttuurisuutta edistävää ja keskustelua herättävää materiaalia verkkoympäristöön. Viktori-projektissa kehitettiin vammaisten ja vajaakuntoisten henkilöiden kuntoutumis- ja työvälineeksi Internet-pohjainen kommunikointiverkko, Virtuaalikuntouttaja, mikä tarjosi mahdollisuuden osallistua tietotyövalmennukseen ja työpajatyöskentelyyn kotoa käsin. Ks.

<http://www.invalidiliitto.fi/portal/kuntoutuskeskus/ilkk/projektit/vik-tori-projekti/>

Monitori on Työministeriön julkaisema maahanmuuttoasioiden ammattilehti, joka kertoo maahanmuutto- ja pakolaispolitiikan kehityksestä ja linjauksista Suomessa ja ulkomailla. Lehdessä informoidaan myös alan koulutuksesta ja tutkimuksesta.

http://www.mol.fi/mol/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/05_monitori/index.jsp

Seis-projekti julkaisi Sysäys-nimistä nettilehteä: **<http://www.join.fi/seis/lehti.shtml>**

Myös useissa muissa hankkeissa on verkkolehtiä.

Verkkopalvelut ja sähköinen oppimisympäristö

Selma-hankkeessa kehitettiin selma-net.fi-verkkopalvelu, joka tarjoaa maahanmuuttajille tietoa pääkaupunkiseudun suomen kielen- ja ammattiin valmistavista kursseista sekä maahanmuuttajatyötä tekeville tietoa muun muassa tutkimuksesta ja tilastoista, verkostoista, laeista ja tapahtumista. Sivusto: **<http://www.selma-net.fi/>**

Aito-projekti on kehittänyt maahanmuuttajien suomen kielen opiskeluun sähköisen oppimisympäristön. Sivusto: **<http://aikuiskoulutus.kotka.fi/aito/students/index.htm>**

Ihmisoikeudet.net on virtuaalinen oppikirja ihmisoikeuksista. Sivusto:

<http://www.ihmisoikeudet.net/>

3.6 Neuvontapalvelut

Nettikahvila

Työ elämään -projektin puitteissa toimiva nettikahvila on kohtaamispaikka asukkaille. Sen toiminnalla pyritään aktivoimaan alueen asukkaita. Projekti myös työllistää suomalaisia pitkäaikaistyöttömiä ja maahanmuuttajia nettikahvilaan ja erilaisten aktiviteettien järjestäjiksi, kuten atk-vastaaviksi ja kerho-ohjaajiksi.

Toimintakeskukset

Toimintakeskus Monika auttaa maahanmuuttajia kotoutumaan Kainuuseen. Monikassa maahanmuuttajat ja kantasuomalaiset voivat tutustua toisiinsa ja saada tietoa erilaisista kulttuureista. Toimintakeskuksessa on neuvonta- ja Internet-piste. Keskus järjestää

myös erilaisia kursseja, luentoja ja vapaa-ajan tapahtumia. Toimintakeskus Takatasku työllisti pitkäaikaistyöttömiä Takatasku-projektissa. Esimerkiksi Espoossa toimii useita toimintakeskuksia. Vastaavaa työtä tehdään luonnollisesti myös viranomais- ja vapaaehtoisvoimin eri paikkakunnilla, kuten Kansainvälisessä kohtauspaikassa Turussa ja Kulttuurikeskus Caisassa Helsingissä. Lisäksi mm. Yhdessä-yhdistys Turussa tarjoaa tiloja erilaiseen käyttöön.

Yhteispalvelu-, tiedotus- ja neuvontapisteet

Väylä-projektin Imatran alueella sijaitseva yhteispalvelupiste palvelee kaikkia ammattikoulutuksesta tai työstä kiinnostuneita. Yritykset voivat rekrytoida sen kautta henkilöstöä. Työn tiet -projektin puitteissa työttömien yhdistyksissä toimineesta neuvontapistestä, Tietoluukusta, saa neuvoja ja ohjausta nimettömästi ilman ajanvarausta. Avainprojektin toimesta perustettu tiedotuspiste kehittää maahanmuuttajille tarkoitettua tiedotus- ja neuvontapalvelua sekä viranomais- ja järjestöyhteistyötä maahanmuuttajia koskevissa asioissa. Piste toimii Itä-Helsingin alueella. Tietoa jaetaan myös lukuisissa muissa paikoissa joko viranomaisten ja erilaisten yhdistysten toimesta.

3.7 Luovat menetelmät

Mediat

YLE Basaari on monikulttuurisuutta edistävä viikoittain lähetettävä tv-ohjelma. Sen osana ovat Mundo-lyhytdokumentit, jotka ovat maahanmuuttajataustaisten henkilöiden itse suunnittelemaa ja toteuttamia. Turku TV:ssä esitetään Jambo-monikulttuurisuusohjelmaa. KokoNainen-projektissa toteutettu samanniminen elokuva kertoo tyttöjen ympärileikkauksesta maahanmuuttajaperheen tarinan kautta. Elokuva kertoo miten käytännöstä voidaan luopua. Elokuva soveltuu sekä maahanmuuttajille keskustelunavaukseksi että terveydenhuollon henkilöstölle työvälineeksi. Etmo-projektissa tuotettiin myös omia radio-ohjelmia. Etmo-radion ohjelmat lähetettiin syksyn 2003 ja kevään 2004 aikana Helsingin Lahiradiossa ja Turun Radio Robin Hoodissa. Ohjelmat tarjosivat muun muassa tietoutta työelämästä maahanmuuttajan tarpeisiin. Sivusto: <http://www.kio.fi/Resource.phx/project/project-etmo/etmoradio.htx>

Oman elämän tilkkutarinatyöpaja

Tilkkutarinatyöpaja on luova muisteluprosessi, jossa osanottajien omat tarinat ja muistot muuttuvat tekstiilityön menetelmien avulla kuviksi. Myöhemmin on tarkoitus työstää Koivu- ja tähti-projektissa esineiden ja dokumenttien avulla ihmisten omia ”elämännäytelmiä” Memory Box -menetelmällä. Osallistujat ovat inkeriläistaustaisia henkilöitä.

Satusilta

Kotoutuva perhe- projektin Satusilta-kokeilussa lapset kertovat satuja kerhon ohjaajan tai luokanopettajan kirjatessa niitä ylös. Kuriiri- projektissa kokeiltiin myös tarinallisen ryhmätyön menetelmää.

Tarinallinen ryhmätyö

Moro-projekti tuotti draamaa aikuisille: Kuljetusliike Kiire Oy on herättelevä tarinasarja maahanmuuttajista työelämässä. Tarinasarja on toteutettu kuvan ja tekstin keinoin Internetissä ja siihen on liitetty myös kysymyksiä työyhteisöissä pohdittaviksi.

Tarinateatteri

Maahanmuuttajien tuki ry järjestää tarinateatteritunteja itähelsinkiläisillä ala-asteilla, joissa on paljon maahanmuuttajaoppilaita. Tarinateatterin avulla harjoitellaan muun muassa kerronnallisia taitoja, tiimityöskentelyä, kuuntelemista sekä ilmaisua äänen ja kehon välityksellä.

Työpajat, kurssit ja harrastustoiminta

Työpaja-, kurssi- ja harrastustoimintaa järjestivät monet projektit, esimerkiksi Appelsiinipuu, Becoming Visible, OTTE, Synergian silta ja Moninainen. Visa- ja Kotoutuva perhe -projektit järjestivät koripallotoimintaa. Kotoutuva perhe -projektin puitteissa toimi myös Lasten venäjänkielinen kuvataidekerho sekä venäjänkielinen iltapäiväkerho. Ymmärräks sää -projektissa kehitettiin lautapeli, jonka avulla voidaan opetella monikulttuurisuutta. Pelissä on kaksi erilaista versiota, joista toinen sopii kenelle tahansa monikulttuurisuudesta kiinnostuneelle ja hyvin suomea osaavalle, sekä toinen erityisesti maahanmuuttajille suomen kielen sekä kulttuurin opiskeluun.

3.8 Naiset ja perhe

3.8.1 Naiset

Kohtauspaikat

Naisten kansainvälinen olohuone on maahanmuuttajanaisten ja suomalaisten naisten vapaamuotoinen tapaamispaikka. Se järjestetään kulttuurikeskus Caisassa kerran kuukaudessa. Ohjelmassa on aina keskustelua, esitelmä, kulttuuriohjelmaa ja ruokaa. Sivusto: <http://www.kulttuuri.hel.fi/caisa>

Kotoutuva perhe- projektin puitteissa toimi Joensuussa maahanmuuttajille tarkoitettu Kansainvälinen olohuone sekä Helsingissä Monikulttuurinen kohtaamispaikka. Projektin puitteissa toimi myös keskusteluryhmä muslimikulttuurissa eläville suomalaisnaisille.

Tampereen Hervannassa toimii kansainvälinen naisten tapaamispaikka, Naistari. Se tarjoaa maahanmuuttajanaيسille suomen kielen kursseja, mahdollisuuden sosiaalityöntekijän tapaamiseen, lastenhoitoapua sekä mahdollisuuden arjen ongelmista keskustelemiseen, harrastamiseen ja eri kulttuuritaustaisten ihmisten tapaamiseen.

Equal Response- projektin puitteissa toimiva SenioriittaS-hanke järjesti klubitoimintaa maahanmuuttajanaيسille. Hankkeessa huomioitiin, että maahanmuuttajanaisten koulutustausta vaihteli suuresti ja monet heistä olivat viettäneet useita vuosia kotona lasten kanssa, jolloin suomen kieli oli jo monelta unohtunut. Hankkeen tavoitteena oli saattaa naiset työelämäpolun alkuun. Naiset laativat itselleen työllistymissuunnitelman. Toiminnan loputtua tutut tukihenkilöt jatkoivat naisten tapaamista säännöllisesti vielä seuraavan vuoden ajan.

Naisten monikulttuuriset harrasteryhmät

Kotoutuva perhe -projektissa toimi naisten monikulttuurinen kuntosalivuoro ja somalialaisnaisten jumpparyhmä, jossa oli mahdollista harrastaa ohjattua liikuntaa suljetussa tilassa, perinteisissä asuissa ja ilman musiikkia. Lisäksi edellä mainittu projekti järjesti ruoanlaittokurssin somalialaisnaيسille sekä monikulttuurisen ompelukurssin maahanmuuttajanaيسille. Appelsiinipuu-projektissa toimi maahanmuuttajanaيسille tarkoitettuja työpajoja.

Ryhmätapaamiset ja toiminnalliset ryhmät

Avain projektissa järjestettävissä säännöllisissä ryhmätapaamisissa opitaan suomen kieltä, tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja työelämään suuntaavaa asennetta. Ryhmät toimivat vuoden ajan, jona aikana naiset on tarkoitus aktivoida työvoimapolitiiseen koulutukseen tai työllistymispolulle. Naisten valmennuskeskus Walmassa on tarjolla maksuttomia toiminnallisia ryhmiä eli studioita, joissa muun muassa liikutaan, harjoittelaan rentoutumista ja kädentaitoja. Aloitusryhmässä selvitetään naisten tulevaisuuteen, koulutukseen ja työelämään liittyviä toiveita.

3.8.2 Perhe

Perheen monikulttuurinen harrastustoiminta

Kotoutuva perhe -projekti järjesti monenlaista toimintaa monikulttuurisille perheille. Sen puitteissa järjestettiin perheteatterikerhoja, somalialaisnaisten keskusteluryhmiä, joihin oli yhdistetty lasten kerhotoimintaa, kesäkoulu maahanmuuttajaäideille sekä perhekahvilatoimintaa. Perhekahvilassa maahanmuuttajataustaisilla perheillä oli mahdollisuus tavata toisiaan ja vaihtaa ajatuksia kahvikupposen äärellä omalla äidinkielellään tai englanniksi. Myös Maahanmuuttajien tuki ry:n ja Suomen pakolaisavun järjestämässä kesäkoulussa ajatuksena oli maahanmuuttajaäitien ja -lasten yhteinen virkistäytyminen ja ajatusten jakaminen.

Perhekoulu

Perhekoulu – lapsi, perhe ja monikulttuurisuus - työmenetelmä on Kriko-projektin mallittama vuosina 2003–2006 maahanmuuttajavanhempien vanhemmuuden tukemiseksi. Perhekoulu käsikirja on tarkoitettu maahanmuuttajaperheiden kanssa työskenteleville julkisen ja kolmannen sektorin työntekijöille työvälineeksi perhekoulun toteuttamiseen. Käsikirja antaa vinkkejä miten vanhemmuutta ja lapsen ja nuoren tervettä kehitystä voidaan tukea uudessa kulttuurissa. Perhekoulu idea perustuu kahden kulttuurin vastavuoroiseen dialogiin perhekäsityksestä, rooleista, lasten kasvattamisesta ja kriisi- ja traumatietouden lisäämisestä. Käsikirja avaa perhekoulu ideaa konkreettisin harjoituksin teemakokonaisuuksista käsin.

Perhepolutus

Jokainen perhe saa oman ”poluttajansa”. Polutuksessa otetaan huomioon perheen kokonaistilanne. Tukihenkilö kartoittaa perhetilanteen, auttaa etenemissuunnitelman teossa ja seuraa tilanteen kehittymistä. (Equal Response)

Retket ja leirit

Useissa projekteissa on järjestetty retkiä esimerkiksi Linnanmäelle ja Korkeasaareen. YTY-projekti järjesti pakolaisten perheiden virkistys- ja informaatioleirin. Leirin suunnitteluun ja toteutukseen osallistuivat Tampereen evankelisluterilainen seurakuntayhtymä sekä sosiaali- ja terveystoimen ulkomaalaistoimisto. Helsingin Diakonissalaitoksen Heponimen kesä- projektissa järjestettiin leirejä ja virkistyspäiviä niille maahanmuuttaja- ja suomalaisperheille, joilla ei ollut mahdollisuutta lomailla kesällä. Kotoutuva perhe- projektissa järjestettiin monikulttuurinen perheleiri kesällä 2003.

Ryhmä- ja perheryhmäkoti

Espoon kaupunki ylläpitää Kivenlahden perheryhmäkotiä. Se on 8-paikkainen, kodinomainen yksikkö, joka on tarkoitettu ilman vanhempiaan Suomeen tulleille pakolaislapsille. Espoossa toimii myös Ingaksen ryhmäkoti.

Helsingissä toimii monikulttuurinen perhekeskus Villa Familiaris, joka on kodinomainen kohtaustapaikka eri kulttuuritaustoista tuleville perheille. Villa Familiaris tarjoaa päivähoitopalvelua, monikulttuurista perhetyötä ja ryhmätoimintaa.

Välittävän perhetyön palvelumalli

Väestöliiton Kotipuun välittävän perhetyön ideana on toimia välittäjänä palveluntuottajien ja maahanmuuttaja-asiakkaiden välillä. Maahanmuuttajaa palvelumalli auttaa löytämään sopivanlaisen palveluntarjoajan ja sitoutumaan palveluun; palveluntuottajalle välittäjä tarjoaa tietämystä maahanmuuttaja-asiakkaan kulttuurista, kielestä ja ongelmista. Palvelun lähtökohtana on perheen kokonaistilanteen huomioiminen asiakastyössä. Kotipuu järjestää myös vanhempien keskusteluryhmiä, jotka toteutetaan usein yhteistyössä julkisen sektorin, järjestöjen ja yhdistysten kanssa.

3.9 Hyvien käytäntöjen käyttöönotto

Kehittäjäorganisaatiotoiminta

Kehittäjäorganisaatio-toiminnassa vastuuta kehittämis- ja tuotteistamistyöstä annetaan ulkopuolisille asiantuntijaorganisaatioille. Kehittäjäorganisaatiot koordinoivat ESR-projekteja ja luovat verkostoa niiden välille. Ne myös tarjoavat koulutusta ja tuovat hankkeisiin työapua ja asiantuntemusta. Pääasiallisena tavoitteena on saada hyvät käytännöt elämään ja toimimaan pidemmällä aikavälillä.

Lainsäädäntöön vaikuttaminen ja viranomaisyhteistyö

Seis-projekti on tiedottanut laaja-alaisesti vuonna 2004 voimaan tulleesta yhdenvertaisuuslaista. Tiedotusta yhdenvertaisuuslaista ja sen toimeenpanosta on järjestetty niin laajalle yleisölle kuin esimerkiksi työhallinnon viranomaisille ja eri ministeriöiden henkilökunnalle. Yhdenvertaisuus.fi-sivusto on tarkoitettu materiaalipankiksi viranomaisille ja muille monikulttuurisuudesta kiinnostuneille ja koulutusta järjestäville tahoille. Sivustolta löytyy syrjinnänvastaisten projektien tuottamia hyviä toimintamalleja ja materiaaleja. <http://www.yhdenvertaisuus.fi/>

Väestöliiton Kotipuu on antanut lausuntoja emo-organisaationsa kautta mm. seuraavista lakialoitteista ja politiikkaohjelmista: mm. työministeriön asettaman työryhmän ehdotus hallituksen maahanmuuttopoliittiseksi ohjelmaksi (2005) ja 'Lapsille sopiva Suomi' – YK:n yleiskokouksen lasten erityisistunnon edellyttämä Suomen kansallinen toimintasuunnitelma (2004).

Maahanmuuttajayhdistysten kattojärjestö

Maahanmuuttajayhdistysten kattojärjestön kautta voitaisiin viestittää esimerkiksi lainsäädännön muutoksista ja työelämään liittyvistä asioista. Tällainen alueellinen kattojärjestö olisi tarkoitus perustaa Promenio-projektissa.

Monikulttuurisuusverkosto

Monikulttuurisuusverkosto palvelee maahanmuuttajatyötä tekeviä välittämällä tietoja ja kokemuksia monikulttuurisuustyön projekteista ja toimintamalleista. Verkostoon kuuluu noin 150 jäsentä, jotka ovat eri organisaatioiden edustajia. Heille postitetaan kerran kuukaudessa kansainvälisessä kulttuurikeskus Caisassa pidettävien kokousten pöytäkirjat ja tiedotteet ajankohtaisista tapahtumista. Kokousten aiheena ovat useimmiten kahden tai useamman järjestön, projektin, tutkimustulosten tai toimintamallien esittelyt. Kokouksissa on paikalla eri alojen asiantuntijoita. Siellä on myös tilaisuus ilmoittaa kursseista ja tapahtumista sekä löytää uusia yhteistyökumppaneita. (ks. neuvottelukunnat)

Monimuotoisuusbarometri

Monikko-projektissa kehitettävä Monimuotoisuusbarometri mittaa suomalaista yrittäjäympäristön monimuotoisuuden ja sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmista. Barometriin osallistuvat yritysten henkilöstöjohtajat ja -päälliköt. Tulosten pohjalta kehitetään käytäntöjä, joiden avulla edesautetaan monimuotoisuutta yritysten positiivisena voimavarana ja kehitetään johtamista.

Neuvottelukunnat

Espoon monikulttuurisuusasiain neuvottelukunta on viranomaisen, järjestöjen, maahanmuuttajien ja Espoon kaupungin yhteinen toimielin, jonka tehtävänä on määrittää kaupungin monikulttuurisuuspolitiikka. Sen tärkeimpinä tehtävinä on suomen kielen opetus maahanmuuttajille, maahanmuuttajien työllistäminen kaupungin palvelukseen, nuorten maahanmuuttajien tukeminen, monikulttuuristen neuvontapisteiden ja toimintakeskusten kehittäminen sekä tulkki- ja käännöspalveluiden järjestäminen. Sivusto: <http://www.espoo.fi>. Myös muissa kaupungeissa on vastaavia järjestelyjä.

OTM-mittari

Mosaikki-projektissa on kehitetty organisaatioiden tasa-arvo- ja moninaisuusmittari. Se on organisaatioiden kehittämistyöhön suunniteltu kysely, joka koskee organisaation moninaisuutta, tasa-arvoa, moninaisuusosaamista sekä tasa-arvon ja moninaisuuden kehittämistarpeita. Kysely voidaan toteuttaa sekä maksullisena Internet- että maksuttomana paperiversiona.

Työvoiman palvelukeskukset

Seutukunnallista moniammatillista palvelukeskusmallia ja seudullisia työllisyysstrategioita on kehitetty Bottom up -projektissa. Seudulliset palvelukeskukset tarjoavat asiakkaille yksilöllisiä työllisyys-, koulutus- ja kotouttamispalveluja. Palvelukeskuksissa asiakkaan apuna on monialainen verkosto, joka muodostuu työhallinnon-, sosiaalitoimen- ja terveydenhuollon asiantuntijoita ja moniammatilliset tiimit muodostuvat palveluohjaajista, työvalmentajista ja terveyden- ja sairaanhoitajista.

5. Yhteenveto ja johtopäätökset

Tämän raportin tarkoituksena on kartoittaa maahanmuuttajaprojekteja ja niiden hyviä käytäntöjä Suomessa. Ensimmäinen asia, jonka huomasimme jo varhaisessa vaiheessa, oli projektien valtava kirjo ja määrä. Lisäksi havaitsimme, että projektien erottaminen selkeästi viranomaisten, kansalaisjärjestöjen, oppilaitosten, seurakuntien, jne. toiminnasta on käytännössä mahdotonta. Projekti on usein vain nimi jonkin olemassa olevan toiminnan laajentamiseksi, kehittämiseksi tai yhteistyölle, jota varten haetaan muutaman ihmisen lisätyövoimaa. Niinpä tässä raportissa on mukana jonkin verran muitakin kuin selviä ”projekteja”, eikä tässä valinnassa ole aina pystytty toimimaan johdonmukaisesti. Raportissa käsitellyt projektit jakautuivat melko tasan yhä käynnissä oleviin ja jo päättyneisiin.

Aluksi etsimme lähinnä Euroopan Sosiaalirahaston (ESR) projekteja. Ne ovat työministeriön rahoittamia, joten maahanmuuttajaprojektit näyttivät aluksi keskittyneen lähes yksinomaan maahanmuuttajien työllistymisvalmiuksien parantamiseen. Työministeriön lisäksi Raha-automaattiyhdistys (RAY) osoittautui tärkeäksi maahanmuuttajahankkeiden rahoittajaksi. Raha-automaattiyhdistyksen tukemat hankkeet ovat suuntautuneet ESR-projekteja enemmän kotoutumisen sekä sosiaalisen ja terveydellisen hyvinvoinnin tukemiseen. Lisäksi on lukuisia muita rahoittajatahoja, joista mainittakoon ERF (European Fund for Refugees), opetusministeriö, sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, kansalaisjärjestöt, kaupungit ja kunnat. Myös Helsingin Diakonissalaitos ja Suomen Setlementtiliitto jäsenjärjestöineen näyttäytyivät mielestämme yllättävän aktiivisina.

Projekti kirjosta voi havaita tiettyjä painopisteitä, mikä tosin heijastelee myös käyttämääme jakoa. Melkein puolet hankkeista tähtää suoraan työllistymisen edistämiseen. Mikäli mukaan otetaan yleiset kotoutumiseen ja koulutukseen suunnatut hankkeet, joilla usein on samansuuntaisia päämääriä, on niiden osuus noin kolme neljäsosaa kaikista raportissa esitellyistä projekteista. Loput hankkeista kohdistuivat lähinnä naisiin, perheisiin ja erityisryhmiin. Luvut tukevat myös sitä yleistä käsitystä, että suomalaiset maahanmuuttajaprojektit ovat erityisesti keskittyneet pakolais- ja turvapaikanhakijataustaisiin maahanmuuttajiin, joilla on ollut suurimmat vaikeudet päästä työmarkkinoille. Muista syistä muuttaneita ei ainakaan julkilausutusti tuoda esille kuin poikkeustapauksissa. Tosin inkeriläiset paluumuuttajat ja venäläiset mainittiin muutamaan otteeseen. Kenties innovatiivisimman oloinen projekti oli tässä mielessä oululainen EFA (Expatriate Family Adjustment), joka ottaa huomioon nimenomaan perhesyistä muuttaneet.

Maahanmuuttajien kotoutumista ja integroitumista tukevissa projekteissa oli erotettavissa selkeästi kolme ryhmää: pakolaisten kotoutumista tukevat Euroopan Sosiaalirahaston hankkeet, nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen pyrkivät projektit, sekä projektit, jotka pyrkivät parantamaan erityisryhmien, (vammaisten ja vajaakuntoisten) työllistämismahdollisuuksia.

Koulutukseen suuntautuvista projekteista tuntuisi jääneen vähimmälle huomiolle puutteellisen tai vähäisen koulutuksen omaavien, kuten luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien tukeminen. Tätä toteutti vain harva projekti. Korkeasti koulutettuja maahanmuuttajia tuetaan muutamassa projektissa, samoin ammatillisia täydentäviä opintoja - esimerkiksi sairaanhoitajille - tarjotaan muutamassa projektissa. Jotkin hankkeet tarjoavat myös monikulttuurisuuskoulutusta työpaikoilla. Viime vuosina aloittaneet hankkeet vaikuttavat selvästi fokusoidummilta kuin aikaisemmat, joissa ainakin kuvausten perusteella oli kurssittelun maku: toimintaa järjestettiin ilman selkeitä, yksilöityjä ja realistisia päämääriä. Kysymys lienee kokemuksen karttumisesta ja tarjottujen palveluiden kehittymisestä.

Projekteissa, jotka keskittyvät parantamaan maahanmuuttajien työllistymistä, keskitytään heidän työvalmiuksiensa sekä rekrytointiprosessien helpottamiseen. Vähäisemmässä määrin on kiinnitetty huomiota työnantajien tai työyhteisöjen monikulttuurisuuskoulutukseen. Maahanmuuttajien työssä viihtymiseen ja siihen vaikuttaviin tekijöihin ei kohdistunut juurikaan toimenpiteitä; Työterveyslaitoksen Monikulttuurinen työyhteisö -tutkimushanke on harvinainen lajissaan. Kiinnostavaa on, että laajamittaiseen asennekasvatukseen tähtääviä hankkeita on melko vähän verrattuna siihen, kuinka suuren painoarvon suomalaisten ongelmallisiksi määritellyt asenteet saavat mm. uudessa suunnitelmassa hallituksen maahanmuuttopolitiittiseksi ohjelmaksi (Työministeriö, 2005b).

Raportin mielenkiinnon kohteena olivat maahanmuuttajanaiset ja -perheet. Lähtöoletuksena oli, ettei maahanmuuttajanaisia ja -perheitä tukevia projekteja ole juurikaan toteutettu. Oletus osoittautui kuitenkin vääräksi, sillä näitäkin projekteja löytyi jonkin verran. Hankkeita, joissa naiset ovat pääasiallisena tai erityiskohderyhmänä, löytyi noin 30. Monet näistä hankkeista tarjoavat kuitenkin joitakin yksittäisiä palveluja, kuten harrastusmahdollisuuksia, mutta vain harvassa tarjotaan kokonaisvaltaisempaa tukea. Maahanmuuttajaprojektit näyttäytyvät ylipäänsä hyvin yksilökeskeisinä. Perhehankkeiden rahoittajana on useimmiten RAY.

Maahanmuuttajanaisiin ja perheisiin kohdistuvat hankkeet tukevat lähinnä naisten kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Hankkeilla järjestetään erilaista harrastustoimintaa naisille ja perheille. Samoin tuetaan keskuksia, joissa on mahdollista kohdata ja keskustella arjen ongelmista. Naisten työelämävalmiuksia pyritään parantamaan esimerkiksi Appelsiinipuu-hankkeessa taitonaisina toimimisella. Väestöliiton Kotipuu puolestaan tarjoaa koulutusta ja konsultaatiota julkisen sektorin toimijoille. Kotipuu tarjoaa myös tietoa päättäjille monikulttuuriseen perheeseen liittyvistä kysymyksistä sekä tarjoaa perheille neuvontaa ihmissuhde- ja lastenkasvatusasioissa. KokoNainen-hanke tiedottaa naisten ympärileikkauksen haitoista ja kouluttaa terveydenhuollon henkilöstöä. Ainoat projektit, joka ottavat erikseen huomioon miehet työelämän ulkopuolella ovat TukiMies ja Selviydy Suomessa! -hankkeet.

Toimintamalleja, joita voidaan kutsua hyviksi käytännöiksi, on kehitetty lukuisia. Niissä voi havaita myös tiettyjä yhteisiä peruspääpiirteitä. Yleisimmät hyvät käytännöt keskittyivät yksilöiden opastukseen, tiedottamiseen ja koulutukseen. Lisäksi erilaisia tukiryhmä- tai yksilöväelittämällemalleja oli kehitetty useita eri tilanteita varten. Näissä kauemmin maassa asuneet maahanmuuttajat saattoivat toimia mm. kulttuuritulkkeina tai mentoreina. Myös erilaisia asukastupia ja vastaavia oli kehitetty. Vain harvassa hankkeessa lähtökohtana oli ihmisen koko elämäntilanne, yleensä palvelut keskittyivät lähinnä koulutus- ja työtarpeiden kehittämiseen. Yllättävän harva hanke nosti esille yrittäjyyden tukemisen.

Yhteenvedonä sekä projekteista että hyvistä käytännöistä voi todeta, että maahanmuuttajien kotoutumiseen ja työllistymiseen liittyviä hankkeita on toteutettu suuri määrä. Jotta näistä hankkeista voisi saada todellisemman kuvan, tulisi niitä tarkastella suhteessa muuhun kotoutumista ja työllistämistä edistävään toimintaan kuten viranomaisten, oppilaitosten ja kansalaisjärjestöjen työhön. Toisaalta jo olemassa olevista hankkeista voidaan päätellä, että ulkopuolinen rahoitus on merkittävällä tavalla luonut pohjaa ja laajentanut olemassa olevaa toimintaa. Tämän pohjalta voi olettaa, että maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä ei ole riittävästi resursoitu normaalin budjettirahoituksen yhteydessä, vaan on jouduttu turvautumaan lyhytaikaiseen ja siten rakenteellisilta vaikutuksiltaan heikompaan toimintaan. Projektien usein arvokkaatkin tulokset valuvat helposti hukkaan hankkeiden päätyttyä.

Häiritsevänä piirteenä raporttimme tuloksissa näkyy myös se, että maahanmuuttajista piiryy kuva ongelmallisiksi nähtyinä toiminnan kohteina, joita tarvitsee erikseen ohjastaa suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Heidät nähdään resursseina oikeastaan vain toisten maahanmuuttajien opastajina ”talon tavoille” - esimerkiksi kulttuuritulkkeina. Hankekuvauksissa ja hyvissä käytännöissä ei juurikaan kyseenalaisteta olemassa olevan järjestelmän toimivuutta, vaan valtaosa toimenpiteistä kohdistuu maahanmuuttajiin, jotka pitäisi ”normalisoida työmarkkinakelpoisiksi” samalla tavoin kuin vammaiset, vajaakuntoiset, pitkäaikaistyöttömät, jne. Lisäksi huomattavan vähän on kiinnitetty huomiota yrittäjyyden tukemiseen ja laajempiin asennekampanjoihin. Toki osa tästä vaikutelmasta johtuu projektiretoriikasta ja siitä, että hankkeet kohdistuvat heikoimassa asemassa oleviin ryhmiin. Siitä huolimatta maahanmuuttajien oman toimijuuden puute on todella huolestuttava piirre, etenkin jos tämä heijastaa myös yleisemmin projektitoimijoiden näkemystä toimintansa kohteesta.

Käsittääksemme yksi keskeinen syy tähän vinoutumaan on maata yhä hallitseva käsitys maahanmuuttajista pakolaisina ja turvapaikanhakijoina. Vaikka näiden ryhmien keskuudessa on toki monenlaisia ihmisiä, on tärkeä muistaa, että humanitaarisilla maahanmuuttajilla on usein heikommat edellytykset löytää paikkansa työmarkkinoilla. Heidän omaa toimijuuttaan ei silti tule aliarvioida. Tietystä oikeutuksesta huolimatta vallitseva ajattelutapa unohtaa suurimman osan maahanmuuttajista eli suomalaisten kanssa avioituneet ja kasvavan työperäisen maahanmuuton. Heidän tarpeensa eroavat osin pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaavista, ja näin ollen myös tähän ryhmään tulisi kiinnittää huomiota.

Ylipäättään näyttäisi siltä, että ihmisen elämäntilanteen kokonaisvaltainen huomioon ottaminen on jäänyt hyvin vähälle. Mikäli tämä pitää paikkansa, on piirre erittäin huono, koska tällöin projektienkin on vaikea kohdistaa toimintaansa yksilöiden kannalta mielekkäästi. Myönteinen seikka on kuitenkin se, että monet viime vuosina aloittaneet projektit antavat itsestään ammattitaitoisen vaikutelman. Tämä kertonee maahanmuuttajiin liittyvän osaamisen kasvusta Suomessa.

Lähteet

- Aalto, K (2004) *Toimenpiteitä työllisyyspolun varrelta*. Projektin nimi: Muuttuvan elämän monitoimikeskus TAKATASKU. ESR-projektin loppuraportin tiivistelmä.
- Ala-Kauhaluoma, Mika, Lempola, Hanna-Mari & Härkäpää, Kristiina (2005) *Kokonaisvaltaista tukea yksilölle. Equal-ohjelman kansallisessa teematyössä kerättyjä käytäntöjä, kokemuksia ja tuloksia*. Kuntoutussäätiön julkaisuja. Helsinki: Kuntoutussäätiö.
- Alitolppa-Niitamo, Anne (2004) Perhekeskustoiminta monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Paavola, Auli (toim.) *'Perhe keskiössä'. Ideoita yhteistyöhön perheiden parhaaksi: Kokemuksia Ruotsin Leksandista ja useista Suomen kunnista*. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Alitolppa-Niitamo, Anne (2005) Lastenkasvatusko kompastuskivi monikulttuurisissa liitoissa? Teoksessa Heikkilä, Elli (toim.) *Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina – vuoden 2005 seminaariraportti*. Web Reports 11. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Alitolppa-Niitamo, Anne (2005) Maahanmuuttajalasten kouluttautuminen ja siihen vaikuttavat tekijät. *Yhteiset Lapsemme ry:n seminaarijulkaisu 2005*.
- Alitolppa-Niitamo, A. (tulossa) Kotoutuminen ja lastenkasvatus. Teoksessa Syrjälä, Jaana (toim.) *Vahva vanhemmuus*. Helsinki: Väestöliitto.
- Alitolppa-Niitamo, Anne, Moallin, Mohamed & Novitsky, Anita (tulossa) *Käsi kirja monikulttuuristen vanhempien vertaistuenryhmien ohjaajille*. Helsinki: Väestöliiton Kotipuu.
- Alitolppa-Niitamo, Anne, Söderling, Ismo & Fägel, Stina (toim.) (2005) *Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin*. Helsinki: Väestöliitto.
- Batulo Essak (toim.) (2002) *Ma waajib baa in gabudhaha la gudo (Onko tyttöä pakko ympärileikata)*. Suomen Punainen Risti.
- Berki, Silvana (2004) *Diversity on Multicultural Working Place in Finland?* Pirkanmaan ammattikorkeakoulu.
- Berts, Carola och Annika Lindén (2005) Med en resväska fylld av minnen - en studie kring äldre flyktingars uppfattningar om flyktingskapets inverkan på livet och att åldras i Närpes.
- Bukareva, Hilma (2004) Artikkel huumeista Venäjän Klubin *Russkij Svet* -lehdessä, toukokuu 2004.
- Bukareva, Hilma (2004) Maahanmuuttajan kotoutuminen. Teoksessa *Työkalupakki työllisyydenhoidon palveluprosesseista*, 29. Työn tiet -projekti. Julkaisuja 2/2004.
- Ekholm, Elina, Magennis, Sophie & Salmelin, Leni (Eds.) (2005) *Shaping our Future: A Practical Guide to the Selection, Reception and Integration of Resettled Refugees*. Helsinki: Edita Prima Oy. (Suomeksi: *Uusi Alku – käsikirja pakolaisten valinnasta, vastaanotosta ja kotoutumisesta*)
- Ekholm, Elina, Magennis, Sophie & Salmelin, Leni (toim.) (2005). *Uusi Alku – käsikirja pakolaisten valinnasta, vastaanotosta ja kotoutumisesta*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Haataja, Mari (2004) *Finding good practises – transnational and intercultural integration of immigrants in the European labour market*. Kopio Niini Oy.
- Haataja, Mari & Salonen, Mervi (2004) *MAVA-opiskelijan taskukirja*.
- Haataja, Mari (2004) *Opettajan taskukirja kulttuurienvälisestä opetuksesta*. Kopio Niini Oy.
- Harju-Tolppa, Marjo (2004) Setlementin monikulttuuristen naisryhmien voimaantuminen ja sosiaaliset verkostot. Ammatillinen lisensiaatin –tutkielma. Tampereen yliopisto Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Pdf: <http://www.sosnet.fi/>
- Hautanen, Anna-Kaisa (2004) ”Ihan hyvä kun sain ammatti”. Monioppi-projektissa oppisopimuksella lähihoitajiksi opiskelleiden maahanmuuttajien työllistymisen edellytykset. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysala, Sosiaalialan koulutusohjelma.

- Hämäläinen, Riitta, Salin, Riitta & Valkama, Airi (2004) *Kromosomeista kaksisoiskonsonanteihin: Lukibussin matkakirja*. Helsinki: Kuntaliitto.
- Härkäpää, Kristiina ja Peltola, Ulla (toim.) (2005) *Maahanmuuttajien työllistymisen tukeminen ja kuntoutusluotsaus*. Helsinki: Kuntoutussäätiö.
- Ikkunat auki – Pakolaisnuoren käsikirja* (2001). Tuettuna itsenäiseen elämään -keinoja pakolaisnuoren auttamiseksi. Kontiolahden vastaanottokeskus. Joensuun yliopistopaino. Joensuu.
- Janhonen-Aburuah, Hille (2004) Maahanmuuttajan – uussuomalaisen – arki. *Teho TTS Kotitalousnumero* 6 / 2004, 22–25.
- JOIN! – *Joint Promotion of Anti-discrimination at Local Level*. 1.9.2002–31.8.2004.
- Jungerstam, Gun, Lindholm, Lisbet ym. (2003) *En förebyggande elevärdsmodell inom yrkesutbildningen*. Julkaisu nro 3. Åbo Akademi.
- Juuti, Pauli (2005) *Monikulttuurisuus voimavaraksi – valtaväestö ja maahanmuuttajat työyhteisössä*.
- Kaartinen, L. (2003) *Työtä, kuntoutusta ja kansalaistoimintaa*.
- Kanervo, Sari & Saarinen, Tiina (2004) *Kulttuurit keskuudessamme*. Turku: Turun kulttuurikeskus.
- Kettunen, Iita (2004) *Kotocross – kiintiöpakolaisten kotoutumisen tukena*. Suomen Punainen Risti.
- Kobti monimuotoisuutta. Vähemmistöt, syrjintä ja syrjimättömyys Suomessa* – Koulutusmateriaali.
- Koivula, Ulla-Maija (2004) *Strategialla verkottuvaan työllisyydenhoitoon. Toimijoiden näkemyksiä Tampereen seutukunnan työllisyysstrategian haasteista*. Eräsalon kirjapaino Oy.
- KokoNainen-elokuva* (2004) Ihmisoikeusliitto, Dream Catcher.
- Korhonen, Minna & Lyytikäinen, Merja & Virokannas, Elina (2004) *"Funtsissa apu on lähellä."* *Mukana Menossa -projektin kulku ja tulokset*. Helsingin Diakonissalaitoksen raportteja 3/2004. Helsinki.
- Korhonen, Ulla (toim.) (2003) *Avoim Oppimiskeskus -projekti 2001–2003. Loppuraportti*. Helsinki.
- Kosunen, Sirkku (2004) Hyviä käytäntöjä: Esimerkkejä ikääntyville maahanmuuttajille kohdenne-
tuista toimintamuodoista ja projekteista marraskuussa 2004.
- Kuriiri - Neljän asuinalueen verkosto: Toiminta, tuotteet ja hyvät käytännöt*.
- Kyllönen-Saarnio, Eija & Nurmi, Reet (2005) *Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastyöhön*. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:15. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Lasten kasvatuksesta ja vanhemmuudesta. Lastenkasvatusvihkosia venäjäksi somaliksi, suomeksi ja selkosuomeksi. (<http://www.vaestoliitto.fi> Kotipuu; pdf-muodossa).
- Launikari, Mika & Puukaari, Sauli (Eds.) (2005) *Multicultural Guidance and Counselling: Theoretical Foundations and Best Practices in Europe*. Jyväskylä: Institute for Educational Research.
- Lehmuskoski, Elina (2005) *Joensuun seudun Equal - hanke. Arvioinnin loppuraportti*.
- Lehtonen, Jukka & Mustonen, Kati (toim.) (2004) *"Eihän heterotkaan kerro..." Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä"*. Työministeriö.
- Lehtonen, Jukka (2002) *Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä*. Stakes raportteja 269.
- Lindstam, S: *Muuttuvan elämän monitoimikeskus Takatasku*, ESR -projektin loppuraportti.
- Liukkonen, Johanna (2004) Kotoutumiskaari syntyy muistellen. *Monitori* 3/2004, 23–25.
- Lukibussi-materiaalipaketti.
- Maahanmuuttajat työpaikalla. Opas monikulttuurisiin kohtaamisiin*. OSUMA.
- Maahanmuuttajien erityisopetus, Luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien kouluttaminen. ESR, Tampereen Aikuiskoulutuskeskus, 2003.
- Maahanmuuttajien kotoutumishojelman seurantaraportti (2004) Tiivistelmä. Lahden kaupungin kotouttamishojelman seurantatoimikunta. Lahti
- Marginaalista kobti muutosta. Kartoitus seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tilanteesta työmarkkinoilla vuonna 2002. Raportti puolue-, työmarkkina- ja muiden kansalaisjärjestöjen kannoista ja kokemuksista*.
- Matikainen, Johanna (2002) *Askeleita Kotopolulla. Linjoja kotoutumiskaareissa. Kulttuurisesti monimuotoisen työyhteisön kehittäminen*. Johtamisen erikoisammattitutkinto, opinnäytetyö.

- Matikainen, Johanna (2003) The Finnish Red Cross in Refugee Resettlement. A Case Study: Developing the Integration Time Line as a Tool for Integration in Kotopolku Project. *Journal of International Migration and Integration* 4: 2, 273–295.
- Matikainen, Johanna (2004) Kotoutumiskaari paljastaa kotoutumisen kriittiset pisteet. *Ihmisoikeusraportti* 2/2004, 6–7.
- Matikainen, Johanna ja Sinkkonen, Päivi (2004) Rasismia kitkettiin viikon ajan Tampereella! *SAK Pirkanmaa* 2/ 2004, 24–25.
- Me teimme sen – Monikulttuurisuus voimavarana työyhteisössä. ETMO- projektissa kehitettyjä hyviä käytäntöjä.*
- Merikanto T. & Viitanen R. (2005) Osviittoja ehjempään elämään. Kriisikeskus Osviitasta apua kriisitilanteissa. Suomen mielenterveysseura, Kriisikeskus Osviitta, Tampereen mielenterveysseura.
- Mielonen, Riitta & Pakarinen & Timo Koti Kotkassa-oppimateriaali. Kotkan ammatillinen koulutuskeskus.
- Mikola, Terhi (2002) *Asumisopas maahanmuuttajalle*. Sosionomiopiskelijan päättötyö Diakonia-ammattikorkeakoulussa.
- Monitulkki* – monikulttuurisen asiakaspalvelun ja vuorovaikutuksen aineisto.
- Myyryläinen, Miia (2001). Tutkimus ilman huoltajaa tulleen pakolaisnuoren sopeutumisesta itsenäiseen elämään. Opinnäytetyö. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.
- Mäkelä, Matti & Huhtamäki, Aija (toim.) (2004) *Aboavita – erään projektin anatomia*. Turku: Aboavita.
- Mölsä, Mulki (2004) *Ajat ovat muuttuneet. Selvitys tyttöjen ja naisten ympärileikkaukseen liittyvistä asenteista ja aikeista pääkaupunkiseudulla asuvien maahanmuuttajien keskuudessa*.
- Novitsky, Anita (2003) Monikulttuurisen perhetyön perusteita vanhemmuuden tueksi. *Spektr* 2003:8 (artikkeli vain venäjän kielellä).
- Novitsky, Anita (2003) Näin tyttöjen kesken. Nuoren tytön tie aikuisuuteen uudessa maassa. *Spektr* 2003:7 (artikkeli vain venäjän kielellä).
- Novitsky, Anita (2004) Saako maahanmuuttajalapsi olla lapsi? Lasten roolipaineita kahden kulttuurin välillä. *Väestöviesti* 2004:12.
- Nupponen, Terttu (toim.) *Kuusi tutkimusnäkökulmaa Kuriirin työhön*.
- Paananen, Maarit (2/2005) *Rehtiä Meininkiä Etelä-Pohjanmaalla. Rehti Meininki-projektin loppuarviointi*.
- Pihlaja, Lenita toim. (2005) *Ymmärräks sää? Maahanmuuttajien koulutus*. Työväen Sivistysliitto. Kehitys Oy.
- Päivi-projekti (2001). *Tuettuna itsenäiseen elämään. Keinoja pakolaisnuoren auttamiseksi*, loppuraportti. Kontiolahden vastaanottokeskus. Euroopan pakolaisrahasto.
- Pöntinen-Heinonen, Arja (2005) Joensuun *Equal – hanke*. Loppuraportti.
- Reuter, Niklas (2004) *The Join! - project Final evaluation Report*. Net effect Oy.
- Rissanen, Eija (2002) *Syrjäytymisen kuva Pohjanmaalla. Equal Response- hankkeen esiselvitys*. Vaasan yliopisto, Levón instituutti.
- Rissanen, Pekka, Partanen, Leila, Pitkänen, Sari, Teppo, Teresa ja Salmela, Tuula (2004) *Sillanrakentajat. Nuorisotyöttömyyteen ja maahanmuuttajien kotoutumiseen kohdistuneiden projektien arviointi suurilla kaupunkiseuduilla*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Salmenkangas, Mai (2005) *Muutu. Puutu. – oppilaitoksen yhdenvertaisuusopas*. Seis-projekti. *Suoraan sanoen – lesbot, homot ja biseksuaalit työelämässä* -opaskirja. 2004. RFSL. Sweden. Sysäys-nettilehti: <http://www.join.fi/seis/lehti.shtml>.
- Takala, Sari & Mervi Rossi (2004) Omassa kodissa - omilla mausteilla. ITUJA VANHUSTYÖHÖN. Vanhustyön keskusliiton raportti nro 1/2004. Vanhustyön keskusliitto.
- Telaranta, Pirkko ja Maarit Huovinen (2005) Katoavatko sanat? Opas muistista huolestuneille.
- Teräs, Marianne & Lampinen, Edit (2004) *Kulttuurilaboratorio. Yhteenvetoraportti*. Kopio Niini oy.

- Teräs, Marianne (2004) *Kulttuurilaboratorio maahanmuuttajakoulutuksessa, maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen kehittäminen Helsingin sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksessa vuosina 2001–2004*. Helsingin opetusviraston julkaisusarja B4.
- Tiellä tasavertaisuuteen. Kokoelma SEIS –projektin I-vaiheen kirjoituksia ja puheenvuoroja
- Tiilikainen, Marja (toim.) 2004 *Tyttöjen ja naisten ympärileikkaus Suomessa: Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle*. Ihmisoikeusliitto. KokoNainen-projekti. Helsinki.
- Työministeriö (2005a) *Kansainvälisyyttä työyhteisöön – MoniQ*. Helsinki: Työministeriö.
- Työministeriö (2005b) Työryhmän ehdotus hallituksen maahanmuuttopoliittiseksi ohjelmaksi. Helsinki: Työministeriö.
- Valkonen, Miia (2003) *Avoimena ammatissa. Homo-, lesbo- ja bi-opettajien kokemuksia*. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma.
- Vanhala, Anna (2003) *Haloota nostamatta. Seksuaalivähemmistöjen avoimuus terveydenhuollon työyhteisöissä*. Sosiologian laitoksen pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Vartiainen-Ora, Päivi (2005) *Ymmärräks sää? Työyhteisöjen monikulttuurisuuskoulutus*. Työväen Sivistysliitto. Kehitys Oy
- Viljanen, Kirsti (2003) Setlementtiyhdistys Naapuri ry:n Naistari-projekti
- Virokannas, Elina & Rinta-Panttila, Kirsti (2004) *Toiveena tavallinen tulevaisuus*. Helsingin Diakonissalaitoksen naistyö. Helsingin Diakonissalaitoksen raportteja 1/2004.
- Virokannas, Elina (2001). *Lastensuojelutyön kehittämisprojektissa tuotettujen intensiivihoidon- ja avotyömallin toimivuus työmuotojen kokeilu- ja käyttöönottovaiheessa*. Helsinki: Helsingin Diakonissalaitos.
- Visti, Anna-Liisa & Härkönen, Leena-Kaisa (2005) *Mosaiikki- erilaisuus vahvuudeksi – tasa-arvo ja moninaisuustyön ABC*. Raportteja 42. Helsinki: Työministeriö.
- Välitalo, Mika (2004) *Adjusting to Finland Using Empowering Exercises to Help Immigrants in Their Acculturation Process*. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.
- Yhdenvertaisuuslaki – työkalupakki syrjintää vastaan* (useita kieliversioita)
- Yhteinen ääni – hankekuvaukset ja hyvät käytännöt* (2004) Kerava.
- Yhteyksiä osaamiseen: opas monimuotoisen työyhteisön rakentajille*. (2004)
- YTY- elämänhallintaa yhteistyöllä -projekti. Loppuraportti. Euroopan pakolaisrahasto ja Tampereen kaupunki. 2005.
- Österåker, Maria (2003) *Invandrare, handikappade och långtidsarbetslösa som arbetskraft. Den österbottenska arbetsgivarens uppfattningar, erfarenheter och intressen*. Julkaisu nro 107. Vaasan yliopisto, Levón instituutti.

HAKEMISTO: hankkeet

- AALTO 37
 Aboavita 9
 AITO 19
 Akateemiset maahanmuuttajat Kaakkois-Suomen Venäjä-osaamisen resurssiksi 29
 AMMA - Ammatillinen koulutus maahanmuuttajille 23
 Ammattilaisen Väylä 29
 Ammattilaisen väylä Itämerelle 29
 Appelsiinipuu 42
 Appelsiinipuu juurtuu ja kasvaa 42
 Avain 9
 Avoin Oppimiskeskus 26

 BANYAN 15
 Becoming More Visible 15
 Becoming Visible 15
 Bottom up 40

 Comprehensive Cultural Orientation for Finland-bound Refugees 16

 Diacuro 42

 EFA – Expatriate Family Adjustment 43
 Equal Response 38
 ETMO 35
 Etna 27

 Fariid 13
 Fortuna 29

 Haawo Taako 43
 Heponiemen kesä 43
 Hilma 18

 IkäMAMU 9
 Improve Immigrants 29
 Intoa monikulttuuriseen työelämään 30

 Joensuun seudun Equal 38
 Join 27
 Join In 27

 Kaakkois-Suomen Majakka 19
 Kameli 43
 Kidutettujen kuntoutuskeskus 16
 Kimpakyydissä 13
 Kirjo – monikulttuurisuus yhdistysten voimavaraksi 13
 KOHO 24
 KokoNainen 44
 KokoNainen (2002–2007) 44
 Kombi 3 20
 Kontakti 30
 Kontakti Työelämään 30
 Koti Suomessa – turvassa kotona 45
 Kotipuu 44
 Kotopolku (Keski-Suomen TE-keskus) 20
 Kotopolku (SPR) 10
 Kotoutuva perhe 45
 KRIKO 46
 Kulttuurilaboratorio 21
 Kulttuurimentor 40
 Kuriiri 41

 Lapset yli rajojen 13
 Lastensuojelutyön kehittämisprojekti 46
 Latu 38
 Lukibussi 75

 Maahanmuuttajapolku 24
 Maahanmuuttajat Kotka-Haminan seudun voimavaraksi 30
 Maamark 30
 Majakka – Beacon 39
 MajaVa 18
 Mamu-opetussuunnitelma 22
 MamuSet 11
 Manta 31
 Meidän perhe 46
 Mennään maailmalle! 22
 Metalliala tutuksi nuorille, naisille ja maahanmuuttajille 24
 Monet 11
 Monika 31
 Monika-Naiset 47
 Monikko 35
 Moniku 14
 Monikulttuurinen Kotka -projekti 11

- Monikulttuurinen Naisten Tuki 47
 Monikulttuurinen työyhteisö 36
 Monikulttuurinen Voimavarakeskus MONIKA 47
 Monikulttuurisia tuulia työelämään 31
 Monikulttuurisuus voimavaraksi Pohjois-Karjalassa 12
 Moninainen 47
 MONINAISET 48
 MoniNet 48
 Monita 48
 MORE 17
 MORO 32
 Mosaiikki – erilaisuus vahvuudeksi 36
 Mukana Menossa 24
 MUNDO 25
 Myötätuuli – Medvinden 32

 Naistari 48
 Naisten valmennuskeskus 49
 Nova Etna 27
 NUMA-SYKE 14
 Nuoret yli rajojen 14

 Operation Work 41
 Osaamisrinki 32
 Osuma 25
 OTVA 49
 OWi mainstreaming 41

 Palapeli 22
 PETMO 35
 Pro Maahanmuuttajayrittäjä 23
 Promenio 41
 Pätevä 26

 RASMUS-verkosto 28
 Rehti meininki 32

 Satakunnan kehittäjäorganisaatiotoiminta 42
 SATU 25
 SEIS 28
 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä 36
 Selma 28

 Selviydy Suomessa! 49
 Specima 26
 Sumuvalo 17
 SYKE 14
 Synergian silta 49

 Taival 39
 Takatasku 33
 Toimivat perheet 50
 Tuettuna itsenäiseen elämään 17
 TukiMies 50
 Tutka 39
 Työ elämään 40
 Työn tiet 33
 Työtä tehden tulevaa kohden 33

 Valtavirta 33
 Vasama 34
 Venpro-Pycnpo 14
 Venäläisten maahanmuuttajien yrittäjyyden edistäminen 34
 Viestikapula 32
 Vik-tori 19
 Visa 15
 Worth the work 34
 VULLNET 23
 Väylä 34

 Yhdessä 12
 Yhtäläiset mahdollisuudet työelämässä 35
 Ymmärräks sää? 37
 Youth RiSe – Rikoskierre Seis 40
 YTY – Elämänhallintaa yhteistyöllä 18

HAKEMISTO: hyvät käytännöt

Ammatillisten opettajien pedagogisten ja monikulttuurisuustaitojen kehittäminen 56
 Asiamiehet 56
 Asukas- ja työkuluttuurityöt 57

Erikoistyövoimaneuvot 56
 Eteispalvelu 57

Infopankki 26, 59
 Integroivan työllistymisen toimintamalli 58

Kartoitus ja ohjaus 53
 Kehittäjäorganisaatiotoiminta 65
 Kohtauspaikat 62
 Kotouttaja 51
 Kotoutumisavaimet -käsikirja 59
 Kotoutumiskaari 51
 Kulttuurilaboratorio 54
 Kulttuurit keskuudessamme -käsikirja 55
 Kulttuurivälittäjä ja -tulkki 56
 Kuntoutusluotsaus 52
 Kuntoutustutkimus 52

Lainsäädäntöön vaikuttaminen ja viran-
 omaisyhteistyö 65
 Lukibussi 53
 Luku- ja kirjoitustaidon opetus 52
 Lyhytkurssit 53
 Läksypalautus 54

Maahanmuuttajajärjestöjen kattojärjestö 65
 Mediat 61
 Mentorointi 52
 Metall- ja rakennusalan koulutus 53
 Monikulttuurisuuskoulutus 55
 Monikulttuurisuuskäsikirja 55
 Monikulttuurisuusverkosto 65
 Monimuotoisuusbarometri 66
 Moped: Monikulttuurisen opetuksen sivusto 59

Naisten monikulttuuriset harrasteryhmät 63
 Nettikahvila 60
 Neuvottelukunnat 66

Oman elämän tilkkutarinatyöpaja 61
 Oppisopimuskoulutus ja työspesifi täsmä-
 kielenopetus 58
 OTM-mittari 66

Perheen monikulttuurinen harrastustoiminta 63
 Perhekoulu 64
 Perhepolut 64

Rekrytointimessut ja materiaalipaketti yrittäjille 58
 Retket ja leirit 64
 Ryhmä- ja perheryhmäkotit 64
 Ryhmätapaamiset ja toiminnalliset ryhmät 63
 Rätälöity koulutus 54

Satusilta 62
 Seminaarit ja tietoisuus 55

Talkoorinki 51
 Tarinallinen ryhmätyö 62
 Tarinateatteri 62
 Tasa-arvon tikapuut 55
 Toimintakeskukset 60
 Traumatisoituneiden lasten ja nuorten ryhmät 52
 Tuettu työllistyminen 58
 Tukihenkilöt 57, 63
 Työhön tutustumisjaksot ja työharjoittelu 59
 Työkulttuurin välittäjäryhmät 57
 Työllistymispolku 58
 Työpajat, kurssit ja harrastustoiminta 62
 Työparityöskentely ja työvalmentajat 57
 Työvoiman palvelukeskukset 66

Valtaistuminen 51
 Verkkoaineistot ja -lehdet 60
 Verkkopalvelut ja sähköinen oppimisympäristö 60
 Vertaistuen ryhmät 51
 Vertaistukiryhmä 54
 Välittäjäorganisaatiot 59
 Välittävän perhetyön palvelumalli 64

Yhteispalvelu-, tiedotus- ja neuvontapisteet 61